

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS

SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS

SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos magistratūros studijų programa

Loreta Krikščiūnaitė

**LIETUVIŲ EMIGRANTŲ DIDŽIOJOJE BRITANIJOJE GYVENIMO BŪDO
ANALIZĖ: DARBINIAI, EDUKACINIAI, BUITINIAI IR REKRIACINIAI
ASPEKTAI.**

Magistro darbas

Magistro darbo vadovė:

doc. D. Alifanovienė

2008

MAGISTRO DARBO SANTRAUKA

Analizuojant mokslinę literatūrą buvo aptarti politiniai, ekonominiai ir socialiniai veiksniai, kurie įtakoja migracijos mechanizmo vyksmą ir lemia migracijos modelius.

Atgavus Lietuvos nepriklausomybę prasidėjo spartus socialinio- ekonominio mechanizmo kitimas, kuris paskatino migraciją. Lietuvos valstybė su rimta išvykstančių piliečių problema susidūrė 2005m. po įstojimo į Europos Sąjungą, kai buvo pašalintos kliūtys, kurios varžė samdomų darbuotojų judėjimą. Lietuviai ėmė emigruoti į ekonomiškai nusistovėjusią ir užtikrinančią socialines garantijas Jungtinę Karalystę.

Didžiojoje Britanijoje Lietuvos emigrantai patenka į socialines klases, pagal kurias gyvena atitinkamą gyvenimo būdą. Šiuo pagrindu buvo atliktas lietuvių Anglijoje gyvenimo būdo tyrimas, kuris rėmėsi emigrantų darbo, edukacijos, buities ir laisvalaikio analize.

Gauti rezultatai parodė, kad lietuviai Anglijoje priklauso darbininkų klasei bei atitinkami demografiniai faktoriai (lytis, amžius, išsilavinimas, šeimyninė padėtis ir pragyventas laikotarpis šalyje) turi įtakos lietuvių emigrantų gyvenimo būdo raiškai.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS:

Stratifikacija- struktūrinė skirtingų socialinių grupių nelygybė t.y. užimdami skirtingas padėtis sluoksnių struktūroje, individai ir grupės turi nelygias galimybes gauti atlygį (Giddens, 2005).

Klasė- viena iš stratifikacijos sistemų. Tai plačios apimties socialinė grupė turinti bendrus ekonominius išteklius. Esminius klasių skirtumų pagrindus sudaro turtas, nuosavybė ir užimtumas (Giddens, 2005).

Migracija- kėlimasis, kraustymasis, perėjimas iš vienos vietos į kitą (Leonavičius, 1993).

Emigrantas- asmuo, išsikėlęs gyventi į kitą šalį; išeivis (Leonavičius, 1993).

Darbas- tikslinga, visuomenei naudinga žmonių veikla, reikalaujanti protinių ir fizinių jėgų; pagrindinė žmogaus veiklos forma, sukurianti visus jam reikalingus, poreikių tenkinimui būtinus, daiktus ir formuojanti patį žmogų, ugdanti jo sąmonę ir kalbą bei daranti jį sugebančiu bendrauti(Leonavičius, 1993).

Edukacija-mokymas, mokslo teikimas (Leonavičius, 1993).

Buitis- negamybinė žmonių gyvenimo sfera, jų materialinių ir dvasinių reikmių tenkinimo būdų visuma, įvairios bendro gyvenimo ir elgesio tenkinimo formos(Leonavičius, 1993).

Rekreacija- jėgų, sveikatos atgavimas; poilsis; pramoga (Petruševičius, 2002).

TURINYS

Magistro darbo santrauka	1
Įvadas	3
1 Skyrius. LIETUVIŲ EMIGRANTŲ ANGLIJOJE GYVENIMO BŪDO ANALIZĖ: DARBINIAI, EDUKACINIAI, BUITINIAI IR REKREACINIAI ASPEKTAI	8
1.1. Gyvenimo būdo samprata.....	8
1.2. Migracijos faktoriai ir modeliai.....	9
1.3. Lietuvių emigracijos faktoriai Jungtinėje Karalystėje.....	12
1.4. Stratifikacijos teorijų analizė.....	14
1.5. Jungtinės Karalystės socialinės visuomeninės klasės ir jų gyvenimo būdas.....	15
1.6. Lietuvių emigrantų klasinė padėtis ir gyvenimo būdas Jungtinėje Karalystėje.....	17
2 Skyrius. LIETUVIŲ EMIGRANTŲ DIDŽIOJOJE BRITANIJOJE GYVENIMO BŪDO TYRIMO DUOMENYS IR ANALIZĖ	25
2.1. Kiekybinio apklausos metodo tyrimo metodika, organizavimas ir gauti duomenys.....	25
2.2. Kokybinio apklausos metodo tyrimo metodika, organizavimas ir gauti duomenys.....	67
2.3. Tyrimo išvados.....	75
Išvados	76
Diskusija	77
Rekomendacijos	78
Literatūra	78
Summary	80
Priedai	

IVADAS

SOCIALINIS AKTUALUMAS

Nuo senų senovės žmonės daug keliaudavo iš vienos vietos į kitą dėl aplinkos ir klimato kitimų, kas truko ištisus šimtmečius. Šiuolaikinę migraciją skatina socialinės, politinės, ekonominės ir kt. jėgos. Žmonės bėga nuo politinės priespaudos, nuo religinės arba rasinės diskriminacijos, ieško darbo, važiuoja mokintis (Broom, 1992) ir taip keičia gyvenimo būdą.

Manoma, kad XX a. dešimtame dešimtmetyje pasaulio imigrantų skaičius sudarė per 80 milijonų žmonių. XXI a. pradžioje šis skaičius sparčiai išaugo, todėl kai kurie mokslininkai šį periodą vadina “migracijos šimtmečiu” Giddens (2005).

Nuo 1990m. kovo 11d. prasidėjo naujas Lietuvos visuomenės raidos laikotarpis. Susigražinus prarastą 1940m. valstybės nepriklausomybę, Lietuva pateko į naujas politines, socialines, ekonomines, kultūrinės ir kt. gyvenimo sąlygas. Valstybei perėjus į naują socialinę struktūrą, keitėsi gyventojų gyvenimo būdas: elgesio ir mąstymo stereotipai, politinė ir bendroji kultūra, švietimo sistema, socialinės vertybės, o ypač sparčiai pasikeitė ekonominis šalies gyvenimas, t.y. materialinė gyvenimo kokybė. Gyventojai ėmė skursti. Nepasitikėjimas pagrindinėmis socialinėmis, ekonominėmis, politinėmis, švietimo ir kt. institucijomis, įtakojo gyventojų nerimą. Spartus ir nuolatinis socialinio- ekonominio mechanizmo kitimas nebepajėgė realiai tinkamai reguliuoti pajamų ir vartojimo, paklausos ir pasiūlos santykio. Nuolat kintanti darbo rinkos situacija, nedarbas, kvalifikuotų darbuotojų perteklius, maži atlyginimai, pasiūla neatitinkanti paklausos, brangus pragyvenimas, aukštos būsto kainos, skurdžios socialinės garantijos, neadekvačios pašalpos norintiems studijuoti, išsilavinimo nuvertinimas dėl didelio skaičiaus baigiančiųjų ir kt. skatina ieškoti kitų būdų ir priemonių prasikurti ar išgyventi.

Lietuvos valstybė su rimta išvykstančių piliečių problema susidūrė 2005m. gegužės mėn. įstojus į Europos Sąjungą. Įgyvendinant Europos integracijos projektą buvo pašalinta daug kliūčių, kurios varžė laisvą prekių, kapitalo ir samdomų darbuotojų judėjimą. Šis procesas padidino regioninę migraciją tarp Europos šalių. Europos sąjungos valstybių piliečiai dabar turi teisę gyventi, dirbti ir mokintis bet kurioje ES šalyje. Iki to laikotarpio Lietuvos piliečiai išvažiuodavo mažai, dažniausiai nelegaliai. Įstojimas į Europos Sąjungą užkirto kelią nelegaliai migracijai. Remiantis Statistikos departamento duomenimis, nuo 1990m. iki 2007 metų iš Lietuvos emigravo 400 tūkstančių žmonių (www.Lietuvauzsienvje.com, 11/06/2007).

Emigruojama į labiau ekonomiškai pažengusias šalis, kuriose jau tvirtai nusistovėjusi industrinė darbo rinka, pastovios ir saugios socialinės garantijos, stipri, prieinama ir

skatinama švietimo sistema ir kt. Dažniausiai vykstama gyventi ir dirbti į Didžiąją Britaniją, Vokietiją, Airiją, Ispaniją ir Švediją.

Tikslių duomenų, kiek Lietuvos gyventojų atvyko gyventi į Jungtinę Karalystę- nėra, nes dauguma imigravusiųjų yra neprisiregistravę pagal Europos Sąjungos valstybėms numatytus reikalavimus. Angliškame laikraštyje "Metro" (Ostin, 2006) skelbiama, kad nuo įstojimo į Europos Sąjungą į šalį atvyko daugiau nei 510 000 rytų Europos gyventojų, iš kurių vienuolika procentų sudaro lietuviai, t.y. 56 100. Neoficialiais duomenimis manoma, kad atvykusiųjų skaičius yra dvigubai didesnis.

Lietuvos televizija dažnai transliuoja laidas, spauda rašo apie išvykusius lietuvius gyventi į Jungtinę Karalystę- jų susikurtas gyvenimo sąlygas, pasikeitusias nuostatas ir požiūrius bei iškeliamas vertybes. Į Angliją emigravę lietuviai patenka į darbininkų ir viduriniąją klases, kur ne tik įsilieja į šalies gyvenimą ir turi sąlygas naudotis į individą orientuotomis socialinėmis garantijomis, užimti gerai ir pastoviai apmokamas darbo vietas, įsigyti nekilnojamą turtą ir transporto priemones, studijuoti universitetuose ar koledžuose, įvairiai ir kokybiškai leisti laisvalaikį, susikurti patenkinančias visus asmeninius poreikius buitines sąlygas, o be to dar ir kaupti santaupas. Kartu yra perimamos tos šalies kai kurios kultūrinės tradicijos bei papročiai- atitinkami laisvalaikio praleidimo būdai, elgesio manieros, tradicinės šventės ir kt. Kitaip tariant- atitinkami naujos šalies reikalavimai sudaro sąlygas pakeisti savo gyvenimo būdą taip, kad ne tik adekvačiai pritapti prie tos šalies gyvenimo normų, bet ir susikurti kokybišką gyvenimą, patenkinantį visus būtinuosius individualius poreikius. Tačiau kartu išsaugomas ir savo kultūrinis identitetas, kuris puoselėjamas svečioje šalyje per tam tikrų organizacijų steigimą, susibūrimus, bendras šventes ir kt.

Tačiau Anglijos darbdaviams ir politikams rūpi apsirūpinti reikalingais darbuotojais, dažnai kvalifikuota darbo jėga. Vargingųjų klasė Didžiojoje Britanijoje yra artimai susijusi su migracijos klausimu. Ieškantys geresnio gyvenimo standarto lietuviai imigrantai dažnai randa tik laikinus darbus, už kuriuos mokamas mažesnis atlyginimas ir beveik nėra karjeros perspektyvų. Savo uždarbį dar ir dažnai siunčia namo, taip dar labiau pablogindami savo gyvenimo kokybę. Todėl naujųjų lietuvių imigrantų gyvenimo standartas dažnai palyginti yra žemas.

MOKSLINIS AKTUALUMAS

Dauguma autorių nurodo, kad pagrindinės priežastys, kurios lemia aktyvią emigraciją ir kultūros bei gyvenimo būdo kaitą yra socialinės, politinės, ekonominės ir demografinės. Giddens (2005) nurodo, kad emigraciją įtakoja stumties veiksniai, susiję su vidine kilmės šalies dinamika, kuri verčia žmonės emigruoti: karas, badas, persekiojimai ar demografinio

pobūdžio spaudimas. Traukos veiksniais mokslininkas vadina pasirinktos šalies gyventi savybes: klestinti geresnė bendroji darbo rinka, geresnės bendrosios gyvenimo sąlygos ir mažesnis gyventojų tankis. Broom (1992) nurodo, kad šiuolaikinis masinis žmonių kėlimasis gyventi į kitas šalis priklauso nuo socialinių ir politinių jėgų. Žmonės bėga nuo politinės priespaudos, religinės arba rasinės diskriminacijos, ieško darbo ar važiuoja mokytis.

Mokslininkai išskiria dar vieną požiūrį, pagal kurį nurodo etninių mažumų kėlimosi gyventi svetur sistemas, sukurtas makro ir mikro lygių procesų tarpusavio sąveikos. Makro veiksniai susiję su visuminiais dalykais- politine padėtimi, migracijos kontrolės įstatymais, ekonomikos pokyčiais ir kt. Mikro lygio veiksniai susiję su ištekliais, žiniomis bei supratimu, kuriais pasižymi atvykėliai.

Emigrantų gyvenimo būdą nagrinėję mokslininkai teigia, kad atvykėlių gyvensenos kaita yra įprastas reiškinys, kuris įtakoja etninę įvairovę, kultūrinį persipynimą ir kaitą, tarpusavio mainus ir pan. Tai nėra blogai, nes taip praturtinama išėivių kultūra bei gyvenimo būdas ir skatinama tobulėti, tačiau pagrindu visada išlaikomas savasis kultūrinis identitetas. Myers (2000) teigia, kad migruojančių žmonių grupės perima daugelį savo naujosios tėvynės kultūros normų, tačiau išsaugo ir savo tikrąją etninę tapatybę bei kultūros paveldą. Todėl jų naujoji tėvynė tampa kultūriškai margesnė, o gyvenimo būdas įvairesnis.

Daugelis sociologų pagrindiniais gyvenimo būdą apibūdinančiais faktoriais išskiria pajamas, išsilavinimą, darbą ir būstą. 1920m. Indijos valstijoje buvo atliktas klasių sociologinis tyrimas, kuris nagrinėjo klasių gyvenimo būdą per darbą, namus ir šeimą (Broom, 1992). Todėl itin svarbiu faktoriumi laikytina socializacija šeimoje bei kitose institucijose taip pat. Pasirinktas gyvenimo būdas naujoje kultūroje taip pat įtakoja individualius adaptacijos mechanizmus. Kitaip tariant, emigrantų gyvenimo būdą lemia pajamos, darbas, išsilavinimas, būstas bei socializacija, o gyvenimo būdo pasirinkimas veikia individualaus prisitaikymo naujoje visuomenėje procesus.

Sociologas Broom (1992) nurodo, kad emigrantų gyvenimo būdas ir vertybės skiriasi ne tik dėl jų skirtingų pajamų ir išsilavinimo, bet ir dėl socializacijos šeimose ir kitose institucijose. Vaikai iš tėvų paveldi savo klasinę padėtį ir mokosi iš jų normų ir vertybių.

Kai kurie dabartiniai autoriai nurodo, kad individualių identitetu struktūra kuriama pagal gyvenimo būdo pasirinkimą- kaip apsirengti, ką valgyti, kaip puoselėti savo kūną ir kur atsipalaiduoti, bet mažiau siejama su tradiciniais klasikiais rodikliais, tokiais kaip darbo pobūdis (Giddens, 2005).

Apie lietuvių emigraciją į užsienį atliktų mokslinių tyrimų neradau. Ši problema dažnai gvildinama Lietuvos žiniasklaidoje, tačiau mokslo darbuose nėra nagrinėjama.

PROBLEMA:

1. Kodėl lietuviai išvyksta gyventi į Britaniją?
2. Koks gyvenimo būdas yra būdingas lietuviams, gyvenantiems Anglijoje?

TYRIMO OBJEKTAS:

Lietuvių emigrantų Anglijoje, gyvenimo būdo ypatumai.

TYRIMO HIPOTEZĖ:

1. Tikėtina, kad yra ryšys tarp atitinkamų demografinių faktorių(lyties, amžiaus, išsilavinimo, šeimyninės padėties bei pragyvento laikotarpio Anglijoje) ir lietuvių gyvenimo būdo raiškos Jungtinėje Karalystėje.
2. Tikėtina, kad lietuviai emigrantai Didžiojoje Britanijoje priklauso darbininkų klasei.

TIKSLAS:

Ištirti lietuvių gyvenimo būdo ypatumus Anglijoje.

UŽDAVINIAI:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą apie migracijos ypatumus ir emigrantų gyvenimo būdo raišką;
2. Tyrimo klausimyno lietuviams, gyvenantiems Anglijoje, konstravimas ir kokybinės apklausos klausimų parengimas;
3. Nustatyti lietuvių gyvenimo būdo profesinius, edukacinius ir rekreacinius ypatumus Anglijoje;
4. Gautų rezultatų apie lietuvių gyvenimo būdą Didžiojoje Britanijoje analizė ir išvadų parengimas;
5. Rekomendacijų, kaip gerinti lietuvių emigrantų gyvenimo būdą, pateikimas;

TYRIMO DALYVIAI:

Apklausa atliekama Jungtinėje Karalystėje. Kiekybiniam tyrimui atlikti pasirenkami 200 lietuvių ir kokybinėje apklausoje dalyvauja 5 tiriamieji, gyvenantys Anglijoje. Respondentams pasirinkti naudojamas netikimybinis atrankos principas (parenkami asmenys, kuriuos lengva rasti, kurie yra greta).

TYRIMO METODIKA:

1. Mokslinės literatūros apie gyvenimo būdą analizė;
2. Naudojamas kiekybinis apklausos metodas. Tyrimui atlikti buvo sudaryta individuali, anoniminė anketa, kurią sudaro septynios diagnostinės sritys: demografinis blokas, darbas, mokslas, laisvalaikis, butis bei laiko ir lėšų paskirstymas. Anketa parengta pagal uždaro ir dalinai atviro tipo metodą (antrojo bloko- darbas 8, 9, 10, 19 ir 20 klausimai palikti respondentui atsakyti savarankiškai, nepateikus pasirenkamų atsakymų)
3. Naudojamas kokybinis apklausos metodas- pokalbis, kurio metu respondentas yra klausinėjamas žodžiu ir jo atsakymai yra žymimi atsakymu lape. Tyrimui atlikti naudojamas standartizuotas, individualus pokalbis- interviu. Klausimai struktūruoti, atviri- neturi galimų atsakymų variantų , neribojantys galimų atsakymų;

MAGISTRO DARBO STRUKTŪRA.

Ši magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, du skyriai, išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas(25 šaltiniai), santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 49 lentelės ir 8 paveikslai. Prieduose pateikiama: gyvenimo būdo sąvokos analizės diagrama; kiekybiniam tyrimui naudota anketa; sutrauktas anketos demografinis blokas ir tyrimo dalyvių- anglų kalbos lygio, anglų kalbos mokymosi būdų ir priemonių, nuomonės apie mokslus, valgomo maisto, gyvenamo būsto, priklausomybės alkoholiui, leidžiamo laisvalaikio, atostogų, biudžeto paskirstymo per savaitę ir laiko paskirstymo per savaitę diagramos; Darbo apimtis- 80 puslapių.

1 Skyrius.

LIETUVIŲ EMIGRANTŲ ANGLIJOJE GYVENIMO BŪDO ANALIZĖ: DARBINIAI, EDUKACINIAI, BUITINIAI IR REKRIACINIAI ASPEKTAI.

1.1. GYVENIMO BŪDO SAMPRATA.

Sociologijos žodyne (Leonavičius, 1993) gyvenimo būdas apibrėžiamas kaip žmonių gyvenimiškos veiklos forma, kuri būdinga istoriškai konkrečioms socialiniams santykiams.

Anglu- lietuvių kalbų specialiojo ugdymo žodyne (2002) nurodoma, kad viena iš gyvenimo būdo charakteristikų yra gyvenimo stilius(life style)- “tam tikras asmens ar jų grupės elgesio tipas, apibudinamas pastoviais bruožais, manieromis, įpročiais, skoniu, polinkiais”(Broom,1992, p.148). Tokius pat gyvenimo stiliaus sudedamuosius komponentus (elgesio bruožus, manieras, įpročius, skonį, polinkius) nurodo ir Leonavičius (1993). Dictionary of Sociology. (2000) gyvenimo stilių įvardija kaip individo ar grupių gyvenimo manieras (manieros- elgesio modelis- standartinis elgesys kurio tikimės iš kitų žmonių, nesvarbu koks vaidmuo yra atliekamas(Jary, Jary, 2000).

Tad gyvenimo stilius yra vienas iš gyvenimo būdo sudedamųjų dalių- tai individo ar asmenų grupių elgesio modeliai, kurie pasižymi pastovumu.

Gyvenimo būdo komponentu yra nurodoma ir žmogaus gyvensena. Gyvensena apibrėžiama taip – tai įpročių ir papročių visuma, veikiamą, skatinamą socializacijos vyksmo per visą žmogaus gyvenimą. Jos sudėtinėmis dalimis išskiriama mityba, fizinis aktyvumas, svaigalų bei tabako vartojimas ir kiti įpročiai, kurių visuma daro poveikį sveikatai. (www.vpu.lt/socpedagogika/file/051222MANOLAIS.ppt, 11/10/2007).

Gyvosenos sąvoką Leonavičius (1993) apibūdina kaip visumą bruožų, būdingų visuomenės, tautų, klasių, socialinių sluoksnių, grupių, individų veiklai konkrečiomis istorinėmis sąlygomis. Ji apima darbą, visuomeninę ir politinę veiklą, materialinių ir dvasinių poreikių tenkinimą, buitį, laisvalaikio naudojimą, taip pat elgesio normas ir taisykles.

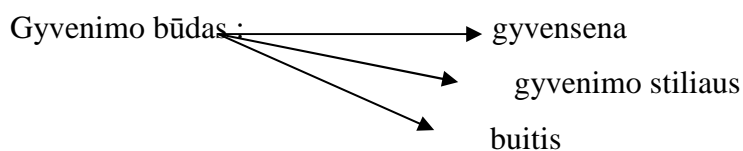
Todėl gyvensena- taip pat gyvenimo būdą charakterizuojanti sąvoka, tai- įpročių ir papročių visuma, įtakojanti žmogaus veiklą, poreikius bei elgesį ir kurią lemia socializacija.

Anglu- lietuvių kalbų specialiojo ugdymo žodyne (2002) išskiriama, kad buitį (mode of life)- viena iš pagrindinių žmogaus gyvenimo būdo komponentų, kuri daugiausia yra susijusi su namų, šeimos, negamybine, neprofesine veikla- tai laisvalaikio praleidimas, darbas namuose, rekreacija ir savitarpio aptarnavimas.

Leonavičius (1993) buitį aiškina kaip negamybinę žmonių gyvenimo sferą, jų

materialinių ir dvasinių reikmių tenkinimo būdų visumą, įvairias bendro gyvenimo ir elgesio formas. Todėl buitis- dar viena gyvenimo būdo sudedamoji dalis, kuri nurodo tam tikros šeimos elgesio formas, neturinčias gamybinio aspekto ir tenkinančias kiekvieno individo poreikius.

Apibrėžimų analizė davė pagrindą manyti, kad gyvenimo būdas daugiausia aiškinamas per gyvenseną, kuri apibrėžiama plačiausiai ir kartu apima pagrindinius buities ir gyvenimo stiliaus komponentus. Tačiau dauguma autorių, jau minėtų anksčiau, šias tris sąvokas aiškina atskirai. Todėl remiantis išanalizuota literatūra gyvenimo būdas šiame darbe bus gvildinamas per gyvenseną, gyvenimo stilių ir buitį. (žr. 1 pav.)

1 pav.

Visi trys gyvenimo būdo sudedamieji komponentai duoda bendrą **gyvenimo būdo sampratą**- tai individo ar asmenų grupių elgesio modeliai, įpročiai ir papročiai, kurie pasireiškia konkrečioje veikloje ir yra įtakojami socializacijos.

Išanalizuota gyvenimo būdo sąvoka pateikiama schemiškai (žr. 1 priedas).

1.2. MIGRACIJOS FAKTORIAI IR MODELIAI.

Migracijos faktoriai.

Nuo senų senovės žmonės daug keliaudavo iš vienos vietos į kitą. Priešistoriniais laikais buvo keliaujama dėl aplinkos ir klimato kitimų, kas truko ištisus šimtmečius. Šiandien kiekvieno individo apsisprendimą migruoti lemia atitinkami socialiniai (nedarbas, neprieinamas mokslas ir pan.), politiniai (baimė prarasti turtą, grėsmė saugumui, gyvybei ir kt.) ar ekonominiai (žemi atlyginimai, aukštos būsto kainos ir pan.) faktoriai. Jų yra ir daugiau, tačiau pastarieji yra aktualiausi ir svarbiausi. Žmonės bėga gyventi į kitas šalis dėl politinės priespaudos, religinės arba rasinės diskriminacijos, ieškodami darbo, važiuoja mokintis ir taip keičia įprastą gyvenimo būdą.

Broom (1992) nurodo, kad apsisprendimą migruoti lemia *stumiantieji* faktoriai- kodėl asmuo apsisprendžia palikti tėvynę, ir *pritraukiantieji* naujosios šalies faktoriai. Stumiančiaisiais faktoriais mokslininkas išskiria: bedarbystę, ekonominius sunkumus, maisto stoką, rasinę arba religinę diskriminaciją, blogą gamtinę aplinką ir gyventojų tankumą. Traukiančiaisiais faktoriai nurodo darbą, pigią žemę, politinę ir religinę laisvę bei galimybes

mokintis. Sociologo nuomone, blogos sąlygos ir beteisiškumas tėvynėje skatina imigruoti, bet prisirišimas ir pripratimas prie šeimos ir draugų gali sulaikyti, kad pasilikti gimtinėje. Tačiau kai ekonominės ir darbo galimybės labai aiškiai skiriasi, susilaukiama masinės migracijos.

Tad šalies politiniai, ekonominiai, socialiniai, religiniai ir t.t. veiksniai daugiausia lemia ir įtakoja migracijos mechanizmo vyksmą ir spartą.

Migracijos modeliai.

Joks veiksnys negali vienapusiškai paaiškinti migracijos proceso, teigia Giddens (2005). Kadangi migracija yra įtakoje įvairių faktorių (plačiau žr. “ Migracijos faktoriai”), todėl priklausomai nuo socialinės, politinės ir ekonominės šalies padėties dažniausiai susikuria atitinkami migracijos modeliai.

Giddens (2005) išskiria tokius keturis pagrindinius migracijos modelius:

- *klasikinis*- tai šalys, kurios susiformavo kaip imigrantų tautos. Čia imigracija skatinama, o naujiems atvykėliams žadama pilietybė, nors taisyklės ir kvotos padeda riboti atvykėlių srautus.
- *kolonijinis*- imigrantai iš buvusių savo kolonijų vertinami kur kas palankiau, negu atvykėliai iš kitų šalių.
- *darbininkų* - emigrantai priimami laikinai, siekiant patenkinti darbo rinkos reikmes.
- *nelegalios* imigracijos modelis- imigrantai patenka į šalį slapta ir gyvena neoficialiai- už oficialiosios visuomenės ribų.

Todėl migracijos mechanizmas tarsi sukasi ratu ir besikeičiant jo vienai iš sudedamųjų dalių, keičiasi ir pats procesas, t.y. priklausomai nuo šalies egzistavimo veiksnių (socialinių, politinių, ekonominių ir t.t.) kaitos, keičiasi ir migracijos procesas(pvz.: Lietuvos įstojimas į ES sudarė palankias sąlygas lietuviams emigruoti į kitas šalis). Tačiau ir pati migracija įtakoja emigruojamų ir imigruojamų šalių padėtį (pvz.: 2005m. priimtų šalių į ES gyventojų migracija į Jungtinę Karalystę paskatino susirūpinti sparčiai padidėjusiu bedarbių skaičiumi šalyje, gyvenančių iš pašalpų. Tai buvo viena iš priežasčių įtakojusių dar vėliau į ES įstojusių šalių darbo leidimų apribojimą). Todėl priklausomai nuo migracijos mechanizmo susikuria ir atitinkami migracijos modeliai, kurie labiausiai atitinka tuometinius tos šalies poreikius.

Imigracija Jungtinėje Karalystėje.

Imigraciją į Britaniją Giddens (2005) laiko XX a. reiškiniu ir nurodo, kad šis procesas turi galias šaknis. Iš pradžių Anglijos miestai traukė migrantus iš mažiau pasiturinčių Britanijos salų vietovių, o XIX a. pradžioje aktyviai buvo migruojama iš tolimųjų kolonijų.

Industrializacijos plėtra padidino imigraciją iš užsienio. Olandų, kinų, airių ir juodaodžių imigrantų bangos padėjo transformuoti Anglijos socioekonominį klimatą. Po antrojo pasaulinio karo į Britaniją plūstelėjo kita migrantų banga- diduma naujų gyventojų atvyko iš Sandraugos šalių, atsiliepdami į prieinamas darbo rinkos galimybes.

Imigrantų antplūdį palaikė 1948m. Britanijos priimtas pilietybės įstatymas, kuris Sandraugos šalių piliečiams užtikrino prioritetines imigracijos teises. XX a. septintame dešimtmetyje pradėta laipsniškai tolti nuo idėjos, kad visi britai turi teisę imigruoti į Britaniją ir reikalauti jos pilietybės. Vietiniai gyventojai į naujuosius ateivius žvelgė priešišškai, nes šie užimdavo jų darbo vietas. Po 1962m. buvo įteisintas pluoštas priemonių, kurios suvaržė nebaltųjų įvažiavimą ir išsikūrimą šalyje, bet apsaugojo baltųjų galimybę palyginti lengvai patekti į Britaniją. 1981m. priimtas Anglijos pilietybės įstatymas sugriežtino sąlygas, leidžiančias atvykti į Jungtinę Karalystę iš buvusių ar vis dar priklausomų teritorijų. Visa tai buvo dar labiau sugriežtinta 1988 ir 1996 metais priimtomis teisės normomis.

Kadangi migracija Didžiojoje Britanijoje yra aktualus reiškinys, šiandien Anglijos valstybei būdingas daugiaetniškumas, kuris susidarė per šimtmečius, dėl iš anksto apgalvotos skatinančios migraciją politikos. Dabartinė imigracijos politika Jungtinėje Karalystėje atsakinga už didėjantį imigrantų skaičių. Tačiau nuolat diskutuojama apie reikalingas priimti priemones, kad riboti atvykstančiųjų srautą dėl per didelio imigrantų skaičiaus ar jų keliamų problemų. Emigrantai gyvena ir dirba šioje šalyje, kas gali būti traktuojama kaip teigiamas ir kaip neigiamas reiškinys. Giddens (2005) nurodo, kad atvykėliai lemia etninius konfliktus, kurie gali suardyti daugiaetnines valstybes. Tarptautiniai konfliktai Anglijoje yra labai aktualus ir dažnas reiškinys, kuris skatina prievartą ir smurtą. Tačiau pigi emigrantų darbo jėga visada buvo vertinama ir svarbi Anglijos ekonomikai.

Lietuvių migracijos faktoriai ir modeliai.

Nuo 1990m. kovo 11d. prasidėjo naujas Lietuvos visuomenės raidos laikotarpis. Susigražinus prarastą 1940m. valstybės nepriklausomybę, Lietuva pateko į naujas politines, socialines, ekonomines, kultūrines ir kt. gyvenimo sąlygas. Valstybei perėjus į naują socialinę struktūrą, keitėsi gyventojų gyvenimo būdas: elgesio ir mąstymo stereotipai, politinė ir bendroji kultūra, švietimo sistema, socialinės vertybės, o ypač sparčiai pasikeitė ekonominis šalies gyvenimas, t.y. materialinė gyvenimo kokybė. Padidėjo nepasitikėjimas pagrindinėmis socialinėmis, ekonominėmis, politinėmis, švietimo ir kt. institucijomis, kas įtakojo gyventojų nerimą. Spartus ir nuolatinis socialinio- ekonominio mechanizmo kitimas nebepajėgė realiai tinkamai reguliuoti pajamų ir vartojimo, paklausos ir pasiūlos santykio, o tai skatino ieškoti kitų gyvenimo kokybės gerinimo būdų. Kaip vienas iš naujai atsiradusių

būdų tuo laikmečiu pasirodė išvykimas gyventi į kitas šalis. Tačiau nepalankus migracijai politinis šalies laikotarpis skatino emigruoti nelegaliai, patenkant į imigruojamas šalis slapta ir gyvenant neoficialiai- už oficialiosios visuomenės ribų.

Pagrindinės priežastys, dėl kurių lietuviai palieka gimtinę ir išvyksta gyventi į kitas šalis yra ekonominės ir socialinės. Nuolat kintanti darbo rinkos situacija, nedarbas, kvalifikuotų darbuotojų perteklius, maži atlyginimai, pasiūla neatitinkanti paklausos, brangus pragyvenimas, aukštos būsto kainos, skurdžios socialinės garantijos, neadekvačios pašalpos norintiems studijuoti, išsilavinimo nuvertinimas dėl didelio skaičiaus baigiančiųjų ir kt. skatina ieškoti kitų būdų ir priemonių prasikurti ar išgyventi

Lietuvos valstybė su rimta išvykstančių piliečių problema susidūrė tik 2005m. Gegužės mėn. įstojus į Europos Sąjungą. Įgyvendinant Europos integracijos projektą buvo pašalinta daug kliūčių, kurios varžė laisvą prekių, kapitalo ir samdomų darbuotojų judėjimą. Šis procesas padidino regioninę migraciją tarp Europos šalių. Europos sąjungos valstybių piliečiai dabar turi teisę gyventi, dirbti ir mokintis bet kurioje ES šalyje. Iki to laikotarpio Lietuvos piliečiai išvažiuodavo rečiau, dažniausiai nelegaliai. Įstojimas į Europos Sąjungą užkirto kelią nelegaliai migracijai. Ekonomiškai stiprios ES šalys skatina imigraciją. Darbininkų klasės gyventojai priimami gyventi šalyje, siekiant patenkinti darbo rinkos reikmes.

Vis daugiau ir daugiau Lietuvos gyventojų išvyksta gyventi, dirbti ar studijuoti į užsienį. Savanoriškai ir netgi su dideliu entuziazmu išvažiuojama iš pirmapradės tėvynės į naują šalį. Emigruojama į labiau ekonomiškai pažengusias šalis, kuriose jau tvirtai nusistovėjusi industrinė darbo rinka, pastovios ir saugios socialinės garantijos, stipri, prieinama ir skatinama švietimo sistema ir kt. Dažniausiai vykstama gyventi ir dirbti į Didžiąją Britaniją, Vokietiją, Airiją, Ispaniją ir Švediją.

Daugiausia išvyksta į kitas šalis gyventi jauni žmonės, kuriems lengviau pritaipyti naujoje šalyje. Todėl lengvai yra pakeičiamas gyvenimo būdas, perimami naujos kultūros principai. Vyresnio amžiaus asmenys jau atsargiau ir ne taip drąsiai keičia nusistovėjusį gyvenimo būdą.

1.3. LIETUVIŲ EMIGRACIJOS FAKTORIAI JUNGTINĖJE KARALYSTĖJE

Lietuvos televizija dažnai transliuoja laidas, spauda rašo apie išvykusius lietuvius gyventi į Jungtinę Karalystę- jų susikurtas gyvenimo sąlygas, pasikeitusias nuostatas ir požiūrius bei iškeliamas vertybes. Kai kurie Lietuvos gyventojai atvyksta trumpam, tačiau dauguma lieka ilgesniam laikui, o dažnai pasilieka visam ir susikuria savo gyvenimą svečioje šalyje. Bendri pirmapradės tėvynės prisiminimai, paliktos šeimos ir draugai skatina ir išlaiko tikėjimą kada

nors sugrįžti atgalios į gimtinę. Tačiau laikui bėgant daugumai vis sunkiau ir sunkiau tampa įsivaizduoti kaip reikės sugrįžti į tą pačią aplinką, nuo kurios kažkada buvo “pabėgta”.

Į Angliją emigravę lietuviai ne tik išilieja į šalies gyvenimą- naudojami jos priimtinomis ir į individą orientuotomis socialinėmis garantijomis, užima gerai ir pastoviai apmokamas darbo vietas, įsigyja nekilnojamą turtą ir transporto priemones, studijuoja, įvairiai ir kokybiškai leidžia laisvalaikį, susikuria patenkinančias visus asmeninius poreikius buitines sąlygas, gerai maitinasi, o be to dar ir kaupia santaupas, įsigyja nekilnojamą turtą Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje. Taip pat perima tos šalies kai kurias kultūrinės tradicijas bei papročius- atitinkamus laisvalaikio praleidimo būdus, elgesio manieras, tradicines šventes ir kt.. Kitaip tariant- atitinkamai naujos šalies reikalavimams pakeičia savo gyvenimo būdą taip, kad ne tik adekvačiai pritaipiti prie tos šalies gyvenimo normų, bet ir susikurti kokybišką gyvenimą, patenkinantį visus būtinuosius individualius socialinius ir ekonominius poreikius.

Gyvenant Anglijoje pakyla materialinis statusas, o Lietuvoje jis išlieka toks pat ir sugrįžus atgal vėl susiduriama su tokiomis pat problemomis, kaip nedarbas, žemi atlyginimai ir kt., kas taip pat įtakoja socialinio gyvenimo kokybę. Tačiau ne tik ekonominis ir socialinis gerbūvis skatina gyventi Anglijoje, bet ir pakitęs požiūris, supratimas, suvokimas ir mąstymas. Sunkaus integracijos proceso užgrūdinta, didesnė ir įvairesnė patirtis bei platesnis pasaulio suvokimas lemia, kad vis sunkiau tampa suprasti lietuvišką samprotavimą ir požiūrį tų, kurie liko gyventi Lietuvoje. Tai abipusis procesas- sunkiai suprantami emigrantai ir tautiečių pačioje gimtinėje. Vakarų kultūros įtaka lietuvių kultūrai labai padidėjo. Pastaruoju dešimtmečiu lietuviai vis daugiau žinių, patirties, tradicijų, įpročių ir naujovių perima iš svečių šalių ir pritaiko Lietuvoje.

Kartu išsaugomas ir savasis, aiškus ir tvirtas kultūrinis identitetas, kuris puoselėjamas ir labai populiarius Angliškoje kultūroje per lietuviškų visuomeninių organizacijų, parduotuvių, centrų, religinių įstaigų kūrimą, susibūrimus, švenčiamas drauge šventes, aktyviai dalyvaujant tautiniuose renginiuose, gyvenant centruotomis grupėmis ir kt. Taip išlaikomi kultūriniai papročiai ir tradicijos ir įnešama savo dalis į besiformuojančią ir nuolat besimainančią socialinę aplinką. Nepaisant laiko, praleisto Didžiojoje Britanijoje ir patirtų nuotolių, dėl informacijos stygiaus, knygų neprieinamumo, kultūrinio maišymosi ir pan., lietuviai nuolat buriasi į grupeles, taip išlaikydami originalią kultūrą, nes jaučiamas solidarumas tos pačios etninės grupės nariams, taip pat gyvenantiems Anglijoje.

Todėl lietuviai Jungtinėje Karalystėje gyvena apibrėžtą gyvenimo būdą, kuris turi daug bendro su dominuojančia Anglų kultūra, tačiau pasižymi ir apibrėžtais tautiniais skirtumais.

1.4. STRATIFIKACIJOS TEORIJŲ ANALIZĖ.

Giddens (2005) tyrinėdamas stratifikacijos teorijas nurodo visuomenės socialinės klasės struktūros įtaką individo gyvenimo būdai. Sociologo nuomone, socialinės grupės, kurios dalinasi panašiais materialiniais ištekliais dažnai ir gyvena panašų gyvenimo būdą.

Gyvenimo būdo ir skonio variacijos suintensyvina klasių skirtybės, tačiau negalima nepaisyti ir lemiamo vaidmens, kurį atlieka ekonominiai veiksniai. Individai patiria didelius socialinius ir ekonominius nepriteklius ne todėl, kad pasirinko tokią gyvenimą- jų padėtį suvaržė veiksniai, susiję su ekonomine ir užimtumo struktūra, teigia Crompton (1998).

Kai kurie dabartiniai autoriai mano, kad individų klasinę poziciją turėtumėme vertinti ne vien ekonomikos ir užimtumo atžvilgiu, bet ir pagal ryšį su kultūriniais veiksniais, tokiais kaip gyvenimo būdas. Klasių struktūra kuriama pagal gyvenimo būdo pasirinkimą- kaip apsirengti, ką valgyti, kaip puoselėti savo kūną ir kur atsipalaiduoti, mažiau siejama su klasiniais rodikliais, tokiais kaip darbo pobūdis (Giddens, 2005).

Karlo Marxo stratifikacijos teorija.

Sociologas klase vadina grupę žmonių, kuriuos sieja bendri santykiai su gamybos priemonėmis, t.y. priemonėmis užsidirbti lėšų pragyvenimui. Moderniose industrinėse visuomenėse mokslininkas skiria dvi klases: naujųjų gamybos priemonių savininkus, kuriuos dar vadina kapitalistais ir darbininkų klase, žmones, kurie parduodavo savo darbą kad užsidirbti pragyvenimui. Pagal Marxą klases siejantys santykiai yra išnaudotojiški. Jis akcentavo kapitalistinės sistemos sukurtas nelygybės formas, kurios lemia, kad aristokratai gyvena prabangoje ir kuri yra neprieinama darbininkams, didžiajai daugumai, todėl visuomenė labai skurdi. Darbininkų klasė vis labiau skursta palyginus su turtingųjų klase. (Giddens, 2005).

Marxo teorija remiasi šiais pagrindiniais principais:

- klasių egzistavimas yra susijęs su tam tikromis istorinėmis gamybos raidos fazėmis;
- būtinas klasių kovos rezultatas yra proletariato diktatūra;
- esant proletariato diktatūrai, bus panaikintos visos klasės ir pereita į beklasę visuomenę;

(Leonavičius, Norkus, Tereškinas, 2005)

Tad remiantis Marxo teorija, galima daryti išvadą, kad klasės skirstomos pagal pajamų šaltinius, kur klasių tarpusavio išnaudotojiški santykiai lemia, kad vieni gyvena turtingai, o kiti skursta. Kitaip tariant- klasė lemia ekonominį gyvenimo būdą.

Maxo Weberio stratifikacijos teorija.

Pagal Weberį, socialinę klasę formuoja ne tik santykis su gamybos priemonėmis, kaip nurodė Marxas, bet dar ir statusas bei partija. Padalijimas į klases kyla ne vien iš gamybos priemonių valdymo ar nevaldymo, bet ir iš ekonominių skirtumų, tiesiogiai nesusijusių su nuosavybe: įgūdžių, profesinių gebėjimų, kvalifikacijos ir kt., nuo kurių priklauso, kad žmonės gauna vienokią ar kitokią darbą. Padėtis rinkoje daro didelę įtaką “gyvenimo šansams”. Kvalifikuoti specialistai turi paklausą darbo rinkoje ir gauna didesnę uždarbį, nei iš dalies kvalifikuoti ar nekvalifikuoti darbininkai. (Giddens, 2005)

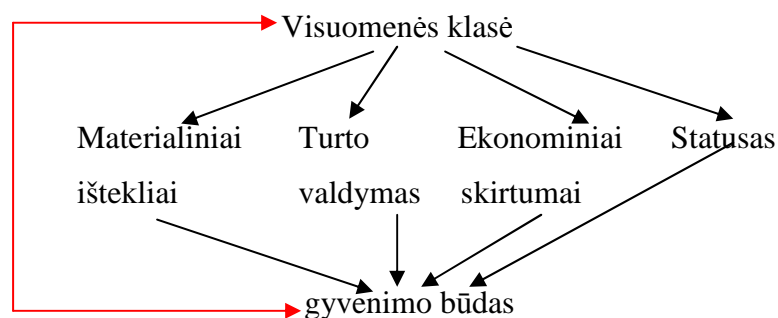
Klasių statusui- padėčiai apibudinti mokslininkas naudoja gyvenimo būdo kriterijų. Statuso simboliai- būstas, apranga, kalbėsena ir užsiėmimai, t.y. gyvenimo būdas- padeda formuoti individo socialinę padėtį. To paties statuso žmonės sudaro bendriją, kurioje išreikštas bendras identiteto pojūtis ir gyvenimo būdo elementas.

Tad anot sociologo klasę lemia trys sudedamieji elementai- ekonomika, statusas ir partija. Visuomeninį statusą Weberis aiškina per būstą, aprangą, kalbėsena ir užsiėmimus, todėl klasės ir gyvenimo būdo ryšys yra akivaizdus.

Remiantis Marxo ir Weberio teorijomis bei sociologais Giddens ir Bourdieu darau išvadą, kad visuomeninės klasės įtaka individo gyvenimo būdui yra svarbi ir tiesioginė. Tačiau individo pasirinktas gyvenimo būdas taip pat lemia klasinę stratifikaciją. Todėl ryšys yra abipusis.

Toliau schemiškai pateikiu visuomenės klasės ir gyvenimo būdo ryšį (žr.3 pav.)

3 pav.

1.5. JUNG TINĖS KARALYSTES SOCIALINĖS VISUOMENINĖS KLASĖS IR JŲ GYVENIMO BŪDAS.

Giddens(2005) išskiria tokias Jungtinėje Karalystėje susidariusias visuomenines klases ir apibudina jų gyvenimo būdą taip:

- Turtingųjų klasę Britanijoje sudaro mažuma, kuriai priklausantys individai turi ir turtus ir galią ir perduoda šias privilegijas savo vaikams. Jie nedirba, o laiko turtus- dažniausiai

paveldėtus arba įgytus. Šiai grupei priklauso apie vieną procentą visų šalies gyventojų. Pagal sociologą Savage (Giddens, 2005) atliktus tyrimus, turtingųjų grupės atstovų gyvenimo būdas stokoja kokio nors apibrėžto principo, tačiau nurodomas domėjimasis ekstremaliais užsiėmimais pvz. kopimu į uolas. Jie vidutiniškai arba mažai mankština, privengia kultūrinės veiklos, labiau mėgsta tradicinę aprangą;

- Po turtingųjų klase eina tarnautojų klasės asmenys, kurie užima specialistų, vadovų ir aukščiausio rango tarnautojų darbo vietas. Jie sudaro apie penkis proc. visų gyventojų. Pagal Savage (Giddens, 2005), valstybės tarnautojai turi didelį kultūrinį, tačiau mažą ekonominį kapitalą, gyvena sveikai ir aktyviai: mankština, vartoja mažai alkoholio, dalyvauja kultūrinėje ir bendruomenės veikloje;
- Vidurinė klasė Britanijoje sudaro gyventojų daugumą, kuriai priklausančios gyventojai yra išsimokslinę ir įgiję profesinius įgūdžius ar techninę kvalifikaciją. Ši klasė apima didelį spektrą žmonių, dirbančių daugybę skirtingų darbų, pradedant nuo samdomų darbininkų, pereinant prie mokytojų ir baigiant medicinos specialistais. Jie užima padėtis, suteikiančias daugiau materialinių ir kultūrinių pranašumų, negu tenka darbininkams. Vidurinėsios klasės atstovai gyvena aktyvų gyvenimo būdą per įvairų laisvalaikio leidimą, domisi kultūriniu gyvenimu.
- Darbininkų klasės atstovai parduoda savo fizinę darbo jėgą vidurinei klasei, siekdami užsidirbti gyvenimui. Ši klasė daugelyje industrinių visuomenių nuolat mažėja. Kinta darbininkų klasės žmonių gyvenimo sąlygos ir gyvenimo būdas. Vos prieš ketvirtį amžiaus darbininkų klasei priklausė apie 40 proc. visų dirbančiųjų gyventojų. Dabar Anglijoje jie sudaro tik 18proc. Nuo XX a. pradžios darbininkų pajamos gerokai išaugo. Apie 50proc. jų turi savo nuosavą būstą, beveik kiekvienas įsigyja automobilį, skalbimo mašiną, televizorius ir telefonus.
- Vargingųjų klasės žmonės supa daug nepalankių veiksnių, tokių kaip ilgalaikė bedarbystė, pastogės netekimas ar nuolatinės gyvenamos vietos neturėjimas ir pan. Šios klasės atstovai išstumiami iš didžiosios dalies gyventojų pasirinkto gyvenimo būdo. Jų gyvenimo būdas apibūdinamas per nuolatinį keliavimą iš vienos vietos į kitą, ieškant priemonių ir būdų patenkinti būtinuosius poreikius tokius kaip pavalgyti, šiltai permiegoti, apsirengti ir pan. Didžiojoje Britanijoje skurdžių skaičius nėra didelis, tačiau nuolat auga.

Todėl remiantis Giddens (2005) Jungtinėje Karalystėje išskirtomis klasėmis ir apibudintu jų gyvenimo būdu buvo pastebėta, kad darbininkų klasė Anglijoje sudaro didžiąją daugumą gyventojų. Tai svarbus faktas šiam darbui.

1.6. LIETUVIŲ EMIGRANTŲ KLASINĖ PADĖTIS IR GYVENIMO BŪDAS JUNGTTINĖJE KARALYSTĖJE.

Nuo XX a. pabaigos Lietuvoje pasiskirstę klasių stratos išskyrė viduriniąją klasę kaip mažai privilegijuotą ir žemo statuso visuomenės dalį. Iki šio laikotarpio Lietuvos viduriniajai klasei buvo būdingas individualius būtiniausius poreikius patenkinantis gyvenimo būdas. Po nepriklausomybės atkūrimo pasireiškė daugumos gyventojų nepasitikėjimas pagrindinėmis socialinėmis, ekonominėmis, politinėmis, švietimo ir kt. institucijomis, kas lėmė piliečių nerimą. Lietuviai nebesijautė saugiai ir stabiliai savo gimtinėje, nes nebegalėjo patenkinti būtiniausiųjų poreikių, tokių kaip tinkamai maitintis, dalyvauti kultūrinėje veikloje, turiningai leisti laisvalaikį, patenkinti svarbiausius buitinius poreikius, užimti tinkamai apmokamas darbo vietas ir kt. Vertikalus visuomenės nuosmukis, kai vidurinioji klasė leidžiasi link skurstančiųjų, skatino gyventojų abejones, todėl buvo ieškoma būdų ir priemonių kaip išlikti toje pat socialinėje- ekonominėje terpėje, prie kurios buvo priprasta arba kurios tikėjosi jaunoji karta. Kaip vienas iš naujai “atsivėrusių” ir veiksmingų būdų pastaruoju dešimtmečiu pasirodė išvykimas gyventi į Didžiąją Britaniją.

Atvykę emigrantai iš Lietuvos Britanijoje susikuria tinkamas gyvenimo sąlygas ir puikiai adaptuojasi naujoje kultūroje- perima naujus gyvenimo būdo aspektus, bet ir neišsižada savo kultūros, o stengiasi ją puoselėti. Socialiniu, ekonominiu ir kultūriniu atžvilgiu įsitvirtinę tautiečiai Didžiojoje Britanijoje patenka į darbininkų, viduriniąją ir tarnautojų klases, kur šios trys klasės sudaro didžiąją daugumą gyventojų ir skiriasi gyvenimo būdu bei darbo pobūdžiu. Tačiau darbininkų klasė mažėja, o vidurinioji klasė didėja.

Gyvenimas svečioje šalyje sukuria sąlygas susidurti su įvairių tautybių ir rasių žmonėmis. Todėl dažnai susipažįstame su tam tikromis kultūromis, būdingomis tik tai rasei ar tautai žmonių. Lietuvių tauta taip pat turi išskirtinius papročius ir tradicijas, kurie susiformavo dar senų senovėje ir egzistuoja šiomis dienomis. Tačiau keičiasi lietuvių tautinis mentalitetas, apsigyvenus kitoje šalyje, nes supanti aplinka įtakoja kai kuriuos gyvenimo būdo aspektus, kurių kaitos intensyvumas visgi daugiausia priklauso nuo paties žmogaus vidinių galių.

Vyresnio amžiaus asmenys daugiausia imigruoja pasisvečiuoti arba atvyksta trumpam, padėti vaikams tam tikrais šeimos gyvenimo etapais, pvz.: gimus kūdikiui. Jie gyvena pastovų, nusistovėjusį gyvenimo būdą: laikosi tautinių, senų tradicijų, papročių, turi jau nusistovėjusius, nekintančius elgesio modelius. Kur jaunoji karta lengviau įsilieja į naujos visuomenės gyvenimą ir greičiau perima naujas tradicijas, papročius ir elgesio formas. Atvykusiam jaunimui lengviau įsikurti svečioje šalyje, todėl jie dažnai ir lieka ilgesniam laikui. Emigrantams sudarytos sąlygos naudotis šalies kultūriniais privalumais- šviesti save,

dalyvauti ar net išreikšti savo meninius sugebėjimus. Palanki aplinka studijuoti ar tobulėti profesinėje srityje. Žinoma, galimybės ne visada atitinka sugebėjimus ir atvirkščiai- sugebėjimai gali būti labai dideli, bet galimybės- ribotos dėl vienokiu ar kitokių priežasčių (pvz.: nepakankamos angli kalbos žinios dirbti pagal jau turimą išsilavinimą).

Toliau bus analizuojamas lietuvių emigrantų darbininkų, vidurinėsios ir tarnautojų klasių gyvenimo būdas Anglijoje per jų darbą, buitį, edukaciją ir rekreaciją.

Lietuvių emigrantų darbas Anglijoje

Darbas užima didžiausią dalį viso žmogaus gyvenimo, kur kas didesnę, nei bet kuri kita veiklos rūšis. Giddens (2005) nurodo, kad darbas yra kaip priemonė savigarbai išsaugoti, išlaikant namų ūkį, suteikia socialinio identiteto jausmą ir yra žmonių psichologinio charakterio struktūrinis elementas, kuris suka jų kasdienės veiklos ratą. Todėl kiekvienam individui darbas- labai svarbi priemonė orumui išsaugoti, patenkinant svarbiausius poreikius- saugumo, socialinį, materialinį, pažintinį ir kt. Tai pagrindinis sraigtelis ir atsparos taškas, nuo kurio priklauso gyvenimo kokybė ir gyvenimo būdas.

Giddens (2005) išskiria tokias darbui reikšmingas savybes:

- Pinigai- darbo užmokestis- pagrindinis išteklius, nuo kurio priklauso galimybės tenkinti savo reikmes;
- Aktyvumo lygis- darbas suteikia pagrindą įgyti ir pritaikyti įgūdžius ir gebėjimus;
- Įvairovė- darbe patenkama į situacijas, kurios skiriasi nuo namų aplinkos;
- Laiko struktūra-nuolatinį darbą turintys žmonės dieną organizuoja pagal darbo ritmą;
- Socialiniai ryšiai- darbo aplinkoje užmezgami kontaktai;

Britanijoje darbininkų klasei priklausantiems asmenims dažniausiai mokama už atidirbtas darbo valandas. Vidurinioji klasė gauna savaitinį atlyginimą arba užmokestį už atliktą darbą. Šios klasės atstovams dažnai papildomai skiriami bonusai už gerus darbo rezultatus.

Didžiojoje Britanijoje įstatymais nustatytos 36 darbo valandos per savaitę, kurios privalo būti apmokamos pagal ne mažesnę nei minimalų valandinį užmokestį-5.35. Už viršvalandžius ir darbą per nacionalines šventes darbdavys privalo mokėti dvigubai. Lietuviai emigrantai, priklausantys darbininkų klasei, Didžiojoje Britanijoje, dažniausiai dirba daugiau nei 36h. per savaitę, kartais daugiau nei 12h. per dieną. Tačiau viršvalandžiai dažnai nėra apmokami dvigubai, o atlyginimas neatitinka nustatyto minimalaus užmokesčio už darbą reikalavimų ir sumokamas grynais, kitaip sakoma- vokelyje. Taip yra išvengiama mokesčių. Tokiu atveju darbuotojai negauna garantijų ligos atveju, apmokomų atostogų ar draudimo. Mažai apmokamos darbo vietos dažniausiai yra laikinos, nes visada ieškoma uždirbti daugiau, todėl

lietuviai nuolat keičia darbo vietas. Tačiau emigrantų skaičius šalyje yra didelis, todėl visada atsiranda asmenys, norintys dirbti neteisėtai, blogai apmokamose darbo vietose.

Jungtinėje Karalystėje labai išplėtota savanoriško darbo sistema. Šis darbas nėra apmokamas arba apmokamas dalinai ar padengiant transporto išlaidas. Gali būti pastovus arba trumpalaikis. Savanorio darbas svarbus darbinei patirčiai, kvalifikacijoms įgyti, patenkinti socialinius poreikius ar tiesiog dėl altruistinių paskatų. Šia veikla daugiausia užsiima senyvo amžiaus asmenys, kad produktyviai leisti laiką. Jaunesnioji karta dirba savanoriais kad įgyti žinių ir įgūdžių, kuriuos vėliau pritaiko darbinėje veikloje. Didžioji dauguma anglų per savo gyvenimą vienaip ar kitaip atliko savanorišką darbą, nes tai yra įprasta britų kultūrai. Daugiausia savanoriais dirba vidurinėsios klasės atstovai. Lietuviams emigrantams savanoriškas darbas nėra būdingas, nes norint patenkinti materialinius poreikius dažniau pasitenkinama menkai apmokamu darbu, nei siekiama įgyti žinių ar patirties, kad ateityje susirasti geresnę darbo vietą.

Tik atvykę emigrantai lietuviai Jungtinėje Karalystėje dažniausiai dirba nekvalifikuotus darbus. Darbininkų klasei priklausantys atvykėliai pradeda dirbi nuo įvairių fizinių darbų: indų, mašinų plovėjais, statybose, padavėjomis baruose, restoranuose, valytojomis ir kt. Tik po atitinkamo laikotarpio, pragyvento šalyje- pramokus kalbą bei perpratus visuomenės veikimo mechanizmus(kokiais būdais ir priemonėmis ieškoti darbo ir kt.) ieškoma dalinai kvalifikuoto arba kvalifikuoto darbo.

Ne visada ir visiems išeina pritaikyti savo sugebėjimus ir įgūdžius darbinėje veikloje.

Net ir gera darbinė praktika Lietuvoje, profesinis ar aukštasis išsilavinimas neleidžia įsidarbinti pagal turimas žinias ir sugebėjimus. Darbinės veiklos pasirinkimą taip pat įtakoja psichologiniai-socialiniai veiksniai- šnekamosios ir rašomosios anglų kalbos lygis, asmeninė motyvacija, paskatos, prestižas, lūkesčiai ir kt. kas dažnai priklauso nuo paties individo ir šalyje pragyvento laiko.

Mokymas ar perkvalifikavimas darbo vietoje nėra dažnas reiškinys darbininkų klasėje. Dažniausiai asmeninėmis pastangomis lavinami nauji įgūdžiai. Investuoti į nekvalifikuotą darbuotoją nėra pelninga, nes tai reikalauja naujų išlaidų, be to reikia nuolat didinti atlyginimą. Todėl emigrantai lietuviai dažnai pasitenkina bet kokia darbo vieta, pasirenkama priklausomai nuo didesnio atlyginimo, nors ir nėra sudarytos sąlygos tobulėti ar įgyti žinių. Lietuviai, kurie visiškai nekalba angliškai, dažnai dirba konvejerinį darbą fabrikuose, gamyklose, kur atlieka vieną funkciją visą darbo dieną. Tokiose darbo vietose nėra patenkinami socialiniai ir bendravimo poreikiai (negalima kalbėtis, reikia atsiklausti einant į tualetą ir pan.).

Viduriniajai klasei priklausantys darbuotojai dirba aukštesnės kvalifikacijos darbus, kur sudarytos sąlygos kilti karjeros laiptais: bankuose, socialinėse instancijose ir kt. Lietuviai, priklausantys tarnautojų klasei, dažnai dirba kvalifikuotais specialistais- menedžeriais, vadybininkais, vadovais ir kt. (susikuria savo verslą- lietuvių parduotuvėles, klubus ir kt.).

Didesnis procentas bedarbių yra moterys, nes vyrams lengviau susirasti fizinį darbą. Be to moterys yra ne tokios aktyvios darbo rinkoje, dažnai lieka ilgą laiką namuose su vaikais, taip neišmoksta anglų kalbos, o vėliau eiti ieškotis darbo jau trūksta motyvacijos. Vidutinio ir senyvo amžiaus lietuviai emigrantai sunkiai susiranda darbo vietas taip pat. Todėl dažnai senyvo amžiaus lietuvių moterys eina prižiūrėti tautiečių vaikų, kai jų tėvai dirba, o vyrai atlieka pagalbinius darbus statybose.

Darbo užmokestis Jungtinėje Karalystėje lemia gyvenimo kokybę, t.y. gyvenimo būdą. Kadangi lietuviai emigrantai darbštūs, atkaklūs ir motyvuoti uždirbti laikui bėgant įsitvirtina gerai apmokamose darbo vietose ir taip tampa pasiturinčiais vidurinėsios ar tarnautojų klasės visuomenės nariais. Kiti taip ir nepritampa prie naujos šalies reikalavimų ar motyvacijos stoka lemia, kad jie uždirba pakankamai, kad tik pragyventi ir patenkinti būtiniausius poreikius. Tokiu atveju taip ir lieka darbininkų klasėje.

Taigi darbas- statuso, prestižo ir poreikių tenkinimo šaltinis, kuris lemia emigranto gyvenimo kokybę, t.y. gyvenimo būdą. Darbas taip pat lemia visuomeninę klasę, į kurią pateka atvykęs lietuvis, ir įtakoja emigranto pasirenkamą gyvenimo būdą.

Lietuvių emigrantų būstas/ butis Anglijoje.

Giddens (2005) nurodo, kad būstas žymi statusą, suteikia saugumą ir yra neatskiriama viso gyvenimo dalis. Būsto kokybės bei rūšies skiriamieji požymiai, kaip ir užimtumo modeliai, kinta priklausomai nuo klasių. Sociologas būsto skiriamaisiais požymiais nurodo tokius veiksnius: etninį prierašumą ir būsto fizinę būklę.

Darbininkų klasei priklausantys lietuviai emigrantai Didžiojoje Britanijoje dažniausiai gyvena etninėmis grupėmis. Dideliuose namuose ar butuose nuomojasi kambarius. Lietuviai buriasi gyventi kartu dėl saugumo ir tolerancijos savo etninei grupei- bendros kultūros, panašaus mastymo, interesų ir kt. Lietuvių kalba, perduodama patirtis ar pagalba tos pačios tautybės asmenims(pvz. ieškantis darbo) taip pat lemia, kad lietuviai buriasi gyventi kartu. Taip kuriasi atskiri etniniai kvartalai. Rytų Londone esantis rajonas- Stratford'as dažnai dar vadinamas " lietuvių sostine", nes dauguma ten gyvenančių žmonių yra lietuviai. Eidamas gatvėje ar parduotuvėje visada pamatysi tautiečius, kuriuos galima atskirti pagal jų išskirtinę aprangą, manieras ir kt. East Ham'ui bei Beckton'ui taip pat būdinga didelė lietuvių

populiacija, tačiau šiuose rajonuose jau dažniau galima sutikti rusų, latvių, ukrainiečių ir kt. tautybių asmenų.

Anglijoje gyvenantys lietuviai dažnai pasižymi stipriu lietuvišku bruožu- pavydu. Šis charakterio bruožas įtakoja, kad tautiečiai vieni nuo kitų dažnai nukečia: skundžia vieni kitus, vagia vieni iš kitų ir pan., todėl ilgalaikiai lietuviai emigrantai neretai pasirenka gyventi atskirai nuo savo tautiečių.

Darbininkų klasei priklausančių lietuvių gyvenimo sąlygos ganėtinai geros. Darbininkai lietuviai dažnai gyvena po vieną, normalaus dydžio, kambaryje. Namų sąlygos atitinka standartines gyvenimo sąlygas- moderniai apstatyti, su pilna buitine technika, sodu ir pan. Žemesnei klasei priklausantys emigrantai gyvena perpildytose patalpose, po du ir daugiau asmenų viename kambaryje. Būstai drėgni, čia rečiau įvestas ir centrinis šildymas. Patalpos reikalauja remonto, nepakankamai apstatytos baldais ir kt. Tokie namai menkiau prižiūrimi, apleisti ir nešvarūs. Čia gyvenantys lietuviai taikosi su netinkamomis buitinėmis sąlygomis, nes šiuo atveju beveik arba visiškai neturi galimybių pasirinkti, t.y. susirasti geresnes patalpas ir už jas mokėti daugiau.

Vargingųjų klasė Anglijoje yra artimai susijusi su migracijos klausimu. Savo uždarbį emigrantai lietuviai dažnai siunčia namo, kad parenti ten likusias šeimas. Todėl jų gyvenimo standartas gali būti palyginti žemas. Neretai pas emigrantus atvyksta gyventi ir kiti šeimos nariai. Pajamos nepadidėja arba padidėja nedaug, nes moterys dažniau lieka namuose ir prižiūri namų ūkį, rūpinasi vaikais. Todėl pablogėja emigrantų gyvenimo kokybė. Tokiu atveju gyvenimo būdas atitinka tik pagrindinių poreikių tenkinimą, neskiriamos pajamos naujai buitinei technikai įsigyti, patalpų remontui ir kt. Nedarbas- dar viena svarbi emigrantų, gyvenančių Britanijoje, problema, kuri lemia pasirinkto gyventi būsto sąlygas.

Didelis skaičius emigrantų, ypač lietuvių moterys, naudojami valstybės skiriamomis vienišų tėvų pašalpomis, nors dažnai ir turi partnerį. Valstybė skiria socialines garantijas bei apmoka visiškai arba dalinai už būstą. Tokios šeimos dar papildomai uždarbiauja nelegaliai nuomodamos valstybės skirto būsto kambarius kitiems asmenims.

Lietuviai, priklausantys viduriniajai ar tarnautojų klasei Didžiojoje Britanijoje, yra pasiekę gana aukštą lygį kaip namų savininkai. Jie ima paskolas ir įsigyja nuosavybę. Patys remontuoja, prabangiai apsistato įsigytą būstą. Dažnai nuomoja kambarius, kad greičiau ir lengviau išsimokėti paskolas.

Tačiau etninės mažumos Jungtinėje Karalystėje dažnai patiria diskriminaciją ir užgauliojimus būsto rinkoje, nes valstybinėse instancijose dažnai nepasitikima tautiečiais dėl ankstesnės neigiamos patirties- apgaulių, vagysčių ir kt.

Tad darbininkų klasei priklausančių lietuvių gyvenimo sąlygos yra geros. Darbininkų klasei priklausantys emigrantai gyvena neproporcingai susitelkę, standartų neatitinkančiuose nuomojamuose namuose. O vidurinėsios klasės atstovai Britanojoje susikuria visus standartus atitinkančias gyvenimo sąlygas- perka būstus ir susitvarko pagal savo poreikius.

Lietuvių emigrantų edukacija Anglijoje.

Politikams rūpi, kad švietimas šalyje tenkintų poreikį apsirūpinti reikalingais darbuotojais. Tačiau sparčios ekonomikos ir technikos pokyčių laikais ne visada pavyksta suderinti švietimo sistemos prioritetus ir esamas profesines galimybes. Todėl ieškoma kitų būdų, kaip patenkinti darbo rinkos poreikius. Vienas iš jų- emigracijos skatinimas.

Švietimas yra traktuojamas kaip visą žmogaus gyvenimą vykstantis procesas, kuris dažniausiai yra planuotas. Tačiau žinios ir įgūdžiai gali būti įgaunami ir netiesiogiai- per darbą, laisvalaikį, buitį ir kt. Tai ypač skatintina mokinantis naują kalbą. Ugdymosi sėkmę galima įvertinti pagal tai, kiek ji sustiprina asmenybės sugebėjimą save pilnai realizuoti, perimant įgūdžius, perspektyvas ir papročius. Emigracijos atveju, kitaip tariant- kaip aktyviai ir perspektyviai įsijungiama į naujos šalies socialinį, kultūrinį, ekonominį ir kt. gyvenimą per ugdimosi procesą.

Šiuolaikinėse industrinėse šalyse mokslas yra laikomas savaimė suprantamu ir reikalingu dalyku. Tačiau yra skatinamas ne visose amžiaus ir socialinėse grupėse. Emigracija Jungtinėje Karalystėje yra propaguojama. Tačiau atvykėliai Britanijoje sutinkami kaip papildoma fizine darbo jėga, todėl jų švietimas yra skatinamas minimaliai. Iki 2008 m. Anglijos politika vadovavosi principu- skatinti anglų kalbos įgūdžius per nemokamą ugdymą tu, kurių metinės pajamos mažesnės nei £15 000, yra pasiprašę prieglobsčio, vieniši, nedirbantys tėvai, bedarbiai ir kt. Taip buvo siekiama emigrantus aktyviai integruoti į darbo rinką, patenkinant šalies poreikius. Kadangi emigrantų skaičius šalyje žymiai išaugo, vyriausybė priėmė nutarimą, kad tik labiausiai pažeidžiamos socialinės grupės turi teisę į nemokamą anglų kalbos mokymą. Minimaliai uždirbančių emigrantų anglų kalbos mokymas dabar vyriausybės padengiamas apie 50%, tačiau patys atvykėliai privalo mokėti papildomai apie £2 už valandą.

Gauti vietas studijuoti koledžuose ar universitetuose nėra sudėtinga. Pagrindiniai reikalavimai- anglų kalbos lygis(ALTE sertifikatas) ir atitinkami vidurinės mokyklos baigiamųjų egzaminų rezultatai. Žinoma, reikalingos lėšos pragyventi. Čia nesunkiai galima gauti beprocentinę studento paskolą, kurią atidavinėti pradėdama pradėjus dirbti. Tačiau jei po baigimo uždirbama mažiau nei £15000 per metus, šios paskolos gražinti nereikia. Aukštojo mokslo institucijos sudaro sąlygas karjerai siekti, nes išsilavinimas atitinka aukštą

kvalifikaciją. Tačiau emigrantai lietuviai retai kada ryžtasi ilgalaikiai investicijai, kad ir gerai moka šnekamąją ir rašomąją anglų kalbą, nes skirta studento paskola patenkina tik minimalius pragyvenimo poreikius (mokama apie £200- 250 per savaitę).

Anglų kalbos ugdymas koledžuose ar privačiose mokyklose yra intensyvesnis ir efektyvesnis, tačiau valandinis mokestis siekia nuo £10 iki £20. Pasisamdyti asmeninį anglų kalbos mokytoją kainuoja nuo £25 ir daugiau per valandą. Todėl atsižvelgiant į darbininkų ir vidurinią klasei priklausančių emigrantų uždarbį ir brangų pragyvenimą šalyje suprantama, kad lietuviai negali apsimokėti už tokius kursus.

Darbo vietoje lietuviai mokinami praktinių darbo įgūdžių. Specializuotas apmokymas nėra skatinamas. Tačiau pramonės ekonomika reikalauja profesionalių darbo įgūdžių, todėl emigrantai lietuviai dažniausiai užima nekvalifikuotas darbo vietas. Po įstojimo į ES Lietuvoje įgytas išsilavinimas imtas pripažinti ir Didžiojoje Britanijoje (priklausomai nuo diplomo specifikos gali reikėti išsilaikyti išlyginamąjį egzaminą). Tačiau ne tik išsilavinimas ir kvalifikacija svarbūs ieškantis darbo ir siekiant karjeros. Atvykėliams dažnai trūksta ne žinių ar įgūdžių, bet atitinkamo anglų kalbos lygio.

Dauguma lietuvių emigruoja į Jungtinę Karalystę po vidurinės mokyklos baigimo Lietuvoje. Rečiau-įsigijus specialybę ar nebaigus studijų gimtinėje. Todėl dauguma emigrantų neturi profesinio išsilavinimo, bet dažnai turi gerą praktinę patirtį.

Tad, dauguma emigrantų lietuvių Didžiojoje Britanijoje niekur nesimokina, nors sąlygos studijuoti yra sudarytos ir prieinamos.

Lietuvių emigrantų rekreacija Anglijoje.

Socialinis- rekreacinis Anglijos gyvenimas yra įvairiaspalvis ir platus. Šalyje gyvena daug etninių grupių iš viso pasaulio, kurios įnešė savo kultūrų esminius elementus į Didžiosios Britanijos kultūrą. Taip yra kuriamas laisvalaikio tinklas, kuris tenkina piliečių ir emigrantų atsipalaidavimo ir laiko praleidimo poreikius šalyje.

Laisvalaikio pasirinkimo galimybės Anglijoje yra labai didelės. Pradedant nuo pasivaikščiojimų parkuose (kurie yra labai saugomi ir prižiūrimi) iki mokymosi skraidyti lėktuvu. Kadangi laisvalaikio paklausa yra didelė (Didžiosios Britanijos populiacija siekia apie 45 mln. gyventojų), ji nuolat yra tobulinama ir plečiama, kad patenkinti įvairumo poreikį. Nuolat yra organizuojami įvairūs renginiai, susibūrimai ir kt., kurie gali atspindėti tik tam tikrą kultūrą, tačiau laikui bėgant tampa populiarūs ir lankomi kitų tautybių žmonių. Kaip pavyzdys- 'Rusiškos Žiemos'- tai koncertas, kuris vyksta Londono centre ir yra organizuojamas kiekvienais metais per Pravoslavų Naujuosius metus. Koncertuoti atvyksta

žvaigždės iš Rusijos. Šis renginys labai populiarus ne tik rusakalbių žmonių tarpe, bet ir tarp kitų kultūrų.

Arbatos gėrimo pertraukėlės- vienas iš Britanijos kultūros unikaliausių elementų. Darbo metu yra būdingos trumpos- 15- 20 min. pertraukėlės, kurių metu geriama arbata su pyragaičiais. Jų dažnumas priklauso nuo darbo pobūdžio ir intensyvumo. Tuo metu dažniausiai yra šnekučiuojamasi apie dalykus, kurie neliečia darbo. Tačiau arbatos gėrimas yra būdingas ir posėdžių metu, kada aptarinėjami darbo reikalai. Prieš pradėdant aptarinėti reikalus(interviu metu, biznio pasiūlymai ir kt.), beveik visada yra pasiūlomas arbatos puodelis. Dirbant su žmonėmis tokie pasisėdėjimai yra daug dažnesni nei pvz. dirbant statybose. Ne darbo metu arbatos gėrimai namuose ar viešuose vietose taip pat yra labai dažnas reiškinys.

Daugiausia ilgalaikiai lietuviai emigrantai yra perime šį Anglišką įprotį, tačiau priklausomai nuo darbo(ar dirba su anglakalbiais, darbo pobūdis ir pan.) ir žmonių, su kuriais gyvena(jų tautybė, emigracijos ilgalaikiškumas ir kt.) priklauso šio papročio intensyvumas.

Po sunkios darbo savaitės anglams yra įprasta penktadienio vakarą eiti į pub'ą (baro atitikmuo Lietuvoje, dekoruotas pagal anglams būdingą Viktorijos laikų interjerą). Daugiausia lankomasi vietiniuose, savo rajono, baruose. Bendraujama su kaimynais, pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis ir geriamas alus. Žaidžiamas bilijardas, dalyvaujama karaokėje, žiūrimos varžybos per TV ir kt. Šeštadieniais dažniausia susitinkama su draugais(sportuojama, einama apsipirkti, pasivaikščioti ir kt.), o sekmadieniai skiriami šeimai. Lietuviai emigrantai taip pat daugiau ar mažiau gyvena pagal šį ritmą, žinoma, vėlgi, priklausomai nuo imigracijos laikotarpio, supančių žmonių, pajamų ir kt.

Lietuvių emigrantų darbininkų klasė Jungtinėje Karalystėje daugiau ar mažiau gyvena pasyvų rekreacinį gyvenimą. Turiningo laisvalaikio poreikis yra mažas. Laisvu laiku daugiausia susitinkama su draugais, lankomasi baruose, klubuose, einama apsipirkti arba tiesiog leidžiamas laikas prie televizoriaus ar kompiuterio. Viduriniajai ir tarnautojų klasėms priklausantys emigrantai lietuviai ieško įvairesnių laisvalaikio praleidimo būdų- lankosi teatruose, keliauja po kitas šalis, domisi išskirtiniais, neįprastais laisvalaikio praleidimo būdais (parašiutininkyste, egzotišku šokimu ir pan.).

Tad, ir vėlgi, sąlygos gyventi aktyvų ir įvairų socialinį- rekreacinį gyvenimą darbininkų klasei priklausančiam emigrantui lietuviui Jungtinėje Karalystėje yra sudarytos, bet ne visada yra naudojamosi turimomis galimybėmis.

2 Skyrius.

LIETUVIŲ EMIGRANTŲ DIDŽIOJOJE BRITANIJOJE GYVENIMO BŪDO TYRIMO DUOMENYS IR ANALIZĖ.

2.1. KIEKYBINIO APKLAUSOS METODO TYRIMO METODIKA, ORGANIZAVIMAS IR GAUTI DUOMENYS.

Tyrimas buvo atliekamas Didžiojoje Britanijoje, nuo 2007 m. rugpjūčio mėn. iki 2008m. sausio mėn.

Kiekybiniam tyrimui atlikti Jungtinėje Karalystėje gyvenantiems lietuviams buvo individualiai išdalinta 257 anketos. Sugrįžo 200 anketų. Respondentams atrinkti naudota netikimybinė- tikslinė atranka, kur tyrėjas pats nusprendė kuriuos respondentus tikslingiau atrinkti.

Patekusių respondentų į tyrimo aibę kriterijai:

- lietuvių tautybės
- Didžiosios Britanijos imigrantai.

Tyrimo anketos platinamos internetu (www.pazintys.lt)- sudarė 36% apklaustųjų bei pažįstamų asmenų ir jų draugų rate- sudarė 64% apklaustųjų. Tyrimo dalyviams pildant anketas tyrėjas nedalyvavo.

Tyrimui atlikti pasirinktas instrumentas- individuali *anketinė apklausa*. Tai standartizuota apklausa raštu. Anketavimas- tai sociologinis informacijos rinkimo būdas, kai respondentai atsako į tyrėjo pateiktus klausimus. Anketinė apklausa atliekama prieš tai parengus klausimus, t.y. sudarius anketą ar klausimyną. *Anketa*- klausimai, kuriuos apjungia tyrėjo siekimas ištirti kokį nors socialinį reiškinį ar procesą visuma. Apklauskos lapą apklausiamasis užpildo pagal nurodytas taisykles. Anketos gali būti įvairios: *oficiali* anketa- atsakęs į klausimus respondentas parašo savo pavardę ir pateikia kitus duomenis; *Anoniminė*- asmuo lieka nežinomas. Pagal atsakymų formą anketos gali būti *uždaros*- parašyti klausimai ir atsakymai, atsakinėjančiam reikia pasirinkti tik vieną iš jų; *Atviros*- atsakinėjantysis atsako į klausimus savarankiškai (Tidikis, 2003). Tyrėjas gali nedalyvauti respondentui pildant anketą, taip išsaugant informacijos privatumą ir išvengiant tyrėjo įtakos, bet gali ir dalyvauti, patardamas kaip pildyti anketą (Degutis, 1999).

Kiekybinio tyrimo analizės metodai. Aprašomosios statistikos pagrindu atliekamas kiekybinis tyrimo duomenų apdorojimas, parengiant bazę išsamesniems skaičiavimams bei interpretacijoms.

Aprašomoji statistika- statistikos mokslo dalis, kuri modeliuoja empirinius skirtinius grafikų, lentelių ir pavienių skaitmeninių rodiklių formas. Jos esmę sudaro tokie parametrai: vidurkiai, santykiai ir absoliutūs dažniai, asimetrija, skaičiavimas, interpretavimas ir kt. (Merkys, 1995).

Kitas metodas naudojamas empiriniams duomenims apdoroti, sisteminti bei grafiškai pavaizduoti- SPSS(Statistical Package for Social Sciences) programinė įranga ir Excel 2003 programa. Naudojant SPSS programą empiriniai socialinio tyrimo duomenys apdorojami specialia statistine kompiuterine programa. Programa pateikia duomenų statistinio apdorojimo loginę schemą: kai duomenys užkoduoti, sudarytas kodavimo sistemos aprašymas bei duomenų apdorojimo loginė schema. Kompiuteriu apdoroti duomenys analizuojami tyrimo koncepcijos požiūriu, interpretuojant tyrimo duomenis, sprendžiama apie tyrimo hipotezės patvirtinimą ar atmetimą, formuluojamos išvados (Merkys, 1995). Naudojant šią programą duomenys buvo paskaičiuoti pagal Krustal-Wallį.

Analizuojant tyrimo- Lietuvių imigrantų Didžiojoje Britanijoje gyvenimo būdo duomenis rezultatai bus pateikiami atkreipiant dėmesį į respondentų lytį, amžių, išsilavinimą, šeimyninę padėtį, pragyventą laiką Britanijoje ir ateityje numatomą gyventi šalį. Bus suformuluotos problemos tyrimo ir analizės išvados, bei pastebėtų problemų galimi sprendimo būdai.

Kiekybinis apklausos metodas sudarytas remiantis J. Leonavičiaus (1993) gyvenamos sąvokos aiškinimu(apibrėžimų analizė davė pagrindą manyti, kad gyvenimo būdas daugiausia analizuojamas per gyvenimą, kuri aiškinama plačiausiai). Anot mokslininko, gyvenimas įvardija keturias pagrindines gyvenimo būdo sudedamąsias dalis: darbą, materialinių ir dvasinių poreikių tenkinimą(tyrime bus nagrinėjamas išsilavinimo poreikis ir vertinimas), buitį ir laisvalaikį.

Tyrimo instrumentas. Anketa sudaro šešios tyriminės- diagnostinės sritys (žr. 2 priedą) :

1. demografinis blokas ;
2. darbas;
3. mokslas;
4. laisvalaikis;
5. buitį;
6. laiko bei lėšų paskirstymas;

Anketa parengta pagal uždaro ir dalinai atviro tipo metodą (antrojo bloko- darbas- 8, 9, 10, 18 ir 19 klausimai palikti respondentui atsakyti savarankiškai, nepateikus pasirinkimų

atsakymų ir 71, 84, 90 klausimai- pusiau atviri, pusiau uždari- respondentas papildomai nurodo atitinkamas sritis).

- ***Ivadinė dalis: socialinis –demografinis blokas.***

Uždaro tipo klausimyne respondentai nurodo informaciją apie save. Šis blokas sudarytas iš 7 uždaro tipo klausimų: amžius, lytis, išsilavinimas, vaikų skaičius šeimoje, šeimos statusas, emigracijos laikotarpis Jungtinėje Karalystėje ir ateityje planuojama gyventi šalis.

- ***Pagrindinė dalis: tiesiogiai su tyrimo problema susiję klausimai.***

Šią dalį sudaro 83 klausimai(75 uždaro tipo, 5 atviro tipo ir 3 pusiau uždaro, pusiau atviro tipo klausimai) .

Anketos pagrindinės dalies struktūra:

Pirmąją dalį sudaro 18 klausimų: 5 atviro tipo(8, 9, 10, 18 ir 19 klausimai) ir 13 uždaro tipo klausimai. Siekiama nustatyti tiriamųjų profesinį išsilavinimą, darbinę patirtį Lietuvoje ir Anglijoje, profesines galimybes, darbo sąlygų vertinimą, emigranto bedarbystės laikotarpį, pajamas ir ateityje numatomą darbinę veiklą.

Antrąją dalį sudaro 20 uždaro tipo klausimų. Respondento prašoma nurodyti: ateities planus mokytis, anglų kalbos lygį, mokymosi būdus ir priemones bei nuomonę apie mokslą.

Trečiąją dalį sudaro 16 uždaro tipo klausimų. Respondento prašoma nurodyti: valgomą maistą, gyvenamą būstą, kartu gyvenančių žmonių/ lietuvių skaičių, priklausomybę alkoholiui ir rūkymui.

Ketvirtąją dalį sudaro 14 klausimų- 13 uždaro ir 1- pusiau uždaras, pusiau atviras klausimas (71). Respondento prašoma nurodyti: laisvalaikio leidimo būdus ir priemones bei atostogoms pasirenkamą praleisti šalį.

Penktąją dalį sudaro 15 klausimų- 13 uždaro ir 2- pusiau uždaro, pusiau atviro tipo klausimai (84 ir 90). Tiriamųjų prašoma nurodyti jų biudžeto ir laiko paskirstymą per savaitę.

Tyrimo imties demografinė charakteristika.

Siekiant pateikti tikslią informaciją apie respondentus, anketoje buvo pateikiami klausimai apie jų lytį, amžių, išsilavinimą, vaikų skaičių šeimoje, šeimos statusą, emigracijos laikotarpį Jungtinėje Karalystėje ir ateityje planuojamą gyventi šalį. Šie duomenys itin vertingi tolimesniam duomenų pateikimui ir apdorojimui.

Tyrimo dalyvių lytis. Tyrime dalyvavo 200 respondentų, iš jų- 100 moterų ir 100 vyrų. Nebuvo numatyta apklausti vienodą skaičių moterų ir vyrų, tačiau gauti duomenys rodo vienodą apklaustųjų pasiskirstymą pagal lytį (žr. 1 lentelė).

1 Lentelė

TYRIMO DALYVIŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL LYTĮ		
N= 200		
	Dažnis(N)	Procentai(%)
Vyrai	100	50.0
Moterys	100	50.0

Tyrimo dalyvių amžius. Apklausoje dalyvavo nuo paauglio iki senyvo amžiaus asmenys (tikslių duomenų apie minimalų ir maksimalų apklaustųjų amžių nėra, nes amžiaus ribos nebuvo apibrėžtos).

Daugiausia – 45% apklausoje dalyvavusių respondentų yra nuo 26 iki 35 metų, apie trečdalį - (32,5%) nuo 21 iki 25 metų. Mažiausią dalį respondentų (2.5%) sudarė 46 ir daugiau metų lietuviai. Tik 5% daugiau už pastarąją grupę buvo apklausta tiriamųjų iki 20 metų.

Tyrimo dalyvių amžiaus grupių duomenys pateikiami 2 lentelėje.

2 Lentelė

TYRIMO DALYVIŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL AMŽIŲ		
N= 200		
	Dažnis(N)	Procentai(%)
iki 20	15	7.5
21-25	65	32.5
26-35	90	45.0
36-45	25	12.5
46+	5	2.5

Gauti duomenys rodo, kad didžiausias skaičius apklaustų emigrantų Didžiojoje Britanijoje yra jauno amžiaus asmenys nuo 21 iki 35 metų. Tai pats darbingiausias bei produktyviausias žmogaus gyvenimo laikotarpis. Apklausti vidutinio bei senyvo amžiaus asmenys Anglijoje gyvena mažiau. Tai gali būti siejama su permainų bei nepritapimo naujoje kultūroje baime.

Tyrimo dalyvių išsilavinimas. Daugumos apklaustų respondentų (55) išsilavinimas – profesinis. 40 apklaustųjų turi aukštąjį bakalauro/ magistro išsilavinimą. Nežymiai didesnis skaičius už pastarąją grupę (45) turi vidurinės mokyklos baigimo diplomą. Ir 30 apklaustųjų yra nebaigę aukštojo ar aukštesniojo išsilavinimo.

Dauguma apklaustų lietuvių Jungtinę Karalystę atvyksta jau turėdami profesinį, aukštesnįjį ar aukštąjį išsilavinimą (daugiau nei 60% apklaustųjų). Tik ketvirtadalis tiriamųjų turi vidurinį išsilavinimą. Gauti duomenys rodo, kad emigruoja daugiausia tie asmenys, kurie jau turi išsilavinimą ir profesiją.

Tyrimo dalyvių išsilavinimo duomenys pateikiami 3 lentelėje.

3 Lentelė

TYRIMO DALYVIŲ IŠSILAVINIMAS		
N= 200		
	Dažnis(N)	Procentai(%)
vidurinis	45	22.5
profesinis	55	27.5
aukštesnysis/ kolegija	30	15.0
aukštasis bakalauras/ magistras	40	20.0
nebaigtas aukštesnysis/kolegija	15	7.5
nebaigtas aukštasis	15	7.5

Tyrimo dalyvių vaikų skaičius šeimoje. Dauguma dalyvių (67%) nurodė, kad neturi vaikų, beveik trečdalis(28%) pažymėjo, kad turi vieną arba dvi atžalas ir tik 5% turi tris arba daugiau vaikų.

4 Lentelėje pateikiamas tyrimo dalyvių vaikų skaičius šeimoje.

4 Lentelė

TYRIMO DALYVIŲ VAIKŲ SKAIČIUS ŠEIMOJE		
N= 200		
	Dažnis(N)	Procentai(%)
neturiu	135	67.5
1-2	55	27.5
3+	10	5.0

Pateikti duomenys rodo, kad dauguma lietuvių, gyvenančių Anglijoje, neturi atžalų. Tai gali reikšti, kad emigrantai lietuviai neskuba kurti šeimas ir gimdyti atžalas. Mažesnė dalis atvykėlių turi vieną arba du vaikus. Todėl galima manyti, kad apklaustiems emigrantams lietuviams nėra būdingos daugiavaikės šeimos.

Tyrimo dalyvių šeimos statusas. Gauti duomenys rodo, kad 90 respondentų, kurie gyvena Jungtinėje Karalystėje, turi partnerį. Beveik trečdalis apklaustųjų (60) yra vieniši. 35 yra vedę/ ištekę ir Didžiojoje Britanijoje gyvena kartu su savo antrąja puse, o 10 savo partnerius yra palikę Lietuvoje. Nenurodyti atsakymai anketose gali reikšti, kad respondentai yra našliai arba jų partneriai gyvena kitose, klausimyne nenurodytose, šalyse. 5 Lentelėje pateikiamas tyrimo dalyvių šeimos statusas.

Tyrimo analizė rodo, kad daugiausia apklaustų lietuvių turi partnerį, tačiau nėra susituokę (klausimyne nebuvo išskirta ar su partneriu gyvenama kartu). Tik maža dalis respondentų turi santuokinį ryšį. Todėl galima teigti, kad tiriamieji neskuba tuoktis ir kurti šeimas. Taip pat matyti ryškus skirtumas tarp šeimų, kurios gyvena kartu Didžiojoje Britanijoje ir atskirai Lietuvoje. Tai rodo, kad emigrantai dažniausia atsiveža savo šeimas į Angliją ir čia gyvena šeimyninį gyvenimą kartu. Didelis skaičius apklaustųjų yra vieniši. Čia galima manyti, kad dideli atstumai, ilgos darbo valandos ir kt. riboja partnerio paieškas.

5 Lentelė

TYRIMO DALYVIŲ ŠEIMOS STATUSAS		
N= 200		
	Dažnis(N)	Procentai(%)
vienišas	60	30.0
turi partneri	90	45.0
vedęs/ištekėjusi, gyvenam kartu UK	35	17.5
vedęs/ ištekėjusi, partneris Lietuvoje	10	5.0
neatsakyta	5	2.5

Tyrimo dalyvių imigracijos laikotarpis Jungtinėje Karalystėje. Daugiausia respondentų (55%) gyvena Anglijoje nuo 1 iki 5 metų. Daugiau nei pusė tiek (30%)- nuo 5 iki 10 metų. Mažiausia apklaustųjų (5%) gyvena 10 ir daugiau metų.

Tyrimo dalyvių imigracijos laikotarpis Jungtinėje Karalystėje pateikiamas 6 lentelėje.

6 Lentelė

TYRIMO DALYVIŲ IMIGRACIJOS LAIKOTARPIS JUNG TINĖJE KARALYSTĖJE		
N= 200		
	Dažnis(N)	Procentai(%)
iki 1m.	15	7.5
1-5	110	55.0
5-10	60	30.0
10+	10	5.0
neatsakyta	5	2.5

Tyrimo rezultatai rodo, kad daugiau nei pusė apklaustų lietuvių yra pragyvenę ilgą laikotarpį Didžiojoje Britanijoje (iki 5 metų), tačiau manoma, kad tai vis dar yra adaptacijos laikotarpis. Kiek mažiau respondentų jau yra laikomi ilgalaikiais šalies gyventojais, perpratusiais šalies kultūrą, normas, vertybes ir pan.(šalyje nuo 5 iki 10metų) . Ir tik nedidelė dalis tiriamųjų yra laikomi trumpalaikiais šalies gyventojais (Anglijoje iki vienu metų). Jei lyginsime trumpalaikių ir ilgalaikių emigrantų skaičių galima daryti prielaidą, kad lietuviai emigrantai atvyksta į Didžiąją Britaniją ilgam laikui, čia lieka ir gyvena . Tik nedidelė dalis grįžta į gimtinę.

Tyrimo dalyvių ateityje planuojama gyventi šalis. Daugiau nei pusė respondentų (105) nurodė, kad ateityje planuoja gyventi Lietuvoje. 75 apklaustųjų numato likti Jungtinėje Karalystėje. Mažiausia dalis (10) ruošiasi gyventi kitose šalyse, nenurodytose klausimyne ir 5% tiriamųjų į klausimą neatsakė (žr. 7 lentelė)

7 Lentelė

TYRIMO DALYVIŲ ATEITYJE PLANUOJAMA GYVENTI ŠALIS		
N= 200		
	Dažnis(N)	Procentai(%)
UK	75	37.5
Lietuvoje	105	52.5
kitur	10	5.0
neatsakyta	10	5.0

Kaip matyti 7 lentelėje, dauguma lietuvių ruošiasi kada nors grįžti gyventi į Lietuvą. Tai rodo, kad ateities planai vis dar siejami su gimtine. Toks sprendimas gali būti susietas su adaptacijos proceso sunkumais(sunkus darbas, brangus pragyvenimas ir pan.) arba paliktais artimaisiais Lietuvoje. Tačiau palyginti didelis procentas tyrime dalyvavusių asmenų jau yra apsisprendę likti gyventi Didžiojoje Britanijoje. O tai dažniausiai priklauso nuo praleisto laikotarpio svečioje šalyje- kuo ilgiau gyvenama, tuo dažniau pakeičiama nuomonė dėl grįžimo gyventi į Lietuvą. Neatsakę į klausimą respondentai, manoma, kad dar nėra apsisprendę dėl ateityje numatomos gyventi šalies.

APIBENDRINANT galima teigti, kad daugiausia tyrime dalyvavę lietuviai emigrantai yra: jauno amžiaus nuo 21 iki 35 metų; turintys išsilavinimą ir profesiją; neturintys atžalų; nėra susituokę; Anglijoje pragyvenę iki 5 metų; ir ateityje planuoja gyventi Lietuvoje.

Tyrimo dalyvių darbinė padėtis.

Tirta, kokia lietuvių emigrantų darbinė padėtis Jungtinėje Karalystėje. Darbinei padėčiai nustatyti buvo pasirinkta tirti: profesinį išsilavinimą, darbinę patirtį Lietuvoje ir Anglijoje, profesines galimybes, darbo sąlygų vertinimą, emigranto bedarbystės laikotarpį, pajamas ir ateityje numatomą darbinę veiklą.

Tyrimo dalyvių profesinis išsilavinimas. Respondentams pateikiamas atviro tipo klausimas apie turimas profesijas. Klausimas suformuluotas taip, kad pildantysis nurodo turimą profesinį išsilavinimą, kitu atveju palieka klausimą neatsakyta.

Gauti duomenys rodo, kad daugiau nei pusė apklaustųjų (57.5%) į klausimą neatsakė. 12.5% turi statybininko profesiją(staliai mūrininkai, apdailininkai), kiek mažiau- 10% turi profesijas maisto ir aptarnavimo sferose(padavėjai, pardavėjai, virėjai), 7.5% apklaustųjų nurodė, kad turi socialinį/ pedagoginį išsilavinimą(socialiniai pedagogai, socialiniai darbuotojai, mokytojai). Likę respondentai pasidalino po 2.5%- buhalteriai, inžinieriai, policininkai, vadybininkai ir kirpėjai (žr. 8 lentelė).

8 Lentelė

TYRIMO DALYVIŲ PROFESINIS IŠSILAVINIMAS N= 200		
	Dažnis(N)	Procentai(%)
socialinis/ pedagoginis(soc. pedagogika soc. darbas, mokytojas)	15	7,5
policija	5	2,5
buhalterija	5	2,5
inžinerija	5	2,5
statyba(stalius, mūrininkas, apdailininkas)	25	12,5
maisto/aparnavimo sfera(padavėjas, pardavėjas, virėjas)	20	10,0
vadyba	5	2,5
kirpėjas	5	2,5
neatsakyta	115	57,5

Tyrimo metu buvo išsiaiškinta, kad ne visi respondentai suprato klausimą. Todėl manoma, kad tiriamajam nesupratus klausimo į jį ir nebuvo atsakoma arba daugeliu atvejų buvo nurodyta turima specialybė, kuri nereikalauja profesinio išsilavinimo. Todėl, remiantis turima informacija galima teigti, kad didžioji dalis apklaustųjų turi profesinį išsilavinimą. Dauguma apklaustųjų dirba fizinį darbą. Turimos emigrantų profesijos yra praktiškos- statybininkai, kirpėjai, padavėjai, pardavėjai. Rečiau dirbama profesinio išsilavinimo reikalaujančiose srityse- vadybininkais, buhalteriais, mokytojais, socialiniai darbuotojais, policininkais ir kt.

Tyrimo dalyvių darbinė patirtis Anglijoje. Respondentams pateikiamas atviro tipo klausimas apie turimas profesijas.

Beveik trečdalis apklaustųjų (55) dirba statybose. Mažesnę dalis respondentų (33) dirba maisto ir aptarnavimo sferoje. 26 tiriamųjų atlieka darbus fabrikuose, 21 dirba grožio pramonėje, 16- vairuotojais ir mechanikais. Beveik ketvirtadalis (45) tyrime dalyvavusių respondentų į šį anketos klausimą neatsakė (žr. 9 lentelė).

9 Lentelė

TYRIMO DALYVIŲ PROFESINĖ PATIRTIS ANGLIJOJE N= 200		
	Dažnis(N)	Procentai(%)
statyba(stalius, apdailininkas, mūrininkas, elektrikas, pagalbinis)	55	27,5
maisto/ aptarnavimo sfera(virėjas, padavėjas, pardavėjas, padėjėjas)	33	16,5
vairuotojas/ mechanikas	16	8,0
valytoja	1	1,5
socialinis/pedagoginis (soc. darbas, soc. rūpyba)	1	1,5

administravimas	2	1,0
grožio priežiūros pramonė(kirpėjas, kosmetologas, pagalbininkas)	21	10,5
fabrike- pakuotojas	26	13,0
neatsakyta	45	22,5

Šio klausimo gautų atsakymų rezultatai tik patvirtina prieš tai nagrinėto klausimo gautus duomenis. Dauguma emigrantai dirba fizinį darbą- statybose, aptarnavimo sferoje, fabrikuose, vairuotojai, mechanikais ir kt. Profesionalus darbas(administravimas, socialinis/ pedagoginis) nėra labai dažnas apklaustųjų tarpe.

Tyrimo dalyvių darbinė patirtis Lietuvoje. Respondentams pateikiamas atviro tipo klausimas apie turimas profesijas.

Trečdalis apklaustųjų (32.5%) į klausimą neatsakė. Beveik ketvirtadalis respondentų (22.5%) Lietuvoje dirbo statybose(mūrininkais, šaltkalviais, staliais ir kt.). Kiek mažiau (17.5%) nurodė, kad tėvynėje atliko padavėjų, pardavėjų ir barmenų darbus. 10% dirbo administracinį darbą, 7.5%- socialinėje/ pedagoginėje sferoje, 5%- vadybininkais ir po 2.5% dirbo kelininkais ir policininkais (žr. 10lentelė)

10 Lentelė

TYRIMO DALYVIŲ DARBINĖ PATIRTIS LIETUVOJE		
N= 200		
	Dažnis(N)	Procentai(%)
aptarnavimo sfera(padavėjas, pardavėjas, barmenas)	35	17,5
statyba(mūrininkas, apdailininkas, stalius, šaltkalvis)	45	22,5
soc./ pedagogika(soc. pedagogas, soc. darbuotojas, mokytojas)	15	7,5
kelininkas	5	2,5
policininkas	5	2,5
administracija(apskaitininkas, buhalteris, kasininkas)	20	10,0
vadyba	10	5,0
neatsakyta	65	32,5

Gauti duomenys rodo, kad didžioji dauguma apklaustųjų Lietuvoje dirbo fizinį darbą- statybose ir aptarnavimo sferoje. Kiek mažesnė dalis atliko profesinio išsilavinimo reikalaujančius darbus: pedagogiką, socialinį darbą, administraciją ir kt. Trečdalis tiriamųjų į šį klausimą neatsakė, o tai gali reikšti, kad Lietuvoje jie nedirbo.

Tolimesnė analizė buvo atlikta nustatant ryšį tarp demografinių faktorių(lyties, amžiaus, išsilavinimo, vaikų skaičiaus šeimoje, šeimyninės padėties bei pragyvento laikotarpio Anglijoje) ir lietuvių gyvenimo būdo raiškos Jungtinėje Karalystėje. Reikšmingi demografiniai klausimai palyginimui buvo atrenkami remiantis asmenine patirtimi.

Kadangi demografinio bloko klausimai turėjo platų atsakymų pasirinkimo spektrą, gavus rezultatus paaiškėjo, kad dalis tam tikrų pažymėtų atsakymų nesurinko reikalingo atsakymų skaičiaus, todėl pasirinkti atsakymai buvo sujungti į didesnes kategorijas, kuriomis ir buvo remtasi nustatant ryšį tarp demografinių faktorių ir lietuvių gyvenimo būdo raiškos Jungtinėje Karalystėje (žr. 3 priedas).

Tyrimo dalyvių profesinės galimybės. Darbo vietos profesinėms galimybėms nustatyti tiriamiesiems buvo užduodami klausimai, kurie nustatytų: karjeros galimybes, galimybes tobulėti profesinėje sferoje, darbinės sąlygas bei tiriamojo užmokesčio vertinimą. Respondentų įvertinimui buvo pateikti tokie klausimai: ar yra sąlygos studijuoti; ar yra galimybės kilti karjeros laiptais; ar tobulinama anglų kalba; ar tobulėjama profesinėje srityje; ar draugiškas kolektyvas; ar geras atlyginimas; ir ar atlyginimas yra nuolat didinamas.

Siekiant nustatyti respondentų profesines galimybes buvo atlikta vidurkių (means) analizė bei Krustal-Wallis testu tikrintas statistinis teiginių reikšmingumas. Atlikta vidurkių (means) studija rodo, kaip darbo vietoje profesinės galimybės priklauso nuo lyties (žr. 11 lentelė).

11 Lentelė

Respondentų profesinės galimybės pagal lytį, M, p			
Lytis Teiginys	Moteris	Vyras	P Reikšmė pagal Krustal-Wallis
	Vidurkis(M)		
yra sudarytos sąlygos studijuoti	1.85	2.92	0,001
yra galimybės kilti karjeros laiptais	1.85	2.40	0,003
tobulinu anglų kalba	1.10	1.65	0,04
tobulėju profesinėje srityje	2.05	1.85	0,03
draugiškas kolektyvas	1.45	1.70	0,034
geras atlyginimas	1.80	1.60	0,046
nuolat yra didinamas atlyginimas	2.20	2.35	0,173

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad daugiausia respondenčių moterų nurodo, kad tobulėjama profesinėje srityje (M= 2.05). Kiek mažiau moterų pažymi, kad darbe yra sudarytos sąlygos studijuoti (M= 1.85) ir galimybės kilti karjeros laiptais (M= 1.85). Mažiausia tiriamųjų mano, kad tobulina anglų kalbą (M= 1.10) bei dirba draugiškame kolektyve (M=1.45). Respondentai vyrai nurodo, kad darbe daugiausia yra sudarytos studijuoti (M= 2.92) ir kilti karjeros laiptais (M= 2.40). Mažiausia respondentų vyrų mano, kad gauna gerą atlyginimą (M=1.60) ir tobulina anglų kalbą (M= 1.65). Bendra lentelės analizė rodo, kad vyrai turi

geresnes profesines galimybes, nei moterys. Ypač aukštą statistinį reikšmingumą ($p < 0.05$) matome teiginiuose: “ Yra sudarytos sąlygos studijuoti” ir “ Yra galimybės kilti karjeros laiptais“. Kiek mažiau statistikai reikšmingi anglų kalbos tobulinimas ($p = 0.04$), draugiškas kolektyvas ($p < 0.034$) ir geras atlyginimas ($p = 0.46$).

Galima teigti, kad yra ryšys tarp profesinių galimybių ir lyties. Ir vyrai ir moterys mano, kad darbe yra sudarytos sąlygos studijuoti ir kilti karjeros laiptais. Tai rodo, kad darbo vietoje ir vyrams ir moterims yra palankios sąlygos tobulėti bei daryti karjerą, nuolat keliant atlyginimą. Taip pat abi lytys mano, kad menkai tobulina anglų kalbą darbo vietoje. Čia galima daryti prielaidą, kad darbo pobūdis (daugiausia atliekas fizinis darbas) bei kolektyvas (kartu dirbama su tautiečiais arba rusakalbais asmenimis) įtakoja, kad tiriamieji neturi galimybių mokintis anglų kalbos darbo vietoje. Jei lyginsime abiejų lyčių išreikštą nuomonę, matyti, kad vyrai yra linkę geriau vertinti profesines galimybes darbo vietoje, nei moterys. O tai rodo, kad vyrams yra sudarytos palankesnės sąlygos tobulėti profesinėje srityje.

Toliau siekta nustatyti kaip respondentų profesinės galimybės priklauso nuo amžiaus. Atlikus vidurkių (means) bei statistinių teiginių reikšmingumo (pagal Krustal-Wallis testą) analizę, buvo gauti 12 lentelėje nurodyti rezultatai.

12 Lentelė

Respondentų profesinės galimybės pagal amžių, M, p

Amžius / Teiginys	iki 25 m.	26-35 m.	36 m.+	P Reikšmė pagal Krustal-Wallis
	Vidurkis(M)			
yra sudarytos sąlygos studijuoti	2.03	2.50	3.00	0,004
yra galimybės kilti karjeros laiptais	1.94	2.11	2.67	0,001
tobulinu anglu kalba	1.06	1.50	1.83	0,03
tobulėju profesinėje srityje	1.75	2.17	1.83	0,004
draugiškas kolektyvas	1.31	1.78	1.67	0,63
geras atlyginimas	1.94	1.67	1.17	0,05
nuolat yra didinamas atlyginimas	2.19	2.28	2.50	0,289

Gauti duomenys rodo, kad daugiausia respondentams nurodytose amžiaus grupėse darbo profesinėms galimybėms būdinga: sudarytos sąlygos studijuoti (iki 25m. $M=2.03$; 26-35m. $M=2.50$, 36m.+ $M=3.00$) ir galimybės kilti karjeros laiptais (iki 25m. $M=1.94$; 26-35m. $M=2.11$, 36m.+ $M=2.67$). Mažiausia tiriamųjų tose pat amžiaus grupėse išskiria darbo vietoje

sudarytų sąlygų mokintis anglų kalbą (iki 25m. M=1.06; 26-35 m M=1.50, 36m.+ M=1.83) ir gero atlyginimo svarbą (iki 25m. M=1.94; 26-35 m M=1.67, 36m.+ M=1.17). Statistinis reikšmingumas ($p < 0.05$) išreikštas daugumoje teiginių, tačiau ryškiausia matyti teiginiuose: “yra sudarytos sąlygos studijuoti” ($p = 0.004$), “yra galimybės kilti karjeros laiptais” ($p = 0.001$) bei “tobulėju profesinėje srityje“ ($p = 0.004$).

Kadangi visų amžiaus grupių respondentai svarbiausius bei mažiausias reikšmingus kriterijus išskyrė tuos pačius, čia galima daryti išvadą, kad tiriamųjų profesinės galimybės nepriklauso nuo amžiaus grupės.

Toliau buvo atlikta tiriamųjų profesinių galimybių priklausomybė nuo išsilavinimo (pagal vidurkius(means) ir Krustal-Wallis testą) (žr. 13 lentelė).

Gauti duomenys rodo, kad nepriklausomai nuo išsilavinimo tiriamiesiems svarbiausia yra nuolat didinamas atlyginimas(su viduriniu išsilavinimu M=2.33; turintys profesiją M=2.24; nebaigę mokslų M=2.34). Šis teiginys yra statistikai reikšmingas ($p = 0.002$) Turintys vidurinį išsilavinimą (M= 2.38) ir profesiją (M= 2.56) respondentai išskiria sudarytų sąlygų studijuoti svarbą (statistinis reikšmingumas $p = 0.000$).

13 Lentelė

Respondentų profesinės galimybės pagal išsilavinimą, M, p

Išsilavinimas Teiginys	Viduri- nis	profesinis/ aukštesnysis/ kolegija/aukštasis	nebaigtas aukštesnysis/ aukštasis	P reikšmė pagal Krustal- Wallis
	Vidurkis(M)			
yra sudarytos sąlygos studijuoti	2.38	2.56	1.69	0,000
yra galimybės kilti karjeros laiptais	1.89	2.20	2.21	0,136
tobulinu anglu kalba	1.44	1.40	1.17	0,059
tobulėju profesinėje srityje	1.56	2.08	2.03	0,003
draugiškas kolektyvas	1.90	1.52	1.31	0,001
geras atlyginimas	1.67	1.64	2.03	0,047
nuolat yra didinamas atlyginimas	2.33	2.24	2.34	0,002

Vėlgi, nepriklausomai nuo išsilavinimo aktualiausia apklaustiesiems darbo vietoje yra nuolat didinamas atlyginimas, sudarytos sąlygos studijuoti ir galimybės kilti karjeros laiptais. Remiantis gautais duomenimis galima teigti, kad respondentų profesinės galimybės mažai

priklauso nuo jų išsilavinimo, tačiau tiriamieji, kurie turi vidurinį išsilavinimą ir profesiją, išskiria sudarytų sąlygų darbo vietoje studijuoti galimybes.

Taip pat buvo atlikta respondentų profesinių galimybių priklausomybės nuo pragyvento laikotarpio Jungtinėje Karalystėje analizė (pagal vidurkius (means) ir Krustal-Wallis testą) (žr. 14 lentelė).

14 Lentelė

Respondentų profesinės galimybės pagal pragyventą laikotarpį Jungtinėje Karalystėje, M, p

Pragyventas laikotarpis UK Teiginys	iki 5m.	5-10m.	10m.+	P Reikšmė pagal Krustal-Wallis
	Vidurkis (M)			
yra sudarytos sąlygos studijuoti	2.40	2.28	2.50	0,758
yra galimybės kilti karjeros laiptais	2.24	1.75	2.50	0,001
tobulinu anglų kalbą	1.32	1.50	1.50	0,037
tobulėju profesinėje srityje	2.12	1.67	2.00	0,004
draugiškas kolektyvas	1.56	1.67	1.50	0,655
geras atlyginimas	1.96	1.33	1.00	0,000
nuolat yra didinamas atlyginimas	2.36	2.17	2.00	0,021

Gauti rezultatai rodo, kad daugumai respondentų, nepriklausomai nuo pragyvento laikotarpio Anglijoje, darbo profesinėms galimybėms būdinga nuolat didinamas atlyginimas (iki 5m. M=2.36; 5-10 m M=2.17, 10m.+ M=2.00). Mažiausia tiriamųjų tose pat amžiaus grupėse išskiria darbo vietoje sudarytų sąlygų mokintis anglų kalbą galimybes (iki 5m. M=1.32; 5-10m. M=1.50 10m.+ M=1.50). Gero atlyginimo menkos galimybės nurodomos 5-10m. (M=1.33) ir 10m.+ (M=1.00) amžiaus grupėse. Statistinis reikšmingumas ($p < 0.05$) išreikštas daugumoje teiginių, tačiau ryškiausia matyti teiginiuose: “ nuolat yra didinamas atlyginimas” ($p=0.21$), “yra galimybės kilti karjeros laiptais” ($p < 0.001$) bei “geras atlyginimas“ ($p=0.000$).

Todėl gauti rezultatai rodo, kad respondentų profesinių galimybių priklausomybė nuo pragyvento laikotarpio Anglijoje yra tik dalinė. Sudarytos sąlygos studijuoti, nuolat didinamo atlyginimo aukštos galimybės ir nesudarytos sąlygos mokintis anglų kalbą nepriklauso nuo migracijos laikotarpio. Tačiau statistikai reikšminga, kad daugiausia ilgalaikiai imigrantai nurodo, kad gauti gerą atlyginimą turi menkas galimybes, o tai galima sieti su ne visada profesinių poreikių patenkinimą darbo vietoje patirtimi.

Tyrimo dalyvių darbo sąlygų vertinimas. 19 ir 20 anketos klausimai atskleidžia tiriamųjų darbo sąlygų vertinimą. Respondentams pateikiami atviro tipo klausimai: kodėl

darbas patinka (patiko paskutinėje darbovietėje) ir kodėl darbas nepatinka(nepatiko paskutinėje darbovietėje).

50% tiriamųjų į šiuos du klausimus neatsakė. Daugiausia respondentų nurodė, kad darbas patinka, nes dirba laisvu grafiku(12.5%), bei gauna gerą atlyginimą/ arbatpinigius (pažymėjo13.5%). 6.5% tiriamųjų pateikė, kad dirba draugiškame kolektyve. Kiek mažiau respondentų nurodė, kad darbu patenkinti, nes dirba įdomų darbą(4.5%), gera vadovybė /pats sau viršininkas(5%) ir tobulėja profesinėje srityje/ tobulina anglų kalbą(5.5%). Mažiausia tiriamųjų (2%) išskyrė, kad dėl atlyginimo laiku ir stabilių darbo (3%) savo darbą vertina teigiamai. (žr. 15 lentelė).

15 lentelė

RESPONDENTŲ IŠSKIRTOS TEIGIAMOS DARBO SAVYBĖS		
N= 200		
	Dažnis(N)	Procentai(%)
geras atlyginimas, arbatpinigiai	27	13,5
atlyginimas laiku	4	2
laisvas grafikas	25	12,5
tobulėju profesinėje srityje, tobulinu anglu kalbą	11	5,5
įdomus darbas	9	4,5
gera vadovybė, pats sau viršininkas	10	5,0
draugiškas kolektyvas	13	6,5
stabilus darbas	6	3
neatsakyta	95	47,5

Daugiausia apklaustųjų kaip pagrindines priežastis kodėl yra nepatenkinti savo darbu, nurodo- sunkų darbą (10.5%) ir mažą atlyginimą/ nekeliamą atlyginimą (8.5%). Po 7.5% respondentų pažymėjo, kad dėl darbo ne pagal profesiją/ perspektyvų stoką bei išsisėmusį/ nesutariantį kolektyvą savo darbą vertina neigiamai. Mažiausia tyrime dalyvavusių respondentų išskyrė ilgas(po 2.5%), nepastovias valandas (po 2%) ir netinkančias darbo valandas (5%) kaip neigiamus atliekamo darbo faktorius (žr. 16 Lentelė).

Apibendrinus gautus rezultatus išryškėjo, kad geras atlyginimas, darbo valandos ir draugiškas kolektyvas respondentams yra svarbūs darbo sąlygų faktoriai. Kaip neigiamos darbo sąlygos respondentų nurodomos išsisėmęs bei besutantis kolektyvas ir mažas atlyginimas/ nekeliamas atlyginimas. Todėl paaiškėjo, kad tiriamiesiems svarbu, kad darbo sąlygos tenkintų emocinius bei materialinius poreikius. Tiriamieji daugiausia koncentruojasi į atlyginimo dydį ir jo kėlimą bei darbo kolektyvą.

16 lentelė

RESPONDENTŲ IŠSKIRTOS NEIGIAMOS DARBO SAVYBĖS N= 200		
	Dažnis(N)	Procentai(%)
mažas atlygimas, nekelia atlyginimo	17	8,5
nėra perspektyvu, darbas ne pagal profesija	15	7,5
nevertina	8	4
Išsisėmęs, nesutariantis kolektyvas	15	7,5
sunkus darbas	21	10,5
ilgos darbo valandos	5	2,5
nepastovios darbo valandos	4	2
nepatinka darbo valandos	10	5,0
neatsakyta	105	52,5

Šioje dalyje išryškėjo dar viena, anksčiau neišskirta grupė- darbo valandos: ilgos/ nepastovios/ netinkančios darbo valandos. Galima teigti, kad dalis respondentų dirba darbą, kuris neatitinka įstatymais numatytų darbo sąlygų reikalavimų. Sunkus darbas taip pat išskiriamas kaip neigiamas komponentas. Kadangi tiriamieji daugiausia dirba fizinį darbą(žr. Tyrimo dalyvių darbinė patirtis Anglijoje) , paaiškėjo, kad darbas, kurį jie atlieka, yra fiziškai sunkus. Kiek mažiau respondentų išskiria darbo ne pagal profesiją bei perspektyvų stokos svarbą. Tai rodo, kad tik mažuma yra suinteresuota tobulėti ir kilti karjeros laiptais. Paaiškėjo dar vienas neigiamas darbo sąlygų veiksnys- nevertinimas: atliekamo darbo arba asmeninis nevertinimas. Galima teigti, kad dalis tiriamųjų jaučiasi nevertinami kaip asmenybės darbe arba galvoja, kad jų darbas yra vertinamas neadekvačiai.

Tyrimo dalyvių bedarbystės laikotarpis Jungtinėje Karalystėje. Pagal gautus anketų rezultatus matyti, kad daugiau nei pusė respondentų (55%) per visą imigracijos laikotarpį Anglijoje nedirbo iki 1 mėnesio. Daugiau nei pusė tiek (32.5%) neturėjo darbo nuo 1 iki 6 mėn. Mažiausiai apklaustųjų (10%) nedirbo 6 ir daugiau mėnesių (žr.17 Lentelė).

17 Lentelė

BEDARBYSTĖS LAIKOTARPIS N= 200		
	Dažnis(N)	Procentai(%)
iki 1 mėn.	110	55,0
1mėn.-6mėn.	65	32,5
6mėn.+	20	10,0
neatsakyta	5	2,5

Kaip matyti iš gautų duomenų, daugiausia tiriamųjų Didžiojoje Britanijoje tik labai trumpą laiką buvo bedarbiais. Trečdalis respondentų darbo neturėjo iki pusės metų, tačiau priklausomai nuo pragyvento laikotarpio Jungtinėje Karalystėje bei bedarbystės trukmės (kiek

periodų nedirbo), manytume, kad šis laikotarpis nėra didelis. Čia galima daryti prielaidą, kad dauguma apklaustųjų Anglijoje buvo trumpalaikiais bedarbiais.

Siekiant nustatyti ryšį tarp respondentų bedarbystės laikotarpio ir išsilavinimo, toliau buvo atlikta vidurkių(means) analizė bei Krustal-Wallis testas patikrinti statistinį teiginių reikšmingumą (žr. 18 lentelė).

18 Lentelė

Respondentų bedarbystė pagal išsilavinimą, M, p				
Išsilavinimas Teiginys	vidurinis	profesinis/ aukštesnysis/ kolegija/aukštasis	nebaigtas aukštesnysis/ aukštasis	P reikšmė pagal Krustal-Wallis
	Vidurkis(M)			
Būdamas Anglijoje nedirbo	1.78	1.64	1.14	0,001

Gauti duomenys rodo, kad yra statistiškai reikšmingas ryšys tarp bedarbystės ir išsilavinimo ($p= 0.001$). Bedarbiais daugiausia tampa asmenys su viduriniu išsilavinimu($M=1.78$). Mokslus baigę arba nepabaigusieji studijų rečiau nedirba. Taip pat svarbu paminėti, kad net turintys išsilavinimą respondentai dažniau yra bedarbiais nei mokslų nebaigę apklaustieji($M=1.14$). O tai reiškia, kad išsilavinimas turi mažai įtakos ieškantis darbo.

Tyrimo dalyvių pajamos. Pagal gautus apklausos rezultatus matyti, kad daugumos respondentų (40%) pajamos yra nuo £301 iki £500. Nežymiai mažiau apklaustųjų (32.5%) uždirba nuo £200 iki £300. Beveik penktadalis tiriamųjų (17.5%) uždirba iki £200 ir mažiausia- 10% respondentų pajamos yra £500 per savaitę ir daugiau(žr.19 lentelė).

19 Lentelė

RESPONDNTŲ PAJAMOS N= 200		
	Dažnis(N)	Procentai(%)
iki £200	35	17,5
£200-300	65	32,5
£301-500	80	40,0
£501+	20	10,0

Gauti duomenys rodo, kad daugumos emigravusių į Angliją lietuvių pajamos yra geros. Gaunamas atlyginimas virš £300 sudaro sąlygas tinkamai gyventi Anglijoje, apmokant buitines paslaugas, patenkinant būtinuosius ir kitus poreikius bei atidedant dalį atlyginimo santaupoms. Emigranto pajamos iki £200 leidžia taip pat tinkamai gyventi ir apmokėti visas sąskaitas. Priklausomai nuo išlaidų, dauguma lietuvių, gaunančių tokį atlyginimą, sugeba dar ir susitaupyti. Pajamos nuo £500 ir daugiau būdingos profesionaliems darbuotojams, tačiau

dažnas išmanantis savo specialybę lietuviai taip pat uždirba tokią sumą pinigų statybose, atlikdamas staliaus, mūrininko, dažytojo ir kt. darbus. Bendrai paėmus, lietuviai emigrantai daugiausia uždirba tiek, kad gali patenkinti ne tik būtinuosius poreikius, bet ir laisvai bei kokybiškai gyventi Jungtinėje Karalystėje.

Tolimesnei analizei atlikti buvo nagrinėjamas ryšys tarp respondentų pajamų ir lyties, išsilavinimo bei pragyvento laikotarpio Britanijoje (atlikta vidurkių(means) analizė bei Krustal-Wallis testas).

Analizuojant sąsajas tarp pajamų ir lyties buvo gauti duomenys, kurie aiškiai rodo, kad vyrai ($M=3.00$) gauna didesnę atlyginimą nei moterys($M=1.85$). Taip pat nustatytas gana aukštas statistinis reikšmingumas ($p= 0.003$). Todėl galima teigti, kad nors ir aktyviai yra propaguojama lygybė tarp vyrų ir moterų, Jungtinėje Karalystėje apklaustos emigrantės moterys uždirba mažiau, nei vyrai (žr. 20 lentelė).

20 Lentelė

Respondentų pajamos pagal lytį, M, p

Lytis Teiginys	Moteris	Vyras	P Reikšmė pagal Krustal-Wallis
	Vidurkis(M)		
Vidutinės pajamos per savaitę	1.85	3.00	0,003

Pagal gautus rezultatus 21 lentelėje matyti, kad daugiausia uždirba vidurinę išsilavinimą turintys respondentai ($M=2,56$), o mažiausia- nebaigę mokslų apklaustieji($M= 1.97$) (gauti duomenys statistiškai reikšmingi, $p= 0.014$). Todėl galima teigti, kad turimas išsilavinimas mažai turi įtakos apklaustų lietuvių uždarbiui.

21 Lentelė

Respondentų pajamos pagal išsilavinimą, M, p

Išsilavinimas Teiginys	vidurinis	profesinis/ aukštesnysis/ kolegija/aukštasis	nebaigtas aukštesnysis / aukštasis	P reikšmė pagal Krustal- Wallis
	Vidurkis(M)			
Vidutinės pajamos per savaitę	2.56	2.48	1.97	0,014

22 Lentelėje gauti duomenys rodo, koks yra ryšys tarp respondentų pajamų ir pragyvento laikotarpio Jungtinėje Karalystėje. Pastebėta, kad daugiausia uždirba 10 m. ir daugiau Anglijoje gyvenantys apklaustieji ($M= 3.00$). Mažiausias pajamas gauna iki 5m. gyvenantys Anglijoje tiriamieji ($M= 2.28$). Nustatytas statistinis reikšmingumas tarp šių dviejų faktorių ($p=0.045$). Todėl galima daryti išvadą, kad gaunamos respondentų pajamos priklauso nuo

apklaustųjų imigracijos laikotarpio Didžiojoje Britanijoje, t.y. kuo ilgiau pragyventa Anglijoje, tuo daugiau uždirbama.

22 Lentelė

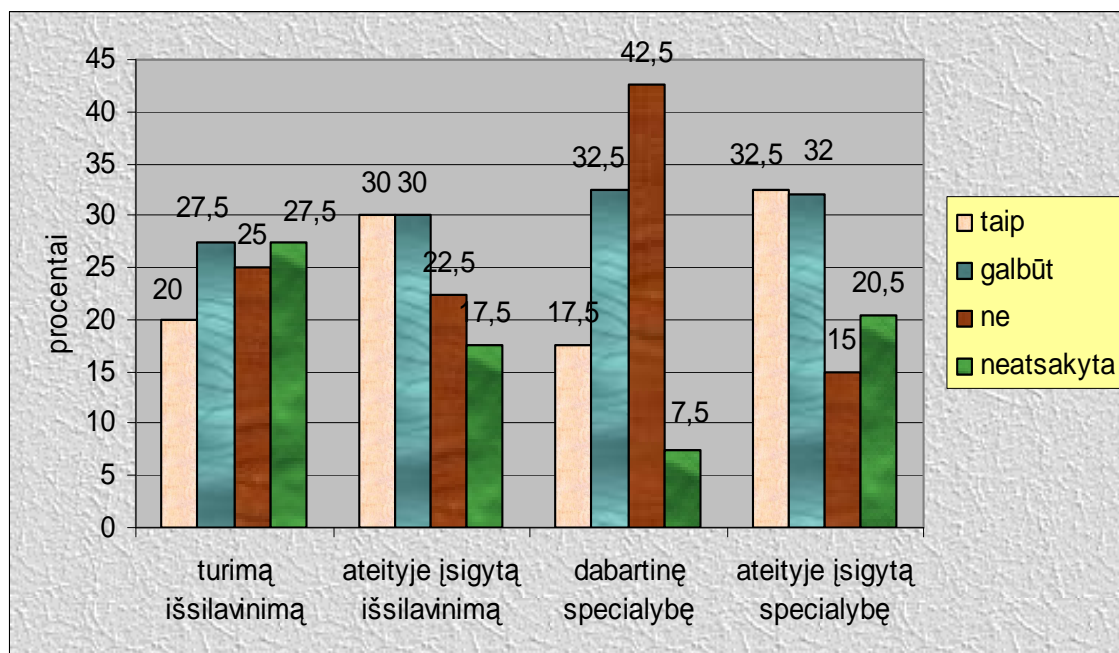
Respondentų pajamos pagal pragyventą laikotarpį Jungtinėje Karalystėje, M, p

Pragyventas laikotarpis UK Teiginys	iki 5	5-10	10+	P Reikšmė pagal Krustal-Wallis
	Vidurkis (M)			
Vidutinės pajamos per savaitę	2.28	2.50	3.00	0,045

Tyrimo dalyvių ateityje numatoma darbinė veikla. Daugiausia tiriamųjų (32.5%) nurodė, kad ateityje ruošiasi dirbti pagal specialybę, kurią įsigys vėliau. Kiek mažiau (30%) pažymėjo, kad ateities profesinę karjerą sieja su ateityje įsigytu išsilavinimu. Penktadalis (20%) ruošiasi dirbti pagal turimą išsilavinimą ir mažiausia- 17,5% pagal turimą specialybę. 42.5% tyrime dalyvavusių lietuvių pažymėjo, kad ateityje nesiruošia dirbti pagal dabartinę specialybę. Ketvirtadalis nemano(25%), kad dirbs pagal turimą išsilavinimą. Kategoriškai neišreiškta nuomone, su galimybe “taip” arba “ne”, matyti, kad vidutiniškai trečdalis apklaustųjų galbūt ruošiasi dirbti pagal: turimą išsilavinimą (27.5%); ateityje įsigytą išsilavinimą (30%); dabartinę specialybę (32.5%); ir ateityje įsigytą specialybę (32%) (žr. 4 paveikslą).

4 paveikslas

Tyrimo dalyvių ateityje numatoma darbinė veikla(N=200), %

Gauti rezultatai rodo, kad dauguma respondentų nesiruošia ateityje dirbti pagal dabartinę specialybę, mažesnė dalis abejoja ar dirbs. Čia galima teigti, kad respondentai nėra patenkinti turima profesija. Daugiau tiriamųjų planuoja dirbti pagal ateityje įsigytą išsilavinimą ar ateityje įsigytą specialybę. Tai rodo, kad apklaustieji ruošiasi mokintis ir tobulėti naujoje darbinėje sferoje. Pagal turimą išsilavinimą ruošiasi dirbti tik nedaugelis. Tai gali reikšti, kad turimas išsilavinimas nėra pritaikomas ar naudingas darbui Didžiojoje Britanijoje.

Taip pat buvo analizuojamas ryšys tarp respondentų ateityje numatomos darbinės veiklos ir amžiaus bei pragyvento laikotarpio Britanijoje (atlikta vidurkių (means) analizė bei Krustal-Wallis testas).

Atlikus tyrimą ryšiui nustatyti tarp apklaustųjų ateityje numatomos darbinės veiklos ir amžiaus (žr. 23 lentelė) paaiškėjo, kad iki 25m. apklaustieji daugiausia planuoja ateityje dirbti pagal turimą išsilavinimą ($M=2.81$); 26-35 metų grupėje daugiausia apklaustųjų numano dirbti pagal ateityje įsigytą išsilavinimą ($M=2.33$) ir turimą išsilavinimą ($M=2.44$); 36 m. ir daugiau amžiaus grupei priklausantys respondentai pažymi, kad dirbs pagal ateityje įsigytą išsilavinimą / specialybę (pasidalino po $M=3.00$). Statistiškai reikšmingas skirtumas matyti teiginiams: “turimą išsilavinimą”, “ateityje įsigytą išsilavinimą” ir “ateityje įsigytą specialybę”.

23 Lentelė

Respondentų ateityje planuojamas dirbti darbas pagal amžių, M, p

Amžius Teiginys	iki 25m.	26-35m.	36m.+	P Reikšmė pagal Krustal- Wallis
	Vidurkis (M)			
turima išsilavinimą	2.81	2.44	2.50	0,002
ateityje įsigytą išsilavinimą	1.94	2.33	3.00	0,003
dabartinę specialybę	2.56	2.28	2.33	0,120
ateityje įsigytą specialybę	2.12	2.08	3.00	0,001

Galima teigti, kad jauno amžiaus apklaustieji iki 25m. yra patenkinti savo darbu ir ateityje daugiausia ruošiasi dirbti pagal turimą išsilavinimą / specialybę. Viduriniojo amžiaus asmenys daugiausia nurodo išsilavinimo svarbą ir ruošiasi dirbti pagal esamą arba ateityje įsigytą išsilavinimą. O tai rodo, kad didesnė dalis respondentų šioje amžiaus grupėje planuoja mokintis. Vyresniojo amžiaus tiriamieji nėra patenkinti savo darbu, todėl daugiausia planuoja ateityje dirbti pagal ateityje įsigytą išsilavinimą arba specialybę. Pastarasis rodiklis ir yra statistikai patikimiausias. Tai galima sieti su mažesniu darbų asortimentu vyresnio amžiaus

asmenims Anglijoje, todėl dažnai atliekami darbai nepatenkina vyresnio amžiaus imigrantų darbinės veiklos poreikių.

Toliau atlikta analizė ryšiui nustatyti tarp apklaustųjų ateityje numatomos darbinės veiklos ir pragyvento laikotarpio Anglijoje (žr.24 lentelė). Paaiškėjo, kad iki 5m. Anglijoje pragyvenę apklaustieji daugiausia planuoja ateityje dirbti pagal dabartinę specialybę (M=2.72); Nuo 5 iki 10 metų apklausti imigrantai daugiausia numano dirbti pagal ateityje ateityje įsigytą išsilavinimą(M=2.33); 10 m. ir daugiau amžiaus grupei priklausantys respondentai pažymi, kad dirbs pagal ateityje įsigytą išsilavinimą (M= 3.50)/ specialybę(M=3.00). Statistiškai reikšmingas skirtumas atskleistas teiginiams: “ateityje įsigytą išsilavinimą“ (p=0.000) ir “dabartinę specialybę“ (p=0.002).

24 Lentelė

Respondentų ateityje planuojamas dirbti darbas pagal pragyventą laikotarpį Jungtinėje Karalystėje, M, p

Pragyventas laikotarpis UK	Teiginys	iki 5m.	5 iki 10m.	10m.+	P Reikšmė pagal Krustal- Wallis
		Vidurkis (M)			
	turima išsilavinimą	2.44	2.83	3.00	0,064
	ateityje įsigytą išsilavinimą	2.32	2.08	3.50	0,000
	dabartinę specialybę	2.72	1.75	2.00	0,002
	ateityje įsigytą specialybę	2.18	2.33	3.00	0,051

Pagal gautus rezultatus galima teigti, kad trumpalaikiai emigrantai Jungtinėje Karalystėje yra patenkinti turima specialybe, todėl ateityje planuoja tobulėti šioje darbinėje sferoje. Tai galima sieti su geresniais atliekamais jaunesnio amžiaus asmenų darbais, kurie turi sudarytas sąlygas tobulėti. Ilgalaikiai imigrantai respondentai dar nėra apsisprendę ar ruošiasi toliau dirbti pagal esamą ar ateityje įsigytą išsilavinimą. O tai rodo, kad didesnės perspektyvos tobulėti darbinėje veikloje ilgalaikių emigrantų yra siejamos su ateityje įsigytu išsilavinimu.

Tyrimo dalyvių edukacija.

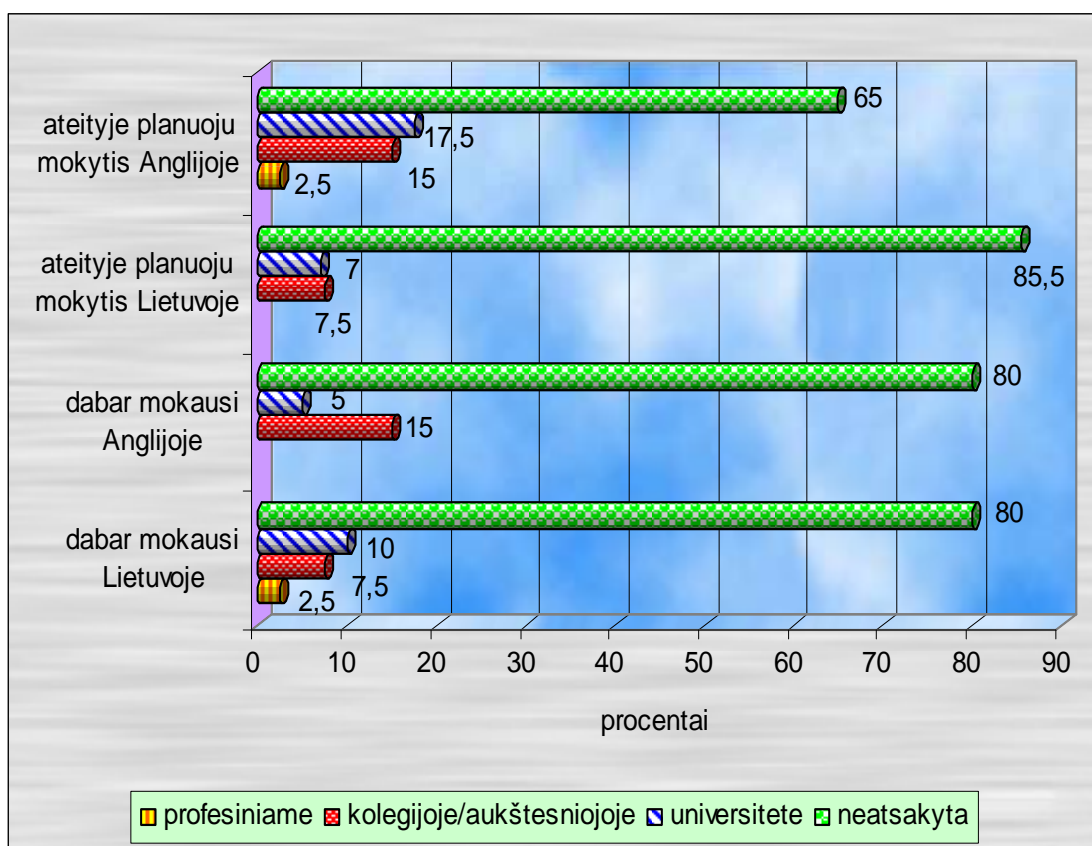
Tirta koks lietuviams emigrantams Jungtinėje Karalystėje būdingas švietimasis. Pasirinkta analizuoti tyrimo dalyvių: planus mokytis, anglų kalbos lygį, mokymosi būdus ir priemones ir respondentų nuomonę apie mokslą.

Tyrimo dalyvių ateities planai mokytis. Respondentams pateikiami klausimai apie dabar arba ateityje numatomą mokintis šalį. Klausimai suformuluoti taip, kad pildantysis nurodo šalį, jei mokinasis arba ruošiasi mokintis, priešingu atveju į klausimus neatsako.

Neatsakytų klausimų šiame bloke buvo palikta daugiau nei du trečdaliai kiekvieno klausimo (nuo 65% iki 85.5%). 17.5% tiriamųjų ateityje planuoja mokintis Anglijos universitetuose ir 15% kolegijose/ aukštesniosiose mokyklose. 7% mano, kad ateityje mokinsis Lietuvos universitetuose ir 7.5% aukštesniosiose/ koleginėse mokyklose. Dabar mokinasis Anglijos aukštesniosiose/ koleginėse mokyklose 15% ir universitetuose 7% apklaustųjų. Lietuvos universitetuose dabar studijuoja 10% ir 7.5% aukštesniosiose/ koleginėse mokyklose. 2.5% apklaustųjų ateityje planuoja mokintis profesijos Anglijoje ir 2.5% dabar mokinasis profesijos Lietuvoje (žr. 5 paveikslas).

5 paveikslas

Tyrimo dalyvių ateities planai mokytis(N=200), %

Didžioji dauguma respondentų nesimokina ir ateityje neplanuoja mokytis. Didesnė dalis apklaustųjų ateityje planuoja mokytis Anglijoje, nei Lietuvoje. Didžiojoje Britanijoje daugiau ruošiamasi mokytis universitetuose, o Lietuvoje daugiau tikimasi studijuoti aukštesniosiose/ koleginėse mokyklose. Daugiau respondentų šiuo metu mokosi Anglijos aukštesniosiose/ koleginėse mokyklose, nei Lietuvos. Tačiau didesnis skaičius apklaustųjų tyrimo metu

mokosi Lietuvos universitetuose, nei Anglijos aukštosiose mokyklose. Profesinės studijos nėra populiarios tiriamųjų tarpe. Tik 5 tiriamieji nurodė, kad ateityje planuoja mokytis profesijos Anglijoje ir 5 dabar mokosi profesijos Lietuvoje.

Tolimesnei analizei atlikti buvo nagrinėjamas ryšys tarp respondentų planų mokintis ir amžiaus bei pragyvento laikotarpio Britanijoje (atlikta vidurkių(means) analizė bei Krustal-Wallis testas).

Gauti duomenys rodo, kad daugiausia respondentai iki 25m. ateityje planuoja mokytis Lietuvoje (M=2.81) (statistinis patikimumas $p= 0,004$). 26-35metų ir 36m. + amžiaus grupėms priklausantys tiriamieji daugiausia nurodė, kad dabar mokinas Lietuvoje (M=2.78 ir M= 3.00) ir ateityje planuoja mokintis Lietuvoje arba Anglijoje (pasidalino po M=2.68 ir po M=3.00). Šie duomenys statistikai patikimi ($p<0.05$), todėl galima teigti, kad vyresnio amžiaus respondentai ateityje planuoja mokintis Lietuvoje arba Anglijoje, manytume, priklausomai nuo pasirinktos ateityje gyventi šalies(žr. 25 lentelė).

25Lentelė

Respondentų mokymosi galimybės pagal amžių, M, p

Amžius Teiginys	iki 25m.	26-35m.	36m.+	P Reikšmė pagal Krustal- Wallis
	Vidurkis (M)			
dabar mokausi Lietuvoje	2.44	2.78	3.00	0,004
dabar mokausi Anglijoje	2.69	2.61	2.67	0,775
ateityje planuoju mokytis Lietuvoje	2.81	2.68	3.00	0,015
ateityje planuoju mokytis Anglijoje	2.44	2.28	3.00	0,003

Toliau atliktas tyrimas ryšiui tarp respondentų planų mokintis ir pragyvento laikotarpio Britanijoje nustatyti. Gauti rezultatai rodo, kad dauguma trumpalaikių emigrantų dabar mokinas Anglijoje(M=2,72) (statistinis patikimumas $p= 0,015$). Manoma, kad tiriamieji dažniausiai lanko anglų kalbos kursus Anglijoje. Gauti rezultatai taip pat rodo, kad trumpalaikiai emigrantai daugiausia dabar mokinas Anglijoje arba ateityje yra suinteresuoti studijuoti Britanijoje (išskirtas M didesnis nei kitose grupėse).

26 Lentelė

Respondentų mokymosi galimybės pagal pragyventą laikotarpį Jungtinėje Karalystėje,

M, p

Pragyventas laikotarpis UK Teiginys	iki 5m.	5-10m.	10m.+	P Reikšmė pagal Krustal- Wallis
	Vidurkis (M)			
dabar mokausi Lietuvoje	2,60	2,75	3,00	0,259
dabar mokausi Anglijoje	2,72	2,58	2,00	0,015
ateityje planuoju mokytis Lietuvoje	2,81	2,83	3,00	0,247
ateityje planuoju mokytis Anglijoje	2,44	2,33	2,00	0,050

Apibendrinant gautus rezultatus galima teigti, kad mokimosi tikimybė mažai priklauso nuo tiriamųjų amžiaus ir pragyvento laikotarpio Jungtinėje Karalystėje. Gauti duomenys rodo, kad respondentai iki 25m. dabar mokinasi Anglijoje. Manoma, jog tyrimo metu apklaustieji daugiausia lanko anglų kalbos kursus Anglijoje. Taip pat trumpalaikiai emigrantai daugiausia yra suinteresuoti studijuoti Britanijoje.

Tyrimo dalyvių anglų kalbos lygis. Respondentams pateikiamas klausimas apie anglų kalbos žinias- rašyti skaityti ir kalbėti, kai tiriamasis atvyko į šalį ir dabar.

Kai atvyko į šalį daugiausia respondentų truputi kalbėjo (60%), truputi rašė (50%) ir truputi skaitė (52.5%). Kiek mažiau visiškai nekalbėjo (25%), nerašė (27.5%) ir skaitė gerai (25%). Mažiausia apklaustųjų kai atvyko į šalį gerai kalbėjo (15%), gerai rašė (22.5%) ir neskaitytė (22.5%). Šiuo metu daugiausia tiriamųjų gerai kalba (60%), gerai rašo (55%) ir gerai skaito (67.5%). Mažesnę dalis truputi kalba (37.5%), truputi rašo (40%) ir truputi skaito (27.5%). Mažiausia respondentų šiuo metu nekalba (2.5%), nerašo (5%) ir neskaitytė (5%) (žr. 4 priedas).

Gauti rezultatai rodo, kad daugiausia respondentų, kai atvyko į šalį, turėjo minimalias anglų kalbos žinias, truputį skaitė, rašė ir kalbėjo. Mažesnę dalis visiškai nekalbėjo ir nerašė ir tik nedidelis procentas apklaustųjų tuo metu gerai kalbėjo ir rašė. Dabartiniu metu daugiausia respondentų gerai rašo, skaito ir kalba. Trečdalis apklaustųjų lietuvių truputį skaito, rašo ir kalba. Tik labai mažas procentas visiškai nekalba, neskaitytė ir nerašo. Čia galima daryti prielaidą, kad atvykstantys tautiečiai į šalį turi minimalias anglų kalbos žinias, tačiau po atitinkamo laiko išmoksta gerai skaityti, rašyti ir kalbėti.

Atlikus vidurkių (means) analizę bei Krustal-Wallis testą buvo gauti tolimesni rezultatai. Nepriklausomai nuo amžiaus daugiausia tiriamieji, kai atvyko į šalį, visiškai nemokėjo skaityti, rašyti ar kalbėti angliškai. Tačiau pastebėta, kad vyresnio amžiaus asmenų tarpe ši

tikimybė ryškesnė, t.y. kuo vyresnis žmogus, tuo silpnesnės buvo anglų kalbos žinios kai atvyko į šalį (iki 25m. $M=1.88$; 26-35m. $M=2.17$, 36m.+ $M=2.50$) (nustatytas statistinis patikimumas $p<0.05$). Čia galima daryti išvadą, kad dabar imigruojantys į šalį jauno amžiaus apklaustieji moka anglų kalbą geriau, nei anksčiau atvykusieji, dabar jau vyresnio amžiaus asmenys. (žr. 27 lentelė).

Dabartinės anglų kalbos žinios tiriamųjų tarpe priklauso nuo jų amžiaus. Gauti duomenys rodo, kad respondentams iki 25m. ir 26-35 m daugiausia būdingos silpnos anglų kalbos žinios (dabar neskaitau, nerašau, nekalbu- atitinkamai $M=1.44$ ir $M=1.39$ ir dabar skaitau, rašau, kalbu truputi atitinkamai- $M=1.44$ ir $M=1.50$). Nustatytas statistinis patikimumas $p<0.05$. Vyresnio amžiaus asmenims (nuo 36m. ir daugiau) apklausos metu buvo būdingos geros anglų kalbos žinios (dabar skaitau, rašau, kalbu gerai $M=1.83$). Nustatytas visiškas statistinis patikimumas $p=0.000$.

27 Lentelė

Respondentų anglų kalbos lygis pagal amžių, M, p

Amžius Teiginys	iki 25m.	26- 35m.	36 m.+	P Reikšmė pagal Kruskal-Wallis
	Vidurkis (M)			
kai atvykau į UK skaičiau, rašiau, kalbėjau gerai	1,69	2,11	2,33	0,03
kai atvykau į UK skaičiau, rašiau, kalbėjau truputi	1,81	2,11	2,50	0,002
kai atvykau į UK neskaiciau, nerašiau, nekalbėjau	1,88	2,17	2,50	0,01
dabar skaitau, rašau, kalbu gerai	1,31	1,28	1,83	0,000
dabar skaitau, rašau, kalbu truputi	1,44	1,50	1,67	0,257
Dabar neskaitau, nerašau, nekalbu	1,44	1,39	1,50	0,05

Apibendrinant galima teigti, kad respondentų anglų kalbos lygis, kai atvyko į šalį, nepriklauso nuo jų amžiaus. Daugiausia tiriamieji, emigracijos laikotarpiu, visiškai nemokėjo skaityti, rašyti ar kalbėti angliškai. Tačiau pastebėta, kad kuo vyresnis žmogus, tuo silpnesnės buvo anglų kalbos žinios, kai atvyko į šalį. Čia galima daryti išvadą, kad dabar imigruojantys į šalį jauno amžiaus apklaustieji moka anglų kalbą geriau, nei anksčiau atvykusieji, dabar jau vyresnio amžiaus asmenys. Dabartinės anglų kalbos žinios tiriamųjų tarpe priklauso nuo jų amžiaus. Respondentams iki 25m. ir 26-35 m. amžiaus grupėse daugiausia būdingos silpnos anglų kalbos žinios. Vyresnio amžiaus asmenims nuo 36m. ir daugiau tyrimo metu būdingos geros anglų kalbos žinios.

Analizuojant respondentų anglų kalbos lygį pagal pragyventą laikotarpį Jungtinėje Karalystėje pastebėta, kad daugiausia visų grupių apklaustieji, kai atvyko į šalį, visiškai

nemokėjo skaityti, rašyti ar kalbėti angliškai(iki 5m. $M=1.96$; 5-10m. $M=2.25$; 10m+ $M=3.00$). Tačiau taip pat pastebėta, kad ilgalaikių emigrantų tarpe ši tikimybė labiau išreikšta (iki 5m. $M=1.40$; 36m.+ $M=3.00$) (nustatytas statistinis patikimumas $p<0.05$). Čia galima daryti išvadą, kad dabartiniai trumpalaikiai jauno amžiaus emigrantai moka anglų kalbą geriau, nei anksčiau atvykusieji, dabar jau ilgalaikiai imigrantai (žr. 28 lentelė).

Dabartinės anglų kalbos žinios tiriamųjų tarpe priklauso nuo jų pragyvento laikotarpio Jungtinėje Karalystėje. Gauti duomenys rodo, kad respondentams pragyvenusiams Anglijoje iki 5m. daugiausia būdingos silpnos anglų kalbos žinios (dabar neskaitau, nerašau, nekalbu $M=1.48$ ir dabar skaitau, rašau, kalbu truputi $M=1.60$). Ilgalaikiams imigrantams šalyje jau būdingas aukštas anglų kalbo lygis (pragyvenusiams nuo 5 iki 10 m.- dabar skaitau, rašau, kalbu gerai $M= 1.42$ ir nuo 10m. ir daugiau.- dabar skaitau, rašau, kalbu gerai $M= 3.00$). Nustatytas statistinis patikimumas $p= 0.4$. Taip pat pastebėtas ryškus skirtumas tarp ilgalaikių imigrantų geros anglų kalbos lygio dažnumo, t.y. nuo 5 iki 10 m. imigrantai vertina savo anglų kalbą gerai rečiau ($M= 1.42$), nei 10m. ir daugiau gyvenantys Anglijoje tiriamieji ($M= 3.00$).

28 Lentelė

Respondentų anglų kalbos lygis pagal pragyventą laikotarpį Jungtinėje Karalystėje, M, p

Pragyventas laikotarpis UK Teiginys	iki 5	5-10	10+	P Reikšmė pagal Kruskal-Wallis
	Vidurkis (M)			
kai atvykau į UK skaičiau, rašiau, kalbėjau gerai	1,84	2,08	1,00	0,003
kai atvykau į UK skaičiau, rašiau, kalbėjau truputi	1,92	2,17	2,00	0,04
kai atvykau į UK neskaičiau, nerašiau, nekalbėjau	1,96	2,25	3,00	0,04
dabar skaitau, rašau, kalbu gerai	1,40	1,42	2,18	0,076
dabar skaitau, rašau, kalbu truputi	1,60	1,35	2,00	0,000
Dabar neskaitau, nerašau, nekalbu	1,48	1,33	2,01	0,002

Apibendrinus paaiškėjo, kad dabartiniai trumpalaikiai jauno amžiaus emigrantai anglų kalbą moka geriau, nei anksčiau atvykusieji, jau ilgalaikiai imigrantai. Dabartinės anglų kalbos žinios tiriamųjų tarpe priklauso nuo jų pragyvento laikotarpio Jungtinėje Karalystėje. Gauti duomenys rodo, kad respondentams, pragyvenusiams Anglijoje iki 5m., daugiausia būdingos silpnos anglų kalbos žinios. Ilgalaikiams imigrantams šalyje jau būdingas aukštas

anglų kalbo lygis. Taip pat pastebėta, kad nuo 5 iki 10 m. imigrantų apklaustieji vertina savo anglų kalbą gerai rečiau, nei 10m. ir daugiau gyvenantys Anglijoje tiriamieji.

Tyrimo dalyvių anglų kalbos mokymosi būdai ir priemonės. Daugiausia respondentų (70%) nurodė, kad anglų kalbos mokinasi darbe, truputi mažiau apklaustų lietuvių (67.5%) kalbą tobulina bendraudami su kitataučiais draugais. Daugiau nei pusė apklaustųjų anglų kalbos įgūdžius diegia per bendravimą visuomenėje (52.5%) ir skaitydami knygas/internetinius puslapius (52.5%). Mažiausia respondentų anglų kalbos mokinasi savarankiškai studijuojant (27.5%), bendraujant su kitataučiais namuose (25%) ir koledže (20%). Daugiausia tiriamųjų (62.5%) nurodė, kad visiškai netobulina anglų kalbos koledžuose ir bendraudami su kitataučiais namuose (62%). 40% pažymėjo, kad savarankiškai nesimokina anglų kalbos. Trečdalis respondentų galbūt kalbą tobulina bendraudami visuomenėje (35%) ir mažiau nei trečdalis- darbo vietoje (27.5%). Kiek mažiau tiriamųjų nurodė, kad galbūt kalbą mokinasi bendraudami su kitataučiais draugais (20%) ir skaitydami knygas/internetinius puslapius (20%)(žr. 5 priedas).

Pagal gautus rezultatus matyti, kad daugiausia apklaustųjų anglų kalbos žinias tobulina per bendravimą: darbo vietoje, su kitataučiais draugais ir visuomenėje. Taip pat knygų skaitymas ir internetas padeda mokintis anglų kalbos. Tačiau gauti duomenys rodo, kad didžioji dauguma tiriamųjų nestudijuoja savarankiškai ir neina mokintis į koledžus. Todėl tikslingai dėti pastangas, kad mokintis anglų kalbą, nėra būdinga tiriamiesiems. Taip pat nėra aktualu mokintis kalbos bendraujant su kitataučiais namuose. Taip, manoma, yra, todėl, kad dauguma lietuvių emigrantų gyvena grupelėmis, o ne su kitataučiais- anglakalbiais gyventojais.

Atlikus vidurkių(means) analizę bei Krustal-Wallis testą buvo gauti tolimesni rezultatai. Nepriklausomai nuo amžiaus rečiausiai tiriamieji anglų kalbos mokinasi bendraudami su kitataučiais namuose (iki 25m. $M=1.13$; 26-35m. $M=1.67$; 36m.+ $M=1.17$) (nustatytas statistinis patikimumas $p=0.003$) ir koledže (iki 25m. $M=1.69$; 26-35m. $M=1.62$, 36m.+ $M=2.00$)(nustatytas statistinis patikimumas $p=0.006$). Tačiau pastebėta, kad vyresnio amžiaus asmenys dažniau mokinasi anglų kalbą bendraudami su kitataučiais namuose, o jaunesnio amžiaus asmenų tarpe daugiau išreikštas savarankiškas studijavimas. Taip pat atskleista, kad visoms amžiaus grupėms būdinga dažniausia mokintis anglų kalbos bendraujant su kitataučiais draugais(iki 25m. $M=2.38$; 26-35m. $M=2.44$; 36m.+ $M=2.83$) ir darbe (iki 25m. $M=2.31$; 26-35m. $M=2.44$; 36m.+ $M=2.50$). Svarbu pažymėti, kad jaunesnio amžiaus asmenims daugiau yra būdinga mokintis kalbos bendraujant su kitataučiais ir darbe, nei vyresnio amžiaus tiriamiesiems (žr. 29 lentelė).

Respondentų anglų kalbos mokymosi būdai ir priemonės pagal amžių, M, p

Amžius Teiginys	iki 25m.	26-35m.	36m.+	P Reikšmė pagal Krustal-Wallis
	Vidurkis (M)			
savarankiškai studijuodamas	1,81	1,28	1,50	0,629
skaitydamas knygas/internetinius puslapius	1,69	1,94	2,00	0,000
bendraudamas visuomenėje	1,62	1,61	2,00	0,004
bendraudamas su kitataučiais namuose	1,13	1,67	1,17	0,003
bendraudamas su kitataučiais draugais	2,38	2,44	2,83	0,003
darbe	2,31	2,44	2,50	0,308
koledže	1,69	1,62	2,00	0,006

Nepriklausomai nuo amžiaus daugiausia tiriamieji anglų kalbos mokinaisi bendraudami su kitataučiais draugais ir darbe. Vėlgi pasitvirtina faktas, kad respondentai daugiausia kalbą tobulina per bendravimą visuomenėje. Svarbu pažymėti, kad jaunesnio amžiaus asmenims daugiau yra būdinga mokintis kalbos bendraujant su kitataučiais ir darbe, nei vyresnio amžiaus tiriamiesiems. Respondentams nėra aktualu mokintis kalbos koledže. O tai rodo, kad tiriamieji nėra suinteresuoti dėti pastovias pastangas, kad išmokti kalbą. Taip pat nėra būdinga mokintis kalbos bendraujant su kitataučiais namuose. Tai dar kartą patvirtinta, kad tiriamieji daugiausia gyvena mažose tautinėse bendruomenėse, kur nėra kitataučių. Tačiau pastebėta, kad vyresnio amžiaus asmenys dažniau mokinaisi anglų kalbą bendraudami su kitataučiais namuose, o jaunesnio amžiaus asmenų tarpe daugiau išreikštas savarankiškas studijavimas, kas rodo, kad jaunesni imigrantai studijas laiko reikšmingesnėmis, nei vyresnio amžiaus apklaustieji.

Tyrimo dalyvių nuomonė apie mokslą. Gauti tyrimo duomenys rodo, kad daugiausia respondentų mano, kad mokslai: didina pasitikėjimą savimi (55%), tobulina asmenybę (45%), sudaro sąlygas tobulėti profesinėje darbo sferoje (47.5%), gauti didesnę atlyginimą (50%), kilti karjeros laiptais (42.5%) bei gautos žinios (60%) ir diplomas (30%) padeda įsidarbinti. Kiek mažiau respondentų mano, kad galbūt mokslai: didina pasitikėjimą savimi (30%), tobulina asmenybę (40%), sudaro sąlygas tobulėti profesinėje darbo sferoje (42.5%), gauti didesnę atlyginimą (40%), kilti karjeros laiptais (47.5%) ir gautos žinios (30%) bei diplomas (45%) padeda įsidarbinti. Mažiausia tiriamųjų mano, kad mokslai: didina

pasitikėjimą savimi (10%), tobulina asmenybę (7.5%), sudaro sąlygas tobulėti profesinėje darbo sferoje (7.5%), gauti didesnę atlyginimą (7.5%), kilti karjeros laiptais (7.5%) ir gautos žinios (7.5%) bei diplomas (22.5%) padeda įsidarbinti (žr. 6 priedas).

Manytume, kad šis klausimas nėra labai informatyvus, nes mokslas vienaip ar kitaip turi įtakos nurodytiems teiginiams. Todėl daugiausia respondentų ir nurodė, kad sutinka arba galbūt mano, kad yra ryšys tarp mokslo ir nurodytų teiginių. Tačiau buvo pastebėtas išskirtinis faktas, kad didžioji dauguma respondentų nemano arba abejoja, kad diplomas padeda įsidarbinti. Tai rodo, jog apklaustieji mano, kad diplomas (dažniausiai įgytas Lietuvoje) turi mažai įtakos ieškantis darbo Jungtinėje Karalystėje.

Atlikus vidurkių (means) analizę bei Krustal-Wallis testą buvo gauti tolimesni rezultatai. Visų grupių respondentai pagal išsilavinimą daugiausia mano, kad diplomas padeda įsidarbinti (su viduriniu išsilavinimu $M=2.00$, su profesiniu/aukštesnioju/ aukštuju išsilavinimais $M=2.04$ ir su nebaigtu aukštesnioju/ aukštuju išsilavinimais $M=1.69$) (statistiškai patikima $p=0,009$) bei tobulina asmenybę (su viduriniu išsilavinimu $M=2.00$, su profesiniu/aukštesnioju/ aukštuju išsilavinimais $M=1.80$ ir su nebaigtu aukštesnioju/ aukštuju išsilavinimais $M=1.74$) (statistiškai patikimas faktas $p=0,003$). Taip pat nepriklausomai nuo išsilavinimo respondentai nurodo, kad mažiausiai tikėtina, kad gautos žinios padeda įsidarbinti (su viduriniu išsilavinimu $M=1.44$, su profesiniu/aukštesnioju/ aukštuju išsilavinimais $M=1.68$ ir su nebaigtu aukštesnioju/ aukštuju išsilavinimais $M=1.00$) (nustatytas statistinis patikimumas $p=0,004$). Pastebėta, kad profesinį/aukštesnįjį/ aukštąjį išsilavinimą turintys respondentai palankiau vertina visus nurodytus teiginius, nei vidurinį išsilavinimą turintys respondentai. Bei su viduriniu išsilavinimu apklausti tiriamieji yra pozityvesni apie mokslus nei asmenys su nebaigtu aukštesnioju/ aukštuju išsilavinimais (žr. 30 lentelė).

Apibendrinant galima teigti, kad respondentų nuomonė apie mokslus mažai priklauso nuo jų išsilavinimo. Apklaustieji daugiausia nurodo diplomo svarbą ieškantis darbo bei asmeniniam tobulėjimui, tačiau nepakankamai vertina įgytas žinias kaip reikšmingą priemonę ieškantis darbo, kylant karjeros laiptais, didinant atlyginimą ir kt. Išryškėjo svarbus faktas, kad labiausiai mokslus vertina respondentai, kurie jau turi profesinį/aukštesnįjį/ aukštąjį išsilavinimą, o aukštesniojo/ aukštojo išsilavinimo nebaigę apklaustieji žemiausiai vertina išsilavinimo svarbą.

30 Lentelė

Respondentų nuomonė apie mokymasis pagal išsilavinimą, M, p

Išsilavinimas Teiginys	vidurinis	profesinis/ aukštesnysis/ kolegija/aukštasis	nebaigtas aukštesnysis / aukštasis	P Reikšmė pagal Krustal- Wallis
	Vidurkis (M)			
diplomas padeda įsidarbinti	2,00	2,04	1,69	0,009
gautos žinios padeda įsidarbinti	1,44	1,68	1,00	0,004
galimybė kilti karjeros laiptais	1,67	1,68	1,83	0,464
galimybė gauti didesni atlyginimą	1,56	1,80	1,00	0,03
galimybė tobulėti profesinėje darbo sferoje	1,67	1,72	1,34	0,046
tobulina asmenybę	2,00	1,80	1,74	0,003
didina pasitikėjimą savimi	1,71	1,72	1,17	0,001

Tolimesne analize buvo ieškoma ryšio tarp respondentų nuomonės apie mokslus ir pragyvento laikotarpio Didžiojoje Britanijoje. Atlikus vidurkių(means) analizę bei Krustal-Wallis testą (žr. 31 lentelė) paaiškėjo, kad daugiausia trumpalaikiai imigrantai (iki 5m.)Anglijoje aukščiausiai vertina nurodytus teiginius, toliau eina respondentai, gyvenantys Britanijoje nuo 5 iki10m., ir žemiausiai vertina pateiktus teiginius ilgalaikiai imigrantai, kurie šalyje jau pragyveno 10 ir daugiau metų. O tai rodo, kad kuo ilgiau atvykę imigrantai gyvena Anglijoje, tuo mažiau ima vertinti išsilavinimą, kaip reikšmingą priemonę ieškantis darbo, kylant karjeros laiptais, tobulėjant profesinėje srityje ir kt. Vadinasi, išsilavinimo poreikis mažėja priklausomai nuo pragyvento laiko Didžiojoje Britanijoje.

31 Lentelė

Respondentų nuomonė apie mokymasis pagal pragyventą laikotarpį UK, M, p

Pragyventas laikotarpis UK Teiginys	iki 5m.	5-10m.	10 m.+	P Reikšmė pagal Krustal-Wallis
	Vidurkis (M)			
diplomas padeda įsidarbinti	2,08	1,92	1,50	0,05
gautos žinios padeda įsidarbinti	1,72	1,25	1,00	0,000
galimybė kilti karjeros laiptais	1,72	1,75	1,50	0,638
galimybė gauti didesni atlyginimą	1,76	1,42	1,50	0,034
galimybė tobulėti profesinėje darbo sferoje	1,72	1,58	1,50	0,804

tobulina asmenybę	2,00	1,50	1,00	0,000
didina pasitikėjimą savimi	1,88	1,33	1,00	0,000

Tyrimo dalyvių butis.

Tirta, kokia lietuviams emigrantams būdinga butis gyvenant Jungtinėje Karalystėje. Buvo pasirinkta tirti respondentų: valgomą maistą, gyvenamą būstą, kartu gyvenančių žmonių/ lietuvių skaičių, priklausomybę alkoholiui ir rūkymui.

Tyrimo dalyvių valgomas maistas. Pagal gautus tyrimo rezultatus matyti, kad respondentai daugiausia kiekvieną dieną valgo namuose gamintą maistą(59.5%). Beveik trečdalis tiriamųjų kiekvieną dieną maitinasi pirktais pusfabrikačiais (27.5%). Po 5% respondentų atsakė, kad kiekvieną dieną perka maistą išsinešimui ar valgo restoranuose/ kavinėse. Daugiausia apklaustųjų keletą kartų per savaitę valgo pusfabrikačius (37.5%), kiek mažiau- namuose gamintą maistą (28%) ir maistą išsinešimui (27.5%). 15% jų valgo restoranuose/ kavinėse. Pusė apklaustųjų nurodė, kad jie keletą kartų per mėnesį perka maistą išsinešimui (50%) bei valgo viešose įstaigose (50%). Kiek mažiau respondentų (20%) keletą kartų per mėnesį valgo pusfabrikačius ir 2.5% gamina maistą namuose. Daugiausia apklaustųjų pažymėjo, kad beveik niekada nevalgo restoranuose/ kavinėse (30%), neperka maisto išsinešimui (17.5%) ir nevalgo pusfabrikačių (15%). 5% respondentų nurodė, kad beveik niekada negamina maisto namuose (žr. 7 priedas).

Daugiausia tyrime dalyvavusių lietuvių nurodė, kad keletą kartų per mėnesį valgo lietuviškus patiekalus (40%), kiek mažiau apklaustųjų (37.5%) lietuviškus patiekalus valgo keletą kartų per savaitę. Beveik pusė apklaustųjų (47.5%) valgo kiniškus patiekalus keletą kartų per mėnesį ir trečdalis respondentų (32.5%) beveik niekada nevalgo kiniškų patiekalų. Tiriamieji nurodė, kad beveik niekada nevalgo itališkų patiekalų (47.5%) ir beveik trečdalis jų itališkus patiekalus valgo keletą kartų per mėnesį (30%).

Gauti tyrimo duomenys rodo, kad apklaustieji dažniausia kiekvieną dieną valgo namuose gamintą maistą. Keletą kartų per savaitę respondentai maitinasi pusfabrikačiais. Maistą išsinešimui bei restoranuose/ kavinėse tiriamieji valgo tik keletą kartų per mėnesį. Beveik trečdalis respondentų pažymėjo, kad restoranuose/ kavinėse nevalgo beveik niekada. Tai rodo, kad lietuviams mažai yra būdinga lankytis viešose maitinimo įstaigose.

Mažiau apklaustų respondentų keletą kartų per savaitę valgo lietuviškus patiekalus, daugiau tyrime dalyvavusių respondentų maitinasi lietuvišku maistu keletą kartų per mėnesį. Tad daugiausia lietuvių keletą kartų per mėnesį valgo lietuviškus patiekalus. Tiriamiesiems būdinga keletą kartų per mėnesį valgyti kiniškus patiekalus taip pat. Tačiau didelė dalis

apklaustųjų beveik niekada nesimaitina kinišku maistu. Todėl galima teigti, kad lietuviškas maistas yra valgomas dažniau, nei kiniškas. Itališka virtuvė nėra labai populiarė, daugiausia apklaustųjų beveik niekada nevalgo itališkų patiekalų.

Tolimesne analize buvo siekiama nustatyti ryšį tarp respondentų valgomo maisto ir šeimyninės padėties. Atlikus vidurkių (means) analizę bei Krustal-Wallis testą (žr. 32 lentelė) paaiškėjo, kad daugiausia vieniši ir turintys partnerį asmenys valgo maistą išsinešimui (atitinkamai $M=2.92$ ir $M=2.72$) bei restoranuose/ kavinėse (po $M=3,00$). Vedę/ištekėję respondentai pagamintą maistą ne namuose valgo rečiau (restoranuose/ kavinėse $M=2.22$ ir maistą išsinešimui $M=2,39$) (statistiškai patikima $p<0.05$). Pusfabrikačiais daugiausia maitinasi vedę/ištekėję asmenys, o tai galima sieti su abiejų partnerių darbine veikla ir laiko stoka. (statistiškai patikima $p=0.017$) Namuose gamintą maistą daugiausia valgo respondentai, turintys partnerį (po $M=1.79$) arba yra vedę/ištekėję (po $M=1.78$), vadinasi, yra tikimybė, kad porose gyvenantiems respondentams yra būdinga gaminti maistą namuose, tačiau rečiau nei pirkti pusfabrikačius, maistą išsinešimui ar valgyti kavinėse restoranuose. Tarp turinčių partnerius ir vedusių respondentų yra aktualiau maitintis kinišku maistu (atitinkamai $M=3.28$ ir $M=3.67$) (statistiškai patikima $p=0.02$)

Respondentų valgomas maistas pagal šeimyninę padėtį, M, p

32 Lentelė

Šeimyninė padėtis Teiginys	Vienišas	Turiu partnerį	Vedęs	P Reikšmė pagal Krustal- Wallis
	Vidurkis (M)			
namuose gamintą maistą	1,42	1,79	1,78	0,266
pusfabrikačius	2,33	2,00	2,56	0,017
maistą išsinešimui	2,92	2,72	2,39	0,004
restorane/ kavinėje	3,00	3,00	2,22	0,076
lietuviškus patiekalus	2,67	2,50	2,89	0,546
kiniškus patiekalus	3,00	3,28	3,67	0,02
itališkus patiekalus	3,00	3,67	3,67	0,1

Tyrimo dalyvių gyvenamas būstas ir poreikis mašinai. Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad 27.5% apklaustųjų turi mašiną. Beveik ketvirtadalis tyrime dalyvavusių lietuvių (22.5%) turi savo butą/ namą Lietuvoje ir 10% respondentų turi savo butą/ namą Anglijoje. Daugiausia apklaustųjų Jungtinėje Karalystėje nuomojasi butą/ namą (47.5%) arba kambarį (47.5%) (žr. 8 priedas).

Pagal gautus duomenis matyti, kad tik trečdalis respondentų turi savo transporto priemonę. Vadinasi dažniausia yra naudojamas viešas transportas. Beveik kas ketvirtas apklaustas lietuvis emigrantas turi nuosavybės teises į turtą Lietuvoje. Kas dešimtas respondentas turi savo namą ar butą Didžiojoje Britanijoje. Tai rodo, kad dažniau yra investuojama į nuosavybę Lietuvoje nei Anglijoje. 95% apklaustųjų nuomojasi butą/namą Anglijoje arba gyvena nuomojamame kambaryje. Nuomojamas patalpas apklaustieji dažniausiai pernuomoja kitiems gyventojams, o tai reiškia, kad taip pat dalinasi virtuve, tualetu ir vonia su kitais asmenimis, kaip ir respondentai, nuomojantys kambarį. Tad apklaustų tiriamųjų gyvenamo būsto sąlygos Didžiojoje Britanijoje nėra labai geros, nes dažniausiai gyvenama kartu su kitais žmonėmis ir dalinamasi bendrais patarnavimais.

Toliau siekta nustatyti kaip respondentų gyvenamas būstas priklauso nuo šeimyninės padėties. Atlikus vidurkių (means) bei statistinių teiginių reikšmingumo (pagal Krustal-Wallis testą) analizę, buvo gauti 33 lentelėje nurodyti rezultatai.

33 Lentelė

Respondentų gyvenamas būstas pagal šeimyninę padėtį, M, p

Šeimyninė padėtis Teiginys	Vienišas	Turiu partnerį	Vedęs	P Reikšmė pagal Krustal-Wallis
	Vidurkis (M)			
nuomjuosi kambarį Anglijoje	1,50	1,56	1,78	0,043
nuomjuosi butą/ namą Anglijoje	1,92	1,44	1,44	0,04
turiu savo butą/ namą Anglijoje	2,08	1,94	1,78	0,06
turiu savo butą/namą Lietuvoje	1,92	1,83	1,78	0,032
turiu masiną	1,75	1,83	1,44	0,001

Dažniau turintys šeimą (atitinkamai $M= 1,78$ ir $M=1,44$) arba turintys partnerį(atitinkamai $M= 1,56$ ir $M=1,44$) respondentai nuomojasi butą/namą arba kambarį Anglijoje, nei vieniši asmenys (atitinkamai $M= 1,50$ ir $M=1,92$)(statistiškai patikima $p= 0,043$). Kaip ir vieniši asmenys turi savo būstą Britanijoje dažniau nei kitos dvi grupės (vieniši $M=2,08$; turintys partnerį $M=1,94$ ir vedę $M=1,78$). Nors nėra statistinio patikimumo($p= 0,06$), galima teigti, kad viengungiai asmenys turi didesnes galimybes įsigyti nuosavybės teises į turtą nei turintys partnerius ar šeimas tiriamieji, kurie dažniausia nuomojasi gyvenamas patalpas. Taip pat didesnis skaičius tyrime dalyvavusių vienišų respondentų turi įsigiję turtą Lietuvoje($M=1,92$), kiek mažiau- turintys partnerius asmenys($M=1,83$) ir mažiausia- vedę respondentai ($M=1,78$) (statistinis patikimumas nustatytas ($p=0,032$). Kadangi rodikliai skiriasi labai nežymiai, galima pažymėti, kad įgytos

nuosavybės teisės Lietuvoje mažai priklauso nuo šeimyninės padėties. Svarbu nurodyti, kad asmenys, kurie turi partnerį, dažniau važinėja mašina, nei vieniši ar vedę respondentai, o tai rodo, kad šeimos poreikis mašinai ne visada yra patenkinamas.

Atlikus respondentų gyvenamo būsto ir pragyvento laikotarpio Anglijoje ryšio analizę paaiškėjo, kad kambarį ir namą/ butą dažniau nuomojasi nuo 5 iki 10m. ($M= 1.67$ ir $M=1.75$) ir iki 5m. ($M= 1.76$ ir $M=1.88$) šalyje pragyvenę emigrantai. 10m. ir daugiau šalyje gyvenantys respondentai gyvenamas patalpas nuomojasi rečiau (atitinkamai $M= 1.50$ ir $M=2.00$) (žr.34 lentelėje)(statistinis patikimumas dalinis $p=0,003$ ir $p= 0,466$). Taip pat, vidutiniškai ilgai (nuo 5 iki 10m.) Anglijoje pragyvenę apklaustieji dažniau turi savo butą/ namą Anglijoje arba Lietuvoje, nei kitos dvi grupės (statistinis patikimumas dalinis $p=0,001$ ir $p= 0,148$). Todėl galima teigti, jog tikėtina, kad nuo 5 iki 10m. šalyje pragyvenę respondentai daugiau koncentruojasi įsigyti turtą, nei ilgalaikiai šalies gyventojai, kurie dažniau nuomojasi butą/ namą Anglijoje, nei kambarį. Trumpalaikiai emigrantai respondentai dažniausiai gyvena nuomojamuose kambariuose.

34 Lentelė

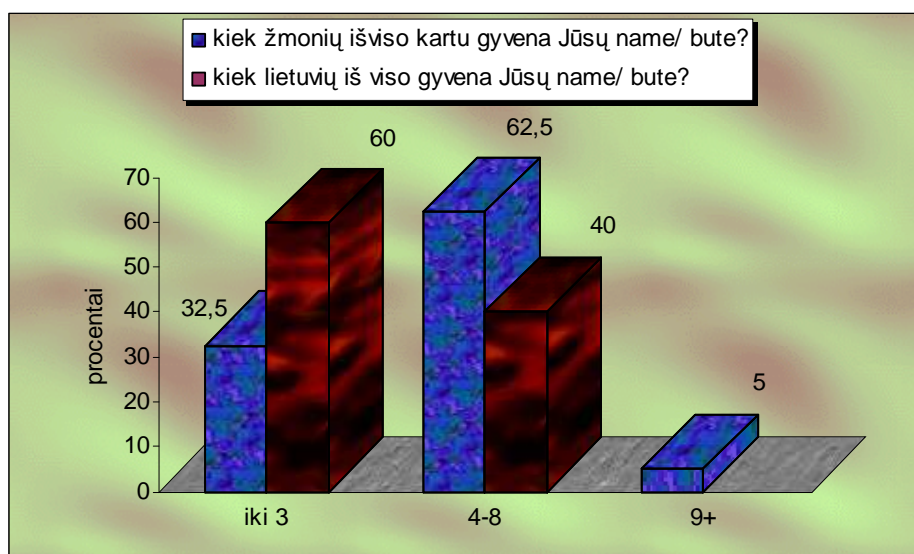
Respondentų gyvenamas būstas pagal pragyventą laikotarpį Jungtinėje Karalystėje, M, p

Pragyventas laikotarpis UK Teiginys	iki 5m.	5-10 m.	10 m.+	P Reikšmė pagal Krustal- Wallis
	Vidurkis (M)			
nuomojuosi kambarį Anglijoje	1,76	1,67	1,50	0,003
nuomojuosi butą/ namą Anglijoje	1,88	1,75	2,00	0,466
turiu savo butą/ namą Anglijoje	1,92	2,08	1,50	0,001
turiu savo butą/namą Lietuvoje	1,56	1,67	1,50	0,148

Tyrimo dalyvių namuose gyvenantis žmonių ir lietuvių skaičius. Pagal gautus duomenis matyti, kad 62 (32.5%) respondentai gyvena su kitais, iki 3 asmenų, gyventojais, iš kurių 60% yra lietuviai. Daugiausia apklaustųjų (62.5%) gyvena su kitais, nuo 4 iki 8 asmenų, gyventojais, iš kurių 80 (40%) yra tautiečiai. Ir 10 (5%) tyrime dalyvavusių lietuvių gyvena name, kuriame apsistoję 9 ir daugiau žmonės (žr. 6 paveikslas).

Gauti rezultatai rodo, kad beveik dviejų trečdalių apklaustųjų namuose gyvena vidutinis skaičius gyventojų (nuo 4 iki 8 asmenų), iš kurių du trečdaliai yra lietuviai. Likę respondentai daugumoje gyvena mažais būreliais, iš kurių vidutiniškai du trečdaliai yra lietuviai taip pat. Tad tyrime dalyvavusiems respondentams būdinga gyventi namuose, kuriuose apsistojęs vidutinis skaičius gyventojų ir iš kurių du trečdaliai- lietuviai.

Tyrimo dalyvių namuose gyvenantis žmonių ir lietuvių skaičius (N=200), %.

Atlikta vidurkių (means) studija rodo, kad respondentų namuose gyvenantis žmonių skaičius priklauso nuo pragyvento laikotarpio Jungtinėje Karalystėje- kuo ilgiau gyvenama Anglijoje, tuo mažesnis žmonių skaičius gyvena kartu (iki 5m. M=1,76; 5-10 m. M=1,75; M=1,50) (žr. 35 lentelė).

35 Lentelė

Respondentų namuose gyvenantis žmonių skaičius pagal pragyventą laikotarpį Britanijoje, M, p

Pragyventas laikotarpis UK Teiginys	iki 5m.	5-10 m.	10 m.+	P Reikšmė pagal Krustal- Wallis
	Vidurkis (M)			
Namuose gyvenantis žmonių skaičius	1,76	1,75	1,50	0,035

Tačiau atlikta vidurkių (means) studija nustatyti kaip respondentų namuose gyvenantis lietuvių skaičius priklauso nuo pragyvento laikotarpio Jungtinėje Karalystėje parodė, kad kuo ilgiau gyvenama Anglijoje, tuo didesnis lietuvių skaičius gyvena kartu (iki 5m. M=1.40; 5-10 m. M=1.42 ; 10m.+ M=1,50) (žr. 36 lentelė).

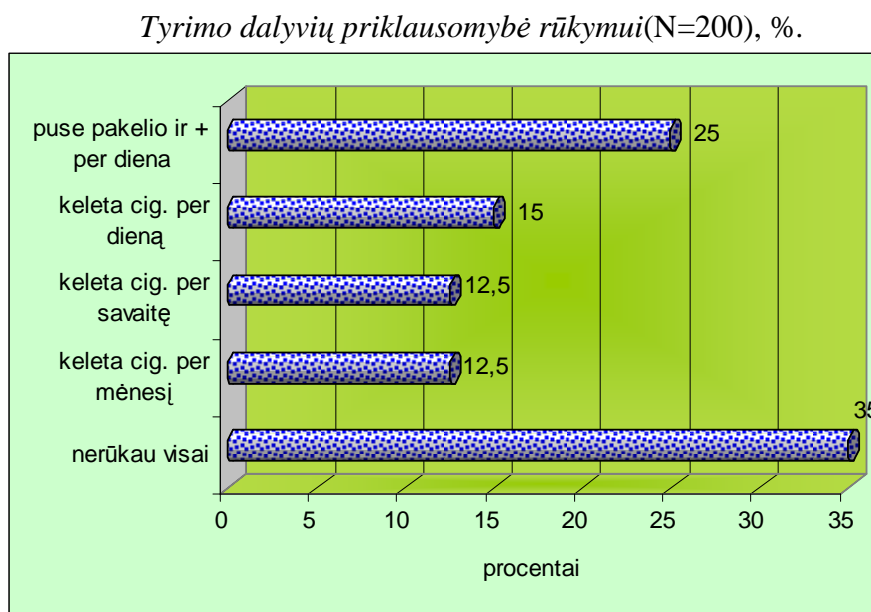
36 Lentelė

Respondentų namuose gyvenantis lietuvių skaičius pagal pragyventą laikotarpį Jungtinėje Karalystėje, M, p

Pragyventas laikotarpis UK Teiginys	iki 5m.	5-10 m.	10 m.+	P Reikšmė pagal Krustal-Wallis
	Vidurkis (M)			
Namuose gyvenantis lietuvių skaičius	1,40	1,42	1,50	0,021

Tyrimo dalyvių priklausomybė rūkymui. Daugiausia apklaustųjų nurodė, kad nerūko visiškai (70). Ketvirtadalis respondentų (50) surūko pusę pakelio ir daugiau per dieną. Mažesnis procentas tiriamųjų surūko keletą cigarečių per dieną (15%), keletą cigarečių per savaitę (12.5%) ir keletą cigarečių per mėnesį (12.5%)(žr. 7 paveikslas).

7 paveikslas

Tyrimo duomenis rodo, kad daugiau nei trečdalis respondentų visiškai nerūko. Ketvirtadalis apklaustųjų surūko pusę pakelio per dieną ir daugiau. Todėl galima teigti, kad daugiau nei trečdaliui apklaustųjų nėra būdinga rūkyti, o didžioji dauguma rūkančių respondentų- surūko daug- pusę pakelio ir daugiau per dieną.

Vidurkių (means) studija bei Krustal-Wallis testo analizė (žr. 37 lentelė) rodo, kad respondentų rūkymas priklauso nuo jų amžiaus- jaunesnio amžiaus asmenys rūko dažniau nei vyresnio amžiaus grupei priklausantys apklaustieji (iki 25m. M=3.44; 26-35m. M=2.83, 36m.+ M=1.17) (nustatytas visiškas statistinis patikimumas p=0.000).

37 Lentelė

Respondentų priklausomybė rūkymui pagal amžių, M, p

Amžius Teiginys	iki 25 m.	26-35m.	36 m.+	P Reikšmė pagal Krustal-Wallis
	Vidurkis (M)			
Priklausomybė rūkymui	3,44	2,83	1,17	0,000

Toliau atlikta vidurkių (means) studija rodo, kad respondentų priklausomybė rūkymui dalinai priklauso ir nuo pragyvento laikotarpio Jungtinėje Karalystėje- trumpalaikiai emigrantai (iki 5m.) rūko mažiau ($M=2,76$), nei ilgalaikiai (5-10m.) šalies gyventojai ($M=3,42$), tačiau už pastarąją grupę žymiai mažiau rūko senbuviai emigrantai ($M=1,00$) (nustatytas statistinis patikimumas $p=0.003$). Todėl galima manyti, kad ilgą laiką šalyje pragyvenę respondentai dažniausiai meta rūkyti, nes tabakas Anglijoje yra brangus (žr. 38 lentelė).

38 Lentelė

Respondentų priklausomybė rūkymui pagal pragyventą laikotarpį Anglijoje, M, p

Pragyventas laikotarpis UK Teiginys	iki 5m.	5-10 m.	10 m.+	P Reikšmė pagal Krustal-Wallis
	Vidurkis (M)			
Priklausomybė rūkymui	2,76	3,42	1,00	0,003

Tyrimo dalyvių priklausomybė alkoholiui. 80 apklaustų respondentų (40%) vartoja alkoholį keletą kartų per mėnesį. 60(30%) apklaustųjų vartoja alkoholį keletą kartų per savaitę. 30(15%) tyrime dalyvavusių lietuvių alkoholį vartoja keletą kartų per pusę metų, 20(10%) nevirtuoja visai ir 10(5%) vartoja kiekvieną dieną (žr. 9 pav).

Gauti duomenys rodo, kad daugiau nei trečdalis respondentų alkoholį geria retai, tik keletą kartų per mėnesį. Beveik trečdalis apklaustųjų alkoholį vartoja keletą kartų per savaitę. Jei vienu metu suvartojamas alkoholio kiekis nėra didelis, keletą kartų per savaitę, manytume, nėra dažnai. Tad šis klausimas nėra labai informatyvus. Gauti duomenys nurodo dažnį, bet ne kiekį. Todėl interpretuojant bus pateiktas tik vienas atskleistas faktas, kad dauguma apklaustų lietuvių vartoja alkoholį retai- keletą kartų per mėnesį.

Vidurkių (means) studija bei Krustal-Wallis testo analizė (žr. 39 lentelė) rodo, kad respondentų alkoholio vartojimas priklauso nuo jų amžiaus- jaunesnio amžiaus asmenys alkoholį vartoja dažniau nei vyresnio amžiaus grupei priklausantys apklaustieji (iki 25m. $M=3.25$; 26-35m. $M=3.06$, 36m.+ $M=2.50$) (statistiškai patikima $p=0.003$).

39 Lentelė

Respondentų priklausomybė alkoholiui pagal amžių, M, p

Amžius Teiginys	iki 25 m.	26-35m.	36 m.+	P Reikšmė pagal Krustal-Wallis
	Vidurkis (M)			
Priklausomybė alkoholiui	3,25	3,06	2,50	0,003

Tyrimo dalyvių rekreacija.

Tirta, kaip respondentai leidžia laisvalaikį Jungtinėje Karalystėje. Buvo pasirinkta tirti lietuvių emigrantų: laisvalaikio pobūdis ir pasirinkta šalis atostogoms.

Tyrimo dalyvių laisvalaikio pobūdis. Daugiausia respondentų kiekvieną dieną žiūri TV (70%). 57.5% apklaustųjų kiekvieną dieną klausosi radijo/ muzikos, 55% landžioja po internetą ir 42.5% skaito knygas / laikraščius. 47.5% tyrime dalyvavusių lietuvių keletą kartų per savaitę susitinka su draugais. Beveik pusė apklaustųjų keletą kartų per mėnesį lankosi naktiniuose klubuose (47.5%) ir sportuoja (42.5%). Daugiausia respondentų beveik niekada nežaidžia kompiuterinių žaidimų (70%) ir laisvalaikiu nešoka/ nedainuoja (37.5%). 12.5% respondentų papildomai pažymėjo, kad laisvalaikį leidžia apsipirkinėdami, tačiau daugeliu atvejų nebuvo nurodyta kiek dažnai respondentai leidžia laisvalaikį parduotuvėse (žr. 10 priedas).

Didžioji dauguma tiriamųjų nurodė, kad kiekvieną dieną laisvalaikį leidžia žiūrėdami TV, klausydamiesi muzikos/ radijo, landžiodami po internetą. Du penktadaliai respondentų kiekvieną dieną skaito knygas/ laikraščius. Kiekvieną dieną respondentų leidžiamas laisvalaikis yra pakankamai pasyvus, tačiau žinių atžvilgiu apklaustieji taip gauna daug informacijos. Su draugais dauguma respondentų susitinka pakankamai dažnai- net keletą kartų per savaitę. Galima teigti, kad susitikimai su draugais- vienas iš pagrindinių aktyvaus laisvalaikio praleidimo būdų. Beveik pusė respondentų keletą kartų per mėnesį lankosi naktiniuose klubuose ir užsiima sportu. Klubai- vienas iš aktyvaus laisvalaikio leidimo būdų, kas Angliškoje kultūroje pakankamai populiaru ir dažna. Lyginant, sportu apklaustieji užsiima pakankamai retai, tačiau tai galima sieti su ilgomis darbo valandomis ir dideliais atstumais nusigauti iki sporto salės. Todėl šis laisvalaikio praleidimo būdas ir nėra toks populiarus. Daugiausia respondentų nurodė, kad beveik niekada nežaidžia kompiuterinių žaidimų. Buvo manyta, kad tai vienas iš pagrindinių kiekvienos dienos laisvalaikio praleidimo būdų. Spėjama, kad landžiojimas po internetą pamažu pakeitė kompiuterinius žaidimus. Trečdalis apklaustųjų beveik niekada nešoka ir nedainuoja. Kaip matyti, meninė laisvalaikio praleidimo forma lietuviams nėra būdinga. Papildomai nustatyta, kad apklaustieji laisvalaikį leidžia apsipirkinėdami. Tai dar viena populiaru laisvalaikio leidimo forma.

Atlikta vidurkių (means) studija rodo, kaip respondentų laisvalaikis priklauso nuo amžiaus (žr. 40 lentelė). Gauti rezultatai atskleidė, kad aktyviai laisvalaikį daugiausia leidžia iki 25m. ir 26- 35m. amžiaus grupėms priklausantys apklaustieji (atitinkamai sportuoja $M=3.50$ ir $M=3.28$; šoka/ dainuoja $M= 2.93$ ir $M= 3.22$)(nustatytas statistinis patikimumas $p<0.05$). Vyresnio amžiaus respondentams (36m.+) būdingiausia laisvalaikiu skaityti knygas/

laikraščius (M=2.83), žiūrėti TV (M=1.67) ir landžioti po internetą (M=2.81). Susitikinėjimai su draugais ir apsipirkinėjimas- dažniausios laisvalaikio leidimo formos, kurios taip pat būdingiausios anksčiau nurodytai grupei (atitinkamai M=3,94 ir M=3,83). Vidutinio amžiaus respondentai (26- 35 m.) laisvu laiku daugiausia lankosi naktiniuose klubuose (M=3.50).

40 Lentelė

Respondentų laisvalaikio pobūdis pagal amžių, M, p

Amžius Teiginys	iki 25 m.	26- 35 m.	36m.+	P Reikšmė pagal Krustal-Wallis
	Vidurkis (M)			
sportuoja	3,50	3,28	2,50	0,05
skaito knygas/ laikraščius	1,75	2,22	2,83	0,04
šoka/dainuoja	2,94	3,22	2,67	0,001
žiūri TV	1,38	1,56	1,67	0,373
klausosi radijo/muzikos	1,31	2,17	1,83	0,52
lankosi naktiniuose klubuose	2,88	3,50	3,00	0,023
žaidžia kompiuterinius žaidimus	3,75	3,28	3,50	0,004
landžioja po internetą	1,62	2,56	2,81	0,081
susitinka su draugais	1,89	2,22	3,94	0,008
Apsipirkinėja	2,17	2,33	3,83	0,026

Todėl galima teigti, kad tiriamiesiems iki 35m. būdingiausia leisti laisvalaikį aktyviausiai(sportuoti, šokti, dainuoti, lankytis naktiniuose klubuose). Vyresnio amžiaus respondentai (36m.+) dažniau koncentruojasi į žinių įgijimą, tačiau ne į fizinę veiklą(skaito knygas, laikraščius, landžioja po internetą). O susitikinėjimai su draugais ir apsipirkinėjimas- vienos iš populiariausių laisvalaikio leidimo formų Anglijoje, kurios būdingiausios vyresnio amžiaus (36m.+) apklaustiesiems.

Toliau nagrinėta kaip respondentų laisvalaikis priklauso nuo pragyvento laikotarpio Jungtinėje Karalystėje. Atskleista, kad iki 5m. Anglijoje pragyvenę apklaustieji dažniausiai lankosi naktiniuose klubuose (M=2.40), žaidžia kompiuterinius žaidimus (M= 2.72) susitinka su draugais (M=2.72) ir apsipirkinėja (M= 2.80)(nustatytas statistinis patikimumas $p<0.05$). nuo 5 iki 10m. emigravę apklaustieji dažniausiai lankosi naktiniuose klubuose (M=2.92) ir landžioja po internetą (M=2.42) (statistiškai patikima $p<0.05$). 10 ir daugiau metų šalyje gyvenantiems respondentams (36m.+) būdingiausia laisvalaikiu lankytis naktiniuose klubuose (M=3.00), susitikinėti su draugais (M=2.81)(nustatytas statistinis patikimumas $p<0.05$) (žr. 41 lentelė).

Respondentų laisvalaikio pobūdis pagal pragyventą laikotarpį Jungtinėje Karalystėje, M, p

Pragyventas laikotarpis UK Teiginys	iki 5m.	5-10 m.	10 m.+	P Reikšmė pagal Krustal- Wallis
	Vidurkis (M)			
sportuoja	2,36	2,17	2,50	0,018
skaito knygas/ laikraščius	2,04	2,25	2,85	0,763
šoka/dainuoja	2,16	2,00	1,00	0,006
žiūri TV	1,68	1,17	1,50	0,007
klausosi radijo/muzikos	1,56	2,33	1,50	0,004
lankosi naktiniuose klubuose	2,60	2,92	3,00	0,001
žaidžia kompiuterinius žaidimus	2,72	1,42	2,00	0,034
landžioja po internetą	2,08	2,42	1,50	0,005
susitinka su draugais	2,52	2,08	3,00	0,012
Apsipirkinėjimas	2,80	2,00	2,00	0,008

Gauti duomenys rodo, kad nepriklausomai nuo pragyvento laikotarpio Anglijoje respondentams yra būdinga lankytis naktiniuose klubuose. Tačiau iki 5m. šalyje gyvenantys apklaustieji laisvalaikį leidžia įvairiau, nei ilgalaikiai šalies imigrantai (nuo 5m.+), kurie laisvu laiku daugiausia landžioja po internetą bei susitikinėja su draugais.

Tyrimo dalyvių pasirinkta šalis atostogoms. Pusė apklaustųjų nurodė(50%), kad 1- 2 savaites atostogų per metus leidžia keliaudami po užsienį Beveik pusė respondentų praleidžia 1- 2 savaites atostogų Lietuvoje (47.5%), 45.5% tiriamųjų šį laikotarpį leidžia važinėdami po Britaniją ir 37.5% respondentų atostogauja namuose, Anglijoje. Trečdalis apklaustųjų niekada per atostogas nepasilieka namuose Anglijoje (30%) ir nekeliauja po užsienį (30%) . 27% tiriamųjų niekada nevažinėja per atostogas po Jungtinę Karalystę. Daugiausia respondentų 3 savaites ir daugiau per metus praleidžia Lietuvoje (22.5%).

Gauti duomenys rodo, kad beveik trečdalis respondentų niekada per atostogas nepasilieka Jungtinėje Karalystėje. Daugiau nei du trečdaliai respondentų atostogas praleidžiam Lietuvoje ir beveik trečdalis tiriamųjų atostogauja keliaudami po užsienį (žr. 11 priedas).

Toliau siekta nustatyti kaip respondentų atostogų pobūdis priklauso nuo amžiaus. Atlikus vidurkių(means) bei statistinių teiginių reikšmingumo (pagal Krustal-Wallis testą) analizę, buvo gauti 42 lentelėje nurodyti rezultatai.

Paaiškėjo, kad atostogų pobūdis mažai priklauso nuo respondentų šeimyninės padėties. Gauti vidurkiai tarpusavyje skiriasi labai nežymiai. Taip pat pastebėta, kad visų nurodytų grupių apklaustieji daugiausia atostogas leidžia Lietuvoje (vieniši $M= 2.42$; turintys partnerį $M=2.61$; vedę $M= 2.67$), o rečiausiai- keliauja po užsienį (vieniši $M= 1.83$; turintys partnerį $M=2.01$; vedę $M= 1.78$)(nustatytas statistinis patikimumas $p< 0.05$). Todėl galima teigti, kad respondentų laisvalaikiui leisti pasirinkta šalis nepriklauso nuo jų šeimyninės padėties.

42 Lentelė

Respondentų pasirinkta šalis atostogoms pagal šeimyninę padėtį, M, p

Šeimyninė padėtis Teiginys	Vienišas	Turiu partnerį	Vedęs	P Reikšmė pagal Kruskal-Wallis
	Vidurkis (M)			
namuose(UK)	2,25	2,28	2,00	0,190
važinėju po UK	2,33	2,01	2,33	0,046
Lietuvoje	2,42	2,61	2,67	0,015
keliauju po užsienį	1,83	2,01	1,78	0,042

Atlikus vidurkių(means) bei statistinių teiginių reikšmingumo (pagal Kruskal-Wallis testą) analizę nustatyti ryšiai tarp respondentų pasirinktos šalies atostogoms ir pragyvento laikotarpio Jungtinėje Karalystėje paaiškėjo, kad Lietuvoje daugiausia atostogauja iki 10m. Anglijoje gyvenantys tiriamieji (iki 5m. $M= 2.56$ ir 5-10m. $M=2.75$)(nustatytas visiškas statistinis patikimumas $p= 0.000$). 10 ir daugiau metų Britanijoje gyvenantys apklaustieji atostogas Lietuvoje leidžia rečiausiai ($M=1,50$), dažniausiai važinėja po Angliją ($M=2.50$). Todėl galima daryti prielaidą, kad apklausti emigrantai, gyvenantys Anglijoje iki 10m., dažniausiai atostogauja Lietuvoje, o 10 ir daugiau metų Britanijoje pragyvenę respondentai Lietuvoje atostogauja rečiausiai, dažniau lieka poilsiauti Britanijoje (žr.43 lentelėje).

43 Lentelė

Respondentų pasirinkta šalis atostogoms pagal pragyventą laikotarpį Jungtinėje Karalystėje, M, p

Pragyventas laikotarpis UK Teiginys	iki 5m.	5-10 m.	10 m.+	P reikšmė pagal Kruskal- Wallis
	Vidurkis (M)			
namuose(UK)	2,28	2,00	2,50	0,173
važinėju po UK	2,04	2,43	2,50	0,005
Lietuvoje	2,56	2,75	1,50	0,000
keliauju po užsienį	1,92	2,00	2,00	0,145

Tyrimo dalyvių biudžeto ir laiko paskirstymas .

Tirta, kaip respondentai paskirsto savo biudžetą ir laiką per savaitę Anglijoje.

Tyrimo dalyvių biudžeto paskirstymas per savaitę. Tyrimo rezultatai rodo, kad daugiausia tiriamųjų visiškai neskiria lėšų mokslams (52.5%) ir šeimai (35%). Iki £20 per savaitę beveik pusė respondentų išleidžia namams/ buičiai (47.5%), kiek mažiau nei trečdalis- laisvalaikiui (32.5%), apsirengimui (30%), maistui (27.5%) ir mokslams (22.5%). Taip pat daugiau nei pusė apklaustųjų (62.5%) išleidžia maistui nuo £21 iki £50. Šią sumą per savaitę daugiausia respondentų išleidžia ir laisvalaikiui (50%), pragyvenimui (42.5%) bei apsirengimui (45%). 32.5% respondentų skiria nuo £51 iki £100 pragyvenimui, kiek mažiau apklaustųjų išleidžia šią sumą apsirengimui (22.5%) ir namams ir buičiai(30%). Daugiausia respondentų (22.5%) atideda £101 ir daugiau per savaitę santaupoms, 20% tiriamųjų susitaupo nuo £51 iki £100 ir 17.5%- nuo £21 iki £50 per savaitę (žr. 12 priedas).

Pagal gautus duomenis matyti, kad apie pusė apklaustųjų skiria apsirengimui ir laisvalaikiui nuo £21 iki £50 per savaitę, o beveik trečdalis jų išleidžia tik iki £20. Manytume, kad su minėta suma laisvalaikį galima praleisti tik kukliai. Čia galima teigti, kad apklausti lietuviai dažniausiai laisvalaikį leidžia namuose ar pas draugus, nes minėta suma nėra pakankamai didelė lankytis baruose, klubuose ir kt. Už £20 per savaitę galima nusipirkti naujus, tačiau ne firminius ir ne dizainerių drabužius. Tačiau respondentams šios sumos pakanka įsigyti padoriai, naujai aprangai.

Maistui ir pragyvenimui apklaustieji respondentai daugiausia skiria nuo £21 iki £50 per savaitę. Manoma, kad maistui per savaitę pakanka šios sumos, net perkant daržoves, vaisius ir mėsą, tačiau apsipirkinėjant dideliuose supermarketuose, kur maistas yra pigesnis. Organinis maistas kainuoja brangiau. Todėl šios sumos pirkti organiniam maistui nepakanka. Pragyvenimas- daugiausia kelionės išlaidos. Iki £50 per savaitę pilnai pakanka susimokėti viešo transporto išlaidoms. Tačiau nuosavos mašinos išlaidos, manoma, kad yra dvigubai didesnės. Todėl galima teigti, kad apklausti lietuviai daugiausia maitinasi ne organiniu maistu ir naudojami viešuoju transportu.

Namams ir buičiai beveik pusė apklaustųjų nurodė, kad skiria iki £20 ir trečdalis respondentų išleidžia nuo £51 iki £100 per savaitę. Formuluoju klausimą buvo siekta išsiaiškinti, kiek tiriamieji išleidžia buitiniams produktams/ priemonėms ir būsto mokesčiams. Iki £20 per savaitę pilnai pakanka buitiniams produktams/ priemonėms, tačiau ši grupė apklaustųjų, manoma, kad į sumą neįtraukė būsto išlaidų. Respondentai, išleidžiantys namams ir buičiai iki £100 per savaitę, turi normalias gyvenamo būsto sąlygas, tačiau dažniausiai gyvena viename kambaryje.

Trečdalis respondentų visiškai neskiria lėšų šeimai. Tai reiškia, kad didžioji dauguma apklaustųjų dar neturi šeimos. Ketvirtadalis apklaustųjų skiria nuo £21 iki £50 per savaitę. Išleidžiama suma šeimai daugiausia priklauso nuo jos dydžio, vaikų amžiaus, poreikių ir pan. Tačiau minėta suma, manytume, kad patenkina tik būtinuosius šeimos poreikius.

Mokslams daugiau nei pusė apklaustųjų visiškai neskiria jokių lėšų. Beveik ketvirtadalis respondentų skiria iki £20 per savaitę. Šios sumos pakanka susimokėti už koledžą, kuris yra pakankamai pigus ir padengti transporto išlaidas. Todėl galima teigti, kad didžioji dauguma respondentų niekur nesimokina, o studijuojantys lanko pigesnius koledžus.

Beveik ketvirtadalis respondentų skiria pačias didžiausias lėšas nuo £101 ir daugiau per savaitę taupymui. Penktadalis apklaustųjų atsideda nuo £51 iki £100 per savaitę. Mažiau nei penktadalis- nuo £21 iki £50 per savaitę. Tai rodo, kad didelė dalis apklaustųjų lietuvių atideda pakankamai dideles santaupas ateičiai.

Tyrimo dalyvių laiko paskirstymas per savaitę. Daugiausia respondentų (55%) skiria iki 5 valandų per savaitę namams/ buičiai. 37.5% apklaustųjų buičiai skiria nuo 6 iki 20 valandų. Laisvalaikiui daugiau nei pusė apklaustųjų (52.5%) skiria nuo 6 iki 20 valandų per savaitę. Trečdalis respondentų (35%) laisvalaikiui skiria iki 5 valandų per savaitę. Kai kurie apklaustieji šeimai neskiria visiškai laiko (27.5%). Kiti skiria šeimai nuo 6 iki 20 valandų (37.5%) ir 5 valandas per savaitę (25%). Daugiau nei pusė apklaustųjų visiškai neskiria laiko mokslams (52.5%). Ketvirtadalis skiria iki 5 valandų per savaitę. Ir 52.5% apklaustieji skiria 41 valandą per savaitę ir daugiau darbui. Beveik trečdalis respondentų dirba nuo 21 iki 40 valandų per savaitę (žr. 13 priedas).

Pagal gautus duomenis matyti, kad buičiai dauguma respondentų skiria pakankamą skaičių valandų, todėl galima traktuoti, kad lietuviai emigrantai laikosi lietuviškų papročių ir išlaiko savo buitį tvarkingą. Laisvalaikiui ir šeimai apklaustieji skiria pakankamai mažai laiko, o tai galima sieti su ilgomis darbo valandomis ir dideliais atstumais keliauti, todėl laisvo laiko lieka mažai. Respondentai, kurie visiškai neskiria laiko šeimai, manytume, kad šeimos dar neturi. Dauguma tiriamųjų visiškai neteikia laiko mokslams, o tai rodo, kad respondentai nėra suinteresuoti studijuoti. Ketvirtadalis skiria 5h. per savaitę, todėl, manytume, kad tiriamieji studijuoja savarankiškai namuose arba koledže. Nurodyto laiko pakanka, kad mokintis anglų kalbą, tačiau ne profesijos, todėl galima teigti, kad daugiausia apklaustieji mokinasi anglų kalbos. Daugiau nei pusė apklaustųjų dirba ilgas darbo valandas, ilgesnes, nei įstatymuose reglamentuotos, akivaizdu, kad darbas užima didžiausią apklaustųjų emigrantų laiko dalį.

2.2. KOKYBINIO APKLAUSOS METODO TYRIMO METODIKA, ORGANIZAVIMAS IR GAUTI DUOMENYS.

Kokybinis tyrimas buvo atliekamas Didžiojoje Britanijoje, 2008 m. sausio mėn. Buvo pasirinkti 5 tiriamieji. Respondentams atrinkti naudojama netikimybinė- tikslinė atranka, kur tyrėjas pats nusprendė kuriuos respondentus tikslingiau atrinkti.

Patekusių respondentų į tyrimo aibę kriterijai:

- lietuvių tautybės
- Didžiosios Britanijos imigrantai

Tiriamieji buvo atrinkti iš pažįstamų asmenų rato.

Tyrimui atlikti pasirinktas *kokybinis apklausos metodas- pokalbis*.

Pokalbio metodu atliekant apklausą respondentas yra klausinėjamas žodžiu ir jo atsakymai yra žymimi klausimyne arba atsakymu lape (Degutis, 1999). Tyrėjas tiesiogiai dalyvauja pokalbyje su pašnekovu, užduodamas klausimus. Šiam metodui būdingas lankstumas., galimybė atrasti ir vystyti pokalbio metu iškylančias temas. Pokalbio metodu renkant duomenis suteikiama galimybė geriau pažinti apklausiamąjį, patikslinti atsakymus ir pan. Tačiau šiuo būdu renkami duomenys gali būti nepatikimi, nes respondento atsakymams įtakos gali turėti tyrėjas (Kardelis, 2002; Žydžiūnaitė, 2001). Šis metodas užtikrina duomenų išsamumą ir gali papildyti anketinės apklausos ar kitais metodais gautus duomenis (Merkys, 1995).

Pokalbis gali būti standartizuotas, nestandartizuotas arba pusiu standartizuotas. Standartizuota apklausa pasižymi griežta atlikimo reglamentacija. Reikalaujama tiksliai laikytis numatytų klausimų, apklausos aplinkybių, klausimų formuluočių, jų pateikimo nuoseklumo ir duomenų apdorojimo būdų. Nestandartizuota apklausa griežtai apibrėžia tik jos tikslą, o visa kita improvizuojama, interviu suteikiama daug laisvės, nereikalaujama tiksliai laikytis numatytų klausimų, klausimų formuluočių, jų pateikimo nuoseklumo ar duomenų apdorojimo būdų. Nestandartizuotas pokalbis teikia daugiau laisvės tyrėjui (Merkys, 1995).

Kokybinio tyrimo analizei atlikti gali būti naudojami tokie metodai:

- sisteminimas ir klasifikavimas
- priešastiniai funkciniai ir struktūriniai ryšiai.

(Merkys, 1995)

Lietuvių imigrantų Didžiojoje Britanijoje gyvenimo būdo kokybiniam tyrimui atlikti naudojamas standartizuotas individualus pokalbis. Naudojami klausimai tyrime struktūruoti, atviri- neturi galimų atsakymų variantų bei neribojantys galimų atsakymų. Parengti klausimai

suformuluoti liepiamąja forma.

Imigrantų Didžiojoje Britanijoje gyvenimo būdo kokybinio tyrimo duomenims apdoroti pasirenkami toliau nurodyti kokybinio tyrimo analizės metodai: sisteminimas ir priežastiniai ryšiai. Sisteminiu būdu apdorojami duomenys bus grupuojami pagal požymių skirstymą į esminius ir neesminius. O priežastinių ryšių analizės metodu bus nustatyti ryšiai tarp reiškinio ir jį lemiančių veiksnių.

Klausimai parengti remiantis J. Leonavičiaus (1993) gyvenimosi sąvokos aiškinimu (apibrėžimų analizė davė pagrindą manyti, kad gyvenimo būdas daugiausia analizuojamas per gyvenimą, kuri aiškinama plačiausiai). Anot mokslininko, gyvenimas įvardija keturias pagrindines gyvenimo būdo sudedamąsias dalis: darbą, materialinių ir dvasinių poreikių tenkinimą (tyrime bus nagrinėjamas išsilavinimo poreikis ir vertinimas), buitį ir laisvalaikį.

Išskirtos keturios diagnostinės gyvenimo būdo sritys: darbas, mokslas, laisvalaikis ir buitis, buvo panaudotos kokybinio tyrimo klausimams sudaryti. Taip pat buvo sudarytas šeštasis klausimas, kuriuo siekiama atskleisti tiriamojo nuomonę apie galimus būdus ar priemones kaip pagerinti lietuvių imigrantų švietimosi galimybes, laisvalaikį, buitines ir darbine sąlygas.

Tyrimo instrumentas. Diagnostinės kokybinio tyrimo sritys:

1. Papasakokite apie savo darbinę veiklą Didžiojoje Britanijoje ir Lietuvoje.
2. Ar jums patinka Jūsų darbas? Kodėl?
3. Papasakokite apie Jūsų tolimesnes mokymosi galimybes.
4. Papasakokite kaip leidžiate savo laisvalaikį.
5. Papasakokite apie savo buitines sąlygas: gyvenamas patalpas.
6. Kaip Jūsų manymu galima pagerintume lietuvių imigrantų: švietimosi galimybes; laisvalaikio kokybę; buitines sąlygas; darbine sąlygas;

Pokalbio metu buvo sudarytos sąlygos respondentui atvirai, nevaržomai reikšti savo mintis. Papildomi klausimai buvo formuluojami remiantis paties respondento išreikšta, bet neišvystyta mintimi. Pasitaikė atveju, kad pokalbio metu iš respondentų išplaukė nenumatyti faktai, netikėti diskursai. Todėl pokalbio metu buvo spontaniškai formuluojami klausimai, remiantis naujomis potėmėmis. Iš anksto paruošti atviri klausimai padėjo pokalbį sugražinti prie tyrėjui rūpimų klausimų. Griežtai neapibrėžta struktūra sudarė sąlygas lanksčiam interviu atlikimui. Metodo galimybės leido derinti prielaidas ir pokalbio metu gautą medžiagą.

Tyrimo rezultatų analizė.

Pirmuoju klausimu buvo siekta išsiaiškinti respondentų darbinę patirtį. Buvo užduotas klausimas: “Papasakokite apie savo darbinę veiklą Didžiojoje Britanijoje ir Lietuvoje”. Pagalbiniai klausimai buvo užduoti: “kiek laiko dirbote?” ir “Ar turite išsilavinimą šiai profesijai?”

Atsakymų į šį klausimą subkategorijų pasiskirstymas pagal dažnį pateikiamas 44 lentelėje.

44 lentelė

1 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį.

<i>Papasakokite apie savo darbinę veiklą Didžiojoje Britanijoje ir Lietuvoje.</i>		
KATEGORIJA	EMPIRINIŲ INDIKATORIŲ PAVYZDŽIAI	TEIGINIŲ SKAIČIUS
1. Darbas Lietuvoje pagal profesiją	5 mėn. mokytoja;	1
2. Darbas Lietuvoje pagal specialybę	Padavėja, pusė etato, 2 m.; kelių remontininkas 4 m.; Barmenė apie metus; Kelionių agentūroje 2 m.; Daugiausia statybose: padėjėju, dažytoju, mūrininku ir kt.;	5
3. Darbas Britanijoje pagal profesiją	Mokytojo padėjėja dabar dirbu jau 4 mėn.; 2 mėn. kirpėja;	2
4. Darbas Britanijoje pagal specialybę	Padavėja 3 mėn.; Pardavėja 4 m.; Fabrike 3 mėn.; Statybose, pagalbinis (1m.), o vėliau sienų plokščių klojėjas, jau 2m.; 3m. kirpėjo asistentė; Fabrike, “supervaizeris” (prižiūrėtojas); Indų plovėju, padavėju(2), virtuvės šefu, statybose padėjėju(2), staliumi, statybų “formanu” (menedžeris);	7

Į šį klausimą respondentų atsakymai buvo sugrupuoti į dvi grupes- darbinę veiklą Lietuvoje ir Anglijoje, o šios savo ruožtu- į keturias kategorijas: darbą Lietuvoje pagal profesiją; darbą Lietuvoje pagal specialybę; darbą Britanijoje pagal profesiją; Ir darbą Britanijoje pagal specialybę;

Pirmą kategoriją- “darbas Lietuvoje pagal profesiją”, sudaro vienas teiginys, kuris nurodo, kad vienas respondentas yra dirbęs Lietuvoje pagal įgytą išsilavinimą. Antrajai

kategorijai pagal dažnį buvo priskirti penki atsakymai, kurie teigia, kad respondentai dirbo Lietuvoje nuo 1m. iki 4m. pagal įvairias specialybes. Trečiajai kategorijai priklauso du atsakymai, kurie parodo respondentų profesinę veiklą Didžiojoje Britanijoje. Daugiausia teiginių priskirta kategorijai- “darbas Britanijoje pagal specialybę” (7). Respondentų atsakymai teigia, jog jie turi daug patirties dirbti įvairius darbus, nereikalaujančius išsilavinimo.

Tikėtina, kad dauguma lietuvių dirba fizinį darbą Anglijoje, kuris nereikalauja profesinio išsilavinimo. Daugiausia tai ilgalaikiai darbai. Profesionalus darbas Didžiojoje Britanijoje nėra populiarus respondentų tarpe. Pastebėta, kad Lietuvoje dauguma tiriamųjų dirbo fizinius darbus, kurie gali būti traktuojami kaip ilgalaikiai taip pat. Profesinio išsilavinimo Lietuvoje reikalaujantys darbai nėra būdingi respondentams. Todėl dauguma tiriamųjų neturi jokios profesinės patirties Lietuvoje. Darbų spektras Anglijoje yra platesnis ir įvairesnis nei Lietuvoje. Tai gali būti siejama su ilgesniu darbingu amžiumi, pragyventu Jungtinėje Karalystėje, nei Lietuvoje.

Antruoju klausimu buvo siekta nustatyti tiriamųjų savo darbinės veiklos vertinimą. Užduotas klausimas: “ Ar Jums patinka Jūsų darbas, kodėl?” Buvo papildomai užduotas klausimas- “Kodėl Jums nepatinka Jūsų darbas?” Išskirti teiginiai sugrupuoti į dvi kategorijas (žr. 45 lentelė).

45 lentelė

2 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį.

<i>Ar Jums patinka Jūsų darbas? Kodėl?</i>		
KATEGORIJA	EMPIRINIŲ INDIKATORIŲ PAVYZDŽIAI	TEIGINIŲ SKAIČIUS
1. Patinka	Gerai pinigai(4); Galima susitaupyti(2); Galima laisvai gyventi; Yra karjeros galimybės; Mokausi anglų kalbą; Aktyvus darbas (greitai laikas eina); Perspektyvus (galimybės uždirbti daugiau ateityje); Patinka kolektyvas (2); Lankausi įvairiose vietose; Daug važinėju;	10
2. Nepatinka	Kiekvieną dieną reikia toli važinėti(5); Sunkus fizinis darbas(2); Daug kainuoja važinėti; Nešvari darbo aplinka (dulkės);	4

Pagal dažnį buvo išskirta didžiausia kategorija – “darbas patinka”, kurią sudaro 10 teiginių. Respondentai nurodo įvairius faktorius kodėl jiems patinka darbas, daugiausia buvo gauta atsakymų, jog tiriamieji yra patenkinti darbu, nes gauna gerą atlyginimą (4) ir turi

galimybes susitaupyti(2) bei patinka kolektyvas (2). Žymiai mažiau buvo išvardintų faktorių, kodėl tiriamiesiems nepatinka jų darbas (4). Kaip svarbiausi išskiriami- “kiekvieną dieną reikia toli važinėti” ir “sunkus fizinis darbas”.

Paašškėjo, kad apklaustieji yra daugiau patenkinti savo darbu, nei nepatenkinti. Manoma, kad respondentams svarbiausia tenkinami darbo sąlygų emociniai bei materialiniai poreikiai (geri pinigai, santaupos ir geras kolektyvas). Mažiau respondentų išskiria darbo ne pagal profesiją bei perspektyvų stokos svarbą. Tikėtina, kad tik mažuma yra suinteresuota tobulėti ir kilti karjeros laiptais. Kaip neigiamus darbo sąlygų komponentus daugiausia respondentai nurodo didelius atstumus iki darbo ir sunkų fizinį darbą. Tai rodo, kad apklaustieji sunkiai dirba ir daug keliauja iki darbo vietos kiekvieną dieną.

Trečiuoju klausimu buvo siekta išsiaiškinti respondentų mokymosi galimybes ir poreikius. Buvo užduotas klausimas: “Papasakokite apie Jūsų tolimesnes mokymosi galimybes.”

Išskirti teiginiai sugrupuoti į tris kategorijas: “planuojama toliau mokintis Anglijoje”, “planuojama toliau mokintis Lietuvoje” ir “neplanuojama toliau mokintis”. Atsakymų į šį klausimą kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį pateikiamas 46 lentelėje.

46 lentelė

3 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį.

<i>Papasakokite apie Jūsų tolimesnes mokymosi galimybes.</i>		
KATEGORIJA	EMPYRINIŲ INDIKATORIŲ PAVYZDŽIAI	TEIGINIŲ SKAIČIUS
1. Planuojama toliau mokintis Anglijoje	Visos galimybės yra(pinigai, laikas ir kt.)/ ruošiuosi stoti į Universitetą Anglijoje;	1
2. Planuojama toliau mokintis Lietuvoje	Trūksta laiko mokintis/ planuoju pabaigti studijas Lietuvoje; Ruošiuosi pabaigti studijas Lietuvoje kitais metais/ Anglijoje mokintis negaliu sau leisti;	2
3. Neplanuojama toliau mokintis	Nesiruošiu toliau mokintis, tobulėju darbinėje sferoje; Gal kada nors, ne artimiausiu laiku;	2

Pirmą kategoriją sudaro vienas teiginys, kuris teigia, jog respondentas turi visas galimybes mokintis ir ruošiasi stoti į universitetą Didžiojoje Britanijoje. Daugiausia teiginių (2) priskirta antrajai kategorijai, kurioje nurodoma, kad respondentai planuoja baigti studijas Lietuvoje ir trečiajai (2), kur atsakymai pažymi, kad respondentai toliau neplanuoja mokintis.

Paašškėjo, kad dauguma tiriamųjų planuoja toliau mokintis. Tačiau daugiau Lietuvoje nei

Britanijoje, o tai rodo, kad mokslai Anglijoje nėra lengvai prieinami lietuviams (dėl laiko, lėšų stygiaus ir kt.). Taip pat iš gautų rezultatų matyti, kad didelė dalis respondentų yra pradėję studijas Lietuvoje, bet laikinai jas nutraukę. Todėl tikėtina, kad apklaustieji išvyksta į užsienį užsidirbti pinigų ir vėliau ruošiasi sugrįžti į Lietuvą pabaigti studijas.

Ketvirtuoju klausimu buvo siekta išsiaiškinti respondentų laisvalaikio pobūdį ir aktyvumą. Buvo užduotas klausimas: “Papasakokite kaip leidžiate savo laisvalaikį”. Atsakymų į šį klausimą kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį pateikiamas 47 lentelėje.

47 lentelė

4 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį.

<i>Papasakokite kaip leidžiate savo laisvalaikį</i>		
KATEGORIJA	EMPYRINIŲ INDIKATORIŲ PAVYZDŽIAI	TEIGINIU SKAIČIUS
1. Namuose leidžia laisvalaikį pasyviai	Žiūriu TV(2); Klausausi muzikos; Bendrauju su draugais(4);	3
2. Namuose leidžia laisvalaikį aktyviai	Skaitau knygas, laikraščius(3); Landžioju po internetą(4); Mokuosi; Prižiūriu gėles; Užsiimu namų priežiūra;	5
3. Aktyviai dalyvauja visuomenėje	Lankau šokius “Salsa”; Susitinku su draugais(2); Einu į kiną; Vaikštausi po parkus(2); Apsipirkinėju parduotuvėse; Lankausi įžymiose Anglijos vietose; Lankausi gamtoje;	7

Atsakymų spektras platus, todėl išskirti teiginiai sugrupuoti į tris kategorijas: “Namuose leidžia laisvalaikį pasyviai”; “Namuose leidžia laisvalaikį aktyviai”; ir “Aktyviai dalyvauja visuomenėje”; Pirmą kategoriją sudaro trys teiginiai. Respondentai atsakė, kad laisvalaikiu jie daugiausia bendrauja su draugais(4) ir žiūri TV(2). Antrąją kategoriją pagal dažnį sudaro penki teiginiai. Apklaustieji nurodė, kad dažniausiai laisvu laiku skaito knygas, laikraščius (3) ir landžioja po internetą(4). Daugiausia teiginių priskirta kategorijai- “ Aktyviai dalyvauja visuomenėje“ (7). Tiriamieji nurodė, kad laisvalaikiu dažnai susitinka su draugais (2) ir vaikšto po parkus (2).

Tyrimo rezultatai parodė, kad respondentams būdingiausia leisti laisvalaikį aktyviai dalyvaujant visuomenėje, dažniausiai susitinkama su draugais bei vaikščiojama po parkus. Kaip matyti 50 lentelėje, aktyvus laisvalaikis labai įvairus. Taip pat dauguma apklaustųjų aktyviai leidžia laiką namuose, dažniausiai landžiojama po internetą ir skaitomos knygos,

laikraščiai. Pasyviai leidžiamas laisvalaikis namuose nėra labai įvairus, tačiau bendravimas su draugais nurodomas kaip vienas iš dažniausių laisvalaikio leidimo formų.

Todėl tikėtina, kad susitikimai su draugais yra vienas iš dažniausių laisvalaikio praleidimo būdų, toliau seka landžiojimas po internetą. Įvairiausia veikla respondentai užsiima aktyviai dalyvaudami visuomenėje.

Penktuoju klausimu buvo siekta išsiaiškinti respondentų buitines sąlygas. Buvo užduotas klausimas: “Papasakokite apie savo buitines sąlygas: gyvenamas patalpas”. Papildomai buvo užduoti klausimai: kiek žmonių gyvena jūsų name. Atsakymų į šį klausimą kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį pateikiamas 48 lentelėje.

48 lentelė

5 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį.

<i>Papasakokite apie savo buitines sąlygas: gyvenamas patalpas.</i>		
KATEGORIJA	EMPYRINIŲ INDIKATORIŲ PAVYZDŽIAI	TEIGINIŲ SKAIČIUS
1. Žmonių skaičius	6 žmonės name(2); 5 žmonės name; 3 žmonės name(2);	3
2. Kontraktas	Nuomoju kambarį, namas su sodu (2); Nuomoju kambarį bute(2); Nuomoju butą;	4
3. Gyvenamos patalpos	Labai tvarkingas butas, geros sąlygos gyventi(2); Vidutiniškai tvarkingas namas; Yra trūkumų ir vietų, kurias reikia pataisyti; Netvarkingas ir senas namas;	4
4. Buitinė technika	Yra visa reikalingiausia buitinė technika (4); Visa reikalinga buitinė technika, išskyrus skalbimo mašiną;	

Išskirti teiginiai buvo sugrupuoti į keturias kategorijas: “Žmonių skaičius”; “Kontraktas”; “Gyvenamos patalpos”; ir “Buitinė technika”; Pirmą kategoriją sudaro 3 teiginiai. Respondentų atsakymai teigia, kad du tiriamieji gyvena 6 asmenų name ir kiti 2- trijų asmenų name. Vienas tiriamasis nurodė, kad jo name gyvena 5 žmonės. Antrajai kategorijai buvo priskirti keturi teiginiai. Daugiausia respondentų nuomojasi kambarį name su sodu (2) ir nuomojasi kambarį bute (2). Paprašyti apibudinti gyvenamas patalpas, daugiausia respondentų nurodė, kad gyvena tvarkingame bute(2). Likusieji apklaustieji pažymėjo, kad gyvenimo sąlygos yra vidutiniškos(2) arba netinkamos(1). Dauguma apklaustųjų nurodė, kad name yra visa reikalinga buitinė technika(4). Ir tik vienas respondentas paminėjo, kad neturi skalbimo mašinos.

Vadinasi, respondentai daugiausia gyvena patalpose, kuriose apsistojęs nuo vidutinio iki mažo skaičius gyventojų. Dauguma apklaustų respondentų nuomojasi kambarį ir nėra patenkinti gyvenamų patalpų kokybe. Tačiau nuomojamos patalpos aprūpintos visa reikalinga buitine technika.

Šeštoju klausimu buvo siekta išsiaiškinti respondentų nuomonę apie galimus būdus ir priemones kaip pagerinti imigrantų lietuvių gyvenimo būdą. Buvo užduotas klausimas: Kaip, Jūsų manymu, galima pagerintume lietuvių imigrantų: švietimosi poreikius, laisvalaikio kokybę, buitines sąlygas ir darbinės sąlygas. Atsakymų į šį klausimą kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį pateikiamas 49 lentelėje.

49 lentelė

6 klausimas. Kategorijų pasiskirstymas pagal dažnį.

<i>Kaip, Jūsų manymu, galima pagerintume lietuvių imigrantų Anglijoje: švietimosi poreikius, laisvalaikio kokybę, buitines ir darbinės sąlygas?</i>		
KATEGORIJA	EMPYRINIŲ INDIKATORIŲ PAVYZDŽIAI	TEIGINIŲ SKAIČIUS
1. Švietimas	Lietuviškų centrų kūrimas- vykdyti įvairius ugdomuosius užsiėmimus (2); Lietuviškų mokyklų/ atskirų klasių/ po pamokinių užsiėmimų klasių steigimas (pamokų ruošai ir papildomam mokymuisi);	4
2. Laisvalaikis	Lietuviškų centrų kūrimas- vykdyti įvairią kultūrinę veiklą/ renginius.	1
3. Buitis	-	0
4. Darbas	Lietuviškų centrų kūrimas- vykdyti įvairius užsiėmimus pvz. darbo paieškos būdai; Įsteigti juridinius centrus, kuriuose būtų teikiama informacija pvz. apie darbo teises; informacijos telefonu linija; Informaciniai puslapiai lietuviams imigrantams internete;	4

Dauguma respondentų šiuo klausimu visiškai nepasisakė. Tiriamųjų atsakymai teigia, kad būtų naudinga įsteigti lietuviškus centrus, kuriuose galima teikti informaciją įvairiais klausimais, vykdyti ugdomuosius užsiėmimus ir organizuoti kultūrinę veiklą, renginius. Taip pat apklustieji nurodė, kad lietuviškos mokyklos/ atskiros klasės/ po pamokinių užsiėmimų klasių steigimas(pamokų ruošai ir papildomam mokymuisi), informacijos telefonu linija bei informaciniai puslapiai imigrantams internete būtų naudingi, kad pagerintume lietuvių gyvenimo būdą.

2.3. TYRIMO IŠVADOS.

1. Atliktas tyrimas parodė, kad lietuviai emigrantai yra: jauno amžiaus nuo 21 iki 35 metų; turintys išsilavinimą ir profesiją; neturintys vaikų; nėra susituokę; Anglijoje pragyvenę iki 5 metų; ir ateityje planuojantys gyventi Lietuvoje.
2. Darbinės padėties analize buvo nustatyta, kad Lietuvoje apklaustieji daugiausia dirbo fizinius darbus, todėl neturi profesinės patirties. Anglijoje emigrantai dirba ilgas darbo valandas ir sunkų fizinį darbą, kuris nereikalauja profesinio išsilavinimo.
3. Atliktas tyrimas parodė, kad apklaustieji nėra suinteresuoti tobulėti darbinėje veikloje ir kilti karjeros laiptais, nes yra patenkinti savo darbu Britanijoje. Vyrams ir senbuviams emigrantams yra palankesnės sąlygos tobulėti profesinėje srityje.
4. Tyrimas atskleidė, kad lietuviai emigrantai neturi poreikio mokintis. Jie mano, kad diplomai turi įtakos ieškantis darbo, tačiau nėra reikšmingas kilti karjeros laiptais ir didinti atlyginimui. Daugiausia apklaustieji tyrimo metu mokosi Lietuvos universitetuose. Mokslai Anglijoje nėra lengvai prieinami lietuviams. Studijas nutraukę ir ilgalaikiai šalies emigrantai išsilavinimą vertina žemiausiai.
5. Nustatyta, kad anglų kalbos žinios daugiausia tobulinamos per praktinį bendravimą ir skaitant knygas bei internetinius puslapius. Vidurinę išsilavinimą turintys ir jauno amžiaus respondentai studijuoja dažniau.
6. Tyrimas parodė, kad lietuviams emigrantams būdinga kiekvieną dieną valgyti namuose gamintą maistą (ypač porose gyvenantiems) ir retai lankytis restoranuose/ kavinėse bei apsipirkinėti supermarketuose, kur maistas yra pigesnis.
7. Gauti rezultatai rodo, kad apklaustieji daugiausia naudojami viešu transportu, nes tik trečdalis respondentų, daugiausia porose gyvenantys asmenys, turi savo transporto priemonę. Analizė parodė, kad daugiausia vieniši ir nuo 5 iki 10 metų šalyje pragyvenę lietuviai investuoja į nuosavybę Lietuvoje.
8. Atliktu tyrimu buvo nustatyta, kad 95% lietuvių, dažniausiai trumpalaikiai emigrantai ir porose gyvenantys apklaustieji, nuomojasi gyvenamas patalpas Anglijoje ir nėra patenkinti jų kokybe. Kuo ilgesnis emigracijos laikotarpis, tuo mažiau žmonių, bet tuo daugiau lietuvių gyvena kartu.
9. Tyrimu buvo atskleista, kad apklaustieji mažai rūko ir alkoholį vartoja retai. Daugiausia trumpalaikiai emigrantai ir jauno amžiaus lietuviai surūko pusę pakelio ir daugiau per dieną. Jaunesnio amžiaus asmenys alkoholį vartoja dažniau nei vyresnio amžiaus grupei priklausantys lietuviai.

10. Kiekybinis tyrimas parodė, kad apklaustieji laisvalaikį leidžia namuose arba pas draugus, nes nepakankamai skiria lėšų lankyti baruose, klubuose. Tačiau kokybinis tyrimas atskleidė, kad emigrantams būdinga leisti laisvalaikį aktyviai dalyvaujant visuomenėje. Kiekvieną dieną tiriamieji laisvalaikį leidžia pasyviai: žiūri TV ir landžioja po internetą. . Susitikimai su draugais, ir apsipirkinėjimas- pagrindiniai populiarūs aktyvaus laisvalaikio leidimo būdai, daugiausia būdingi senbuviams bei 36m. ir vyresniems respondentams.
11. Nustatyta, kad iki 10m. šalyje gyvenantys lietuviai atostogas dažniausiai praleidžia Lietuvoje ir retai atostogauja užsienyje. O 10 ir daugiau metų Britanijoje pragyvenę respondentai Lietuvoje atostogauja rečiau, dažniau lieka poilsiauti Britanijoje.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros analizė pagrindė migracijos faktorius, modelius ir priežastis. Buvo aptartos visuomeninės klasės Britanijoje bei lietuvių emigrantų klasinė padėtis ir gyvenimo būdas Jungtinėje Karalystėje.

Toliau pateiktos išvados patvirtina hipotezę, kad lietuviai emigrantai Didžiojoje Britanijoje priklauso darbininkų klasei.

2. Lietuviai emigrantai turi profesiją ir išsilavinimą, tačiau Lietuvoje daugiausia dirbo fizinius darbus ir Anglijoje dirba ilgas darbo valandas ir sunkų fizinį darbą, kuris nereikalauja profesinio išsilavinimo.
3. Apklaustiesiems būdinga kiekvieną dieną valgyti namuose gamintą maistą ir retai lankyti restoranuose/ kavinėse bei apsipirkinėti supermarketuose, kur maistas yra pigesnis.
4. Anglijos lietuviai daugiausia naudojami viešu transportu, nes tik trečdalis respondentų turi savo transporto priemonę.
5. 95% lietuviai emigrantai nuomojasi gyvenamas patalpas Anglijoje ir nėra patenkinti jų kokybe.

Toliau pateiktos išvados patvirtina hipotezę, kad yra ryšys tarp atitinkamų demografinių faktorių (lyties, amžiaus, išsilavinimo, šeimyninės padėties bei pragyvento laikotarpio Anglijoje) ir lietuvių gyvenimo būdo raiškos Jungtinėje Karalystėje.

6. Lietuviai emigrantai neturi poreikio mokintis ir nėra suinteresuoti tobulėti darbinėje veikloje, kilti karjeros laiptais, nes yra patenkinti savo darbu. Vyrams ir senbuviams emigrantams yra palankesnės sąlygos tobulėti profesinėje srityje.

7. Emigrantai anglų kalbos žinias daugiausia tobulina per praktinį bendravimą ir skaitant knygas bei internetinius puslapius. Vidurinių išsilavinimą turintys ir jauno amžiaus respondentai anglų kalbą dažniau tobulina studijuodami.
8. Apklaustieji mažai rūko ir retai vartoja alkoholį. Daugiausia trumpalaikiai emigrantai ir jauno amžiaus lietuviai surūko pusė pakelio ir daugiau per dieną. Jaunesnio amžiaus asmenys alkoholį vartoja dažniau nei vyresnio amžiaus grupei priklausantys lietuviai.
9. Senbuviai bei 36m. ir vyresni respondentai daugiausia laisvalaikį leidžia aktyviai dalyvaujant visuomenėje, tačiau didžioji dauguma apklaustųjų laisvą laiką leidžia namuose arba pas draugus, nes nepakankamai skiria lėšų lankytis baruose, klubuose ir kt. Kiekvieną dieną tiriamieji laisvalaikį leidžia pasyviai: žiūri TV ir landžioja po internetą.
10. Iki 10 metų šalyje gyvenantys lietuviai atostogas dažniausiai praleidžia Lietuvoje ir retai atostogauja užsienyje. O 10 ir daugiau metų Britanijoje pragyvenę respondentai Lietuvoje atostogauja rečiau, dažniau lieka poilsiauti Britanijoje.

DISKUSIJA

Lietuvių emigrantų gyvenimo būdas- mažai nagrinėjama tema mokslininkų darbuose. Literatūros paieškos užėmė daug laiko, bet ir rasti mokslo darbai daugiausia tik dalinai atitiko nagrinėjamą temą, todėl teorinė darbo dalis apie lietuvių gyvenimo būdą Anglijoje daugiausia remiasi asmeninėmis žiniomis ir patirtimi.

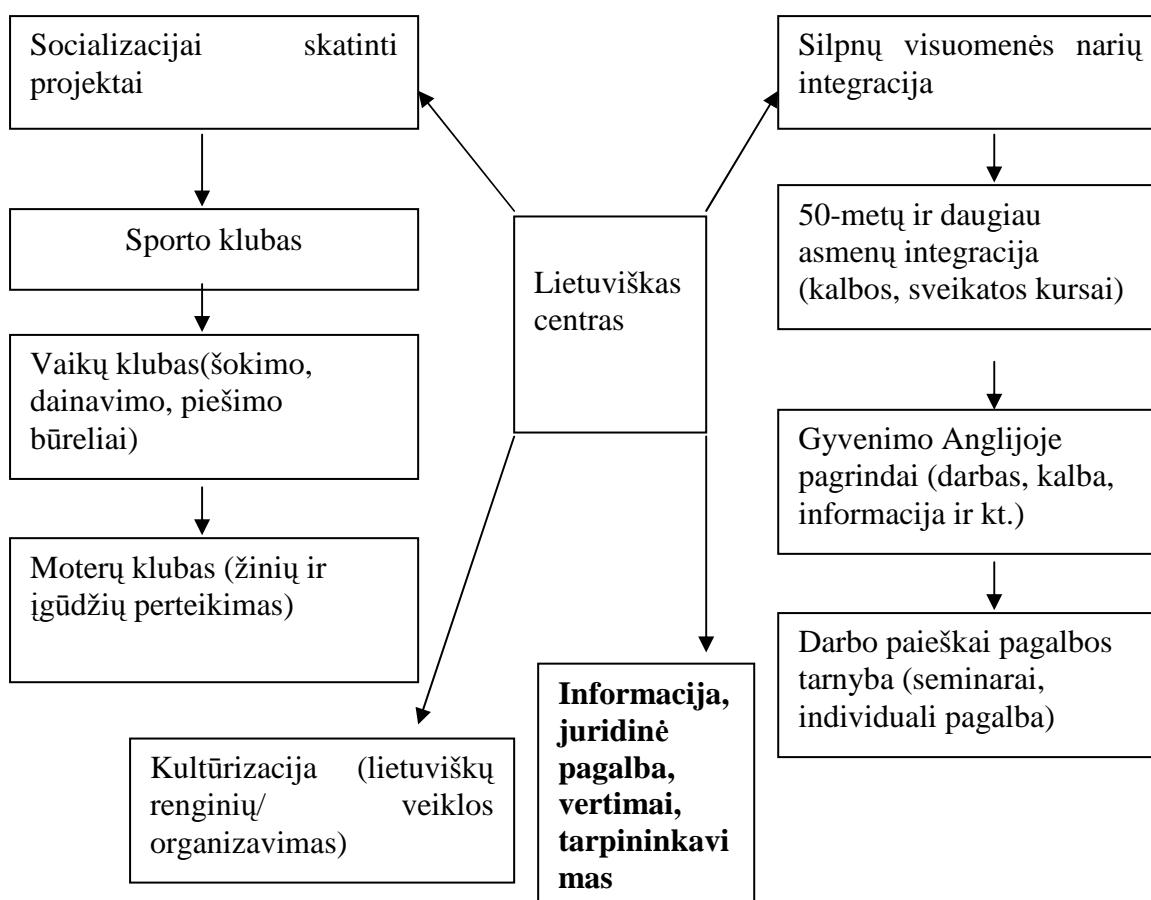
Emigrantų gyvenimo būdas- labai plati tema, kuri apima įvairius gyvenimo aspektus. Tirti pasirinkti patys pagrindiniai- darbas, edukacija, butis ir laisvalaikis, kurių kiekvienas taip pat gali būti tyrinėjami labai plačiai. Atliktu tyrimu buvo siekiama atskleisti emigrantų gyvenimo būdą- kaip vieną reiškinį, todėl pasirinktos tyrimo sritys buvo nagrinėjamos dalinai.

Buvo atliktas kiekybinis ir kokybinis tyrimas. Kokybinis tyrimas pagrįdė patvirtino kiekybinio tyrimo išvadas bei pokalbio metu buvo atskleisti nauji, anksčiau neišskirti, faktai.

REKOMENDACIJOS

Tyrimo metu buvo atskleista, kad lietuvių emigrantų bendruomenė Londone stokoja tautiškumą puoselėjančios ir ugdymą skatinančios organizacijos. Yra žinoma, kad lietuvių krikščionių bažnyčia, įsikūrusi rytinėje Londono dalyje, užsiima kultūrine ir edukacine veikla. Tačiau šis darbas nėra esminė bažnyčios veikla, todėl stokojama įvairovės. Remiantis šiomis žiniomis, manytume, kad lietuvių bendruomenei Anglijoje reikalingas centras, kuris užsiimtų įvairia ir aktualia lietuviams kultūrine bei edukacine veikla (žr. 8 pav.).

8 pav.

LITERATŪRA

1. Brazytė Bindokienė D. (1989). *Lietuvių papročiai ir tradicijos. Pasaulio lietuvių bendruomenė*. K.
2. Broom L. (1992). *Sociologija*.
3. Degutis, M. (1999). *Socialinių tyrimų metodologija*. Kaunas.

4. Kaffemaniėnė I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai*. Šiaulių universiteto leidykla.
5. Kardelis, K. (2005). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai(edukologija ir kiti socialiniai mokslai)*.Šiauliai
6. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai (edukologija ir kiti socialiniai mokslai)*.Kaunas: Judex.
7. Leonavičius, V. (2003). *Sociologija*. Vytauto Didžiojo Universitetas. K.
8. Leonavičius, V., Norkus, Z., Tereškinas, A. (2005). *Sociologijos teorijos*. Vytauto Didžiojo Universitetas. K.
9. Leonavičius J.(1993). *Sociologijos žodynas*. Academia
10. Luobikiene, I., Guščinskienė J. Ir kiti. (1997). *Sociologijos pagrindai*. K.
11. Merkys G. (1995). *Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys. Paskaitų konspektas*. Šiauliai
12. Petruševičius J.(2002). *Anglu- lietuvių kalbų specialiojo ugdymo žodynas*. Šiauliai.
13. Pukėnas K. (2005). *Sportinių tyrimų duomenų analizė SSPS programa*. K.
14. Giddens A. (2005). *Sociologija. Poligrafija ir informatika*.
15. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. V.
16. Žydžiūnaitė, V. (2001). *Slaugos mokslinių tyrimų metodologijos pagrindai*. Mokojoji knyga. Vilnius.
17. www.Lietuvauzsienyje.com
18. www.vpu.lt/socpedagogika/file/051222MANOLAIS.ppt
19. Abercrombie N. , Hill S., Turner S. (2006). *Dictionary of Sociology*. Penguin Books.
20. Cohen R. (1997). *Global Diasporas: An Introduction*. London: UCL Press
21. Crompton R. (1998). *Class and Stratification: An Introduction to Current Debates*. Cambridge: Polity
22. Jary D., Jary J. (2000). *Dictionary of Sociology*. Harper Collins Publishers.
23. O'donell M., (2002). *Mastering Sociology* .Palgrave
24. Metro newspaper. (2006). November, Wednesday 22.
25. *The Oxford English Dictionary. Second edition. Volume VIII*. Interval- Looie. (1989).

Loreta Krikščiūnaitė

**THE LIFE STYLE OF LITHUANIAN EMIGRANTS IN GREAT BRITAIN: AN
ANALYSIS OF WORK, EDUCATION, DAILY LIVING AND LEISURE**

The Master's Degree Thesis

SUMMARY

The analysis of scientific literature discusses political, economical and social factors that influences the process of migration mechanism and determines migration models.

Rapid socio- economical changes begun after Lithuania got its independence. That influenced increased migration process. After joining Euro Union in 2005, Lithuanian Government met significantly risen migration problems because of eliminated abstractions that restricted hired manpower movement before. That is when Lithuanian people started emigrating to economically stable and socially secure England.

Lithuanian emigrants in Great Britain get in to social rank stratification that determines certain life style. Considering that fact the research of Lithuanian people life style in England was accomplished. This was based on emigrants work, education, daily life and leisure analysis.

The hypothesis- Lithuanian emigrants in Great Britain depend on laborers, was confirmed:

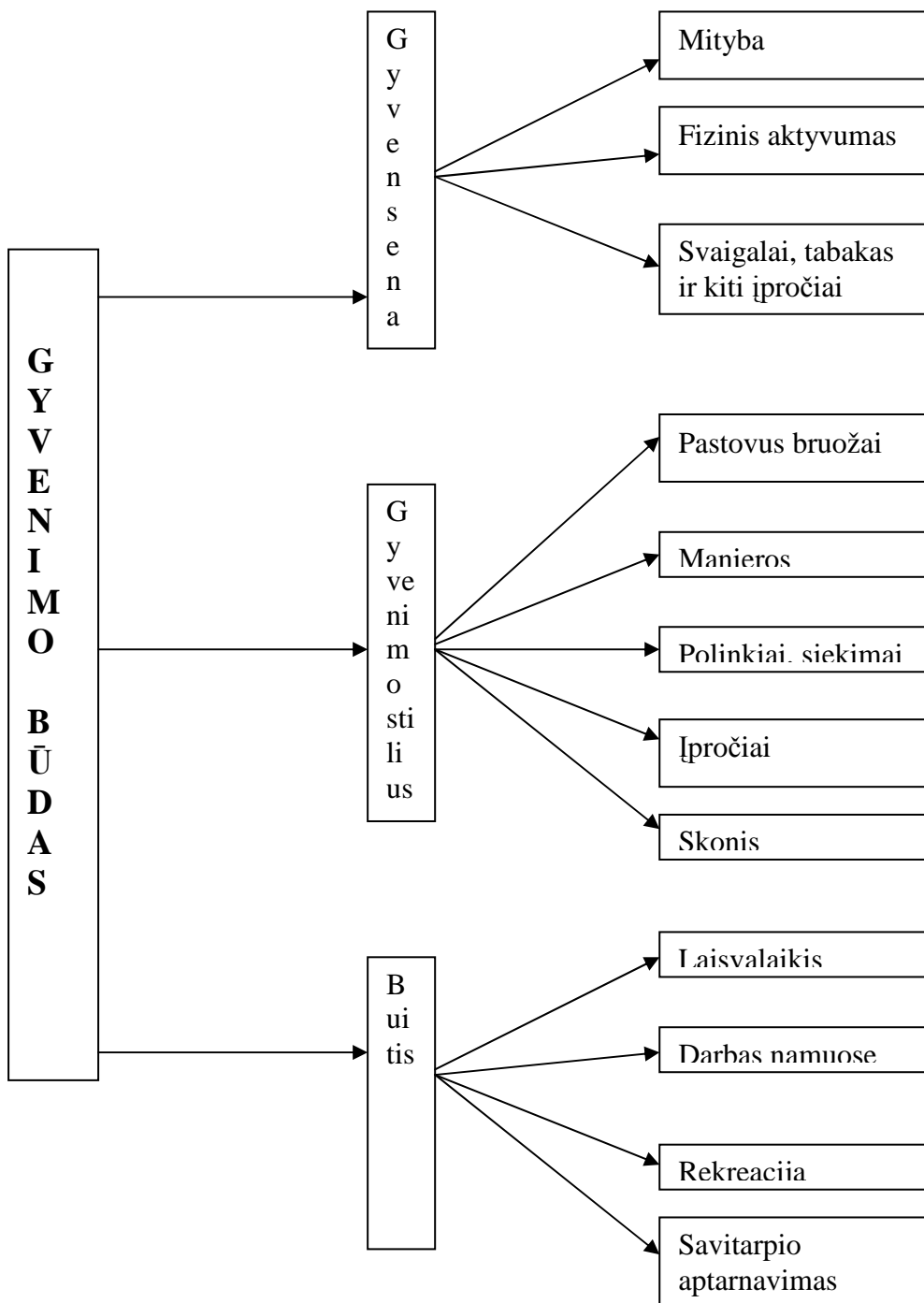
- Although Lithuanian emigrants have professions and education, in England they work long hours and do physically difficult jobs that does not require education.
- It is common to eat home made food and unusual to go to restaurants/ cafés. Lithuanian emigrants shop in supermarkets where food is cheaper.
- They use public transport and rent accommodation that does not satisfy their needs.

Another hypothesis- There is connection between the expression of emigrants life style and demographical factors(gender, age, education, family status and time spend in Great Britain) was confirmed too:

- Male and people who emigrated to England 10 and more years ago have better circumstances to improve professional areas.
- Young age and emigrants with secondary education are likely to study English.
- Short- lived and young age emigrants smoke more often. Younger age emigrants drink alcohol more often then the elderly Lithuanians.
- People who emigrated to England 10 and more years ago and 36 years and older emigrants are active in society. Emigrant in the country till 10 yeas are more likely to spend their holidays in Lithuania and really going abroad. For the rest it is not common to spend holidays in Lithuania, they more often stay in the country.

PRIEDAI

1 priedas

ANKETA LIETUVIAMS, GYVENANTIEMS ANGLIJOJE**Mieli tautiečiai,**

Kviečiame Jus dalyvauti apklausoje, kurios tikslas išsiaiškinti lietuvių, gyvenančių užsienyje, gyvenimo būdą. Todėl mums prireiks jūsų pagalbos.

Anketa yra anoniminė. Atsakymai be pavardžių bus suvesti į kompiuterį, todėl **niekas nežinos kas pildė anketą**. Labai svarbu, kad nė vieno nepraleisdami, Jūs atsakytumėte į kiekvieną anketos klausimą.

IŠ ANKSTO DĖKOJAME UŽ DALYVAVIMĄ

Apklausa rengia Šiaulių Universiteto magistratūros studijų studentė Loreta Krikščiūnaitė

(elektroninis paštas pasiteiravimui- Loretakriksciunaite@msn.com)

ATSAKYMŲ ŽYMĖJIMO PAVYZDYS

1. Jūsų lytis:

arba

1. Jūsų lytis:

 moteris moteris vyras vyras

Atsakymams žymėti kompiuteriu patartina naudoti funkciją- "Line"

Atsakykite į kelėtą klausimų apie save.

1. Lytis: ☐ moteris ☐ vyras	2. Amžius: ☐ iki 20 ☐ 21- 25 ☐ 26- 35 ☐ 36- 45 ☐ 46+	3. Išsilavinimas: ☐ vidurinis ☐ profesinis ☐ aukštesnysis/ kolegija ☐ aukštasis- bakalauras/ magistras ☐ nebaigtas(pvz: aukštasis) nurodyti:.....	4. Vaikai: ☐ neturiu ☐ 1 - 2 ☐ 3 ir +
--	---	--	--

5. Šeimyninė padėtis: ☐ vienišas ☐ turiu partnerį ☐ vedęs/ ištekėjusi, gyvenam kartu UK ☐ vedęs/ ištekėjusi, partneris Lietuvoje	6. Gyvenu UK: ☐ iki 1 m. ☐ nuo 1m. iki 5 m. ☐ nuo 5m. iki 10m. ☐ 10m. ir +	7. Ateityje planuoju gyventi: ☐ UK ☐ Lietuvoje ☐ Kitur(nurodyti)...
---	---	---

8. Jūsų profesinis išsilavinimas (nurodyti, jei turite):

9. Pagal kokią specialybę (es) esate dirbęs Anglijoje? (nurodyti, jei dirbote):

10. Pagal kokią specialybę (es) esate dirbęs Lietuvoje? (nurodyti, jei dirbote):

Dabartinėje(arba paskutinėje) darbovietėje Anglijoje:	taip	galbūt	ne
11.Yra sudarytos sąlygos studijuoti	☐	☐	☐
12.Yra galimybės kilti karjeros laiptais	☐	☐	☐
13.Tobulinu angli kalbą	☐	☐	☐
14.Tobulėju profesinėje srityje	☐	☐	☐
15.Draugiškas kolektyvas	☐	☐	☐
16.Geras atlyginimas	☐	☐	☐
17.Nuolat yra didinamas atlyginimas	☐	☐	☐

18. Man mano darbas patinka(patiko paskutinėje darbovietėje), nes (nurodyti):	19. Man mano darbas nepatinka(nepatiko paskutinėje darbovietėje), nes (nurodyti):
---	---

20. Apytiksliai kiek laiko <i>paėmus kartu būdamas Anglijoje visiškai nedirbote?</i> ☐ Iki 1mėn. ☐ 1 mėn. - 6 mėn. ☐ 6 mėn. +	21. Vidutinės pajamos šiuo metu per savaitę: ☐ nuo £101 iki £200 ☐ nuo £201 iki £300 ☐ nuo £301 iki £500 ☐ £501 +
--	--

Ateityje planuoju dirbti pagal:	taip	galbūt	ne
22.turimą išsilavinimą(pažymėti, jei turite)	☐	☐	☐
23.ateityje įsigytą išsilavinimą(pažymėti, jei ruošiatės įsigyti)	☐	☐	☐
24.dabartinę specialybę	☐	☐	☐
25.ateityje įsigytą specialybę(pažymėti, jei ruošiatės įsigyti)	☐	☐	☐

Mokslai:	Profesiniame	Kolegijoje/ aukštesniojoje	Universite
26. Dabar mokausi Lietuvoje	☐	☐	☐
27. Dabar mokausi Anglijoje	☐	☐	☐
28. Ateityje planuoju mokytis Lietuvoje	☐	☐	☐
29. Ateityje planuoju mokytis Anglijoje	☐	☐	☐

Anglų kalbos lygis	Skaitau gerai	Rašau gerai	Kalbu gerai	Truputi skaitau	Truputi rašau	Truputi kalbu	Neskaitytau	Nerašau	Nekalbu
30.Kai atvykau į Angliją	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
31. Dabar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Anglų kalbą tobulinu:	Taip	Galbūt	Ne
32. Koledže	☐	☐	☐
33. Darbe	☐	☐	☐
34. Bendraudamas su kitataučiais draugais	☐	☐	☐
35. Bendraudamas su kitataučiais namuose	☐	☐	☐
36. Bendraudamas visuomenėje	☐	☐	☐
37. Skaitydamas knygas/ internetinius puslapius	☐	☐	☐
38. Savarankiškai studijuodamas	☐	☐	☐

Ką aš manau apie mokslus:	Taip	Galbūt	Ne
39. Diplomas padeda įsidarbinti	☐	☐	☐
40. Įgautos žinios padeda įsidarbinti	☐	☐	☐
41. Galimybė kilti karjeros laiptais	☐	☐	☐
42. Galimybė gauti didesnę atlyginimą	☐	☐	☐
43. Galimybė tobulėti profesinėje darbo sferoje	☐	☐	☐
44. Tobulina asmenybę	☐	☐	☐
45. Didina pasitikėjimą savimi	☐	☐	☐

Valgau:	Kiekvieną dieną	Keletą kartų per savaitę	Keletą kartų per mėnesį	Beveik niekada
46. Namuose gamintą maistą	☐	☐	☐	☐
47. Pusfabrikačius	☐	☐	☐	☐
48. Maistą išsinešimui	☐	☐	☐	☐
49. Restorane/ kavinėje	☐	☐	☐	☐
50. Lietuviškus patiekalus	☐	☐	☐	☐
51. Kiniškus patiekalus	☐	☐	☐	☐
52. Itališkus patiekalus	☐	☐	☐	☐

Šiuo metu:	Taip	Ne
53. Nuomojuosi kambarį Anglijoje	☐	☐
54. Nuomojuosi butą/ namą Anglijoje	☐	☐
55. Turiu savo butą/ namą Anglijoje	☐	☐
56. Turiu savo butą/ namą Lietuvoje	☐	☐
57. Turiu mašiną	☐	☐

58. Kiek žmonių iš viso kartu gyvena Jūsų name/ bute? ☐ Iki 3 ☐ 9+ ☐ 4-8	59. Kiek lietuvių iš viso gyvena Jūsų name/ bute? ☐ Iki 3 ☐ 9+ ☐ 4-8
--	--

60. Rūkau: ☐ nerūkau visai ☐ keletą cig. per mėnesį ☐ keletą cig. per savaitę ☐ keletą cig. per dieną ☐ pusę pakelio ir + per dieną	61. Vartuju alkoholį: ☐ nevartuju visai ☐ keletą kartų per pusę metų ☐ keletą kartų per mėnesį ☐ keletą kartų per savaitę ☐ kiekvieną dieną
--	--

Laisvalaikiu Jūs:	Kiekvieną dieną	Keletą kartų per savaitę	Keletą kartų per mėnesį	Beveik niekada
62. Sportuojate	☐	☐	☐	☐
63. Skaitote knygas/laikraščius	☐	☐	☐	☐
64. Šokate/ dainuojate	☐	☐	☐	☐
65. Žiūrite TV	☐	☐	☐	☐
66. Klausotės radijo/ muzikos	☐	☐	☐	☐
67. Lankotės naktiniuose klubuose	☐	☐	☐	☐
68. Žaidžiate kompiuterinius žaidimus	☐	☐	☐	☐
69. Landžiojate po internetą	☐	☐	☐	☐
70. Susitinkate su draugais	☐	☐	☐	☐
71. Kita(nurodyti)	☐	☐	☐	☐

Atostogauju:	niekada	1 - 2 sav. per metus	3 sav. per metus ir +
72. Namuose(UK)	☐	☐	☐
73. Važinėju po UK	☐	☐	☐
74. Lietuvoje	☐	☐	☐
75. Keliauju po užsienį	☐	☐	☐

Biudžeto paskirstymas per savaitę:	£0	Iki £20	£21-£50	£51- £100	£101+
76. Namams/ bučiai	☐	☐	☐	☐	☐
77. Maistui	☐	☐	☐	☐	☐
78. Šeimai(vaikams, žmonai/ vyrui ir kt.)	☐	☐	☐	☐	☐
79. Apsirengimui	☐	☐	☐	☐	☐
80. Pragyvenimui(buto, kelionės išlaidoms ir kt.)	☐	☐	☐	☐	☐
81. Laisvalaikui	☐	☐	☐	☐	☐
82. Mokslams	☐	☐	☐	☐	☐
83. Taupymui	☐	☐	☐	☐	☐
84. Kita(nurodyti)	☐	☐	☐	☐	☐

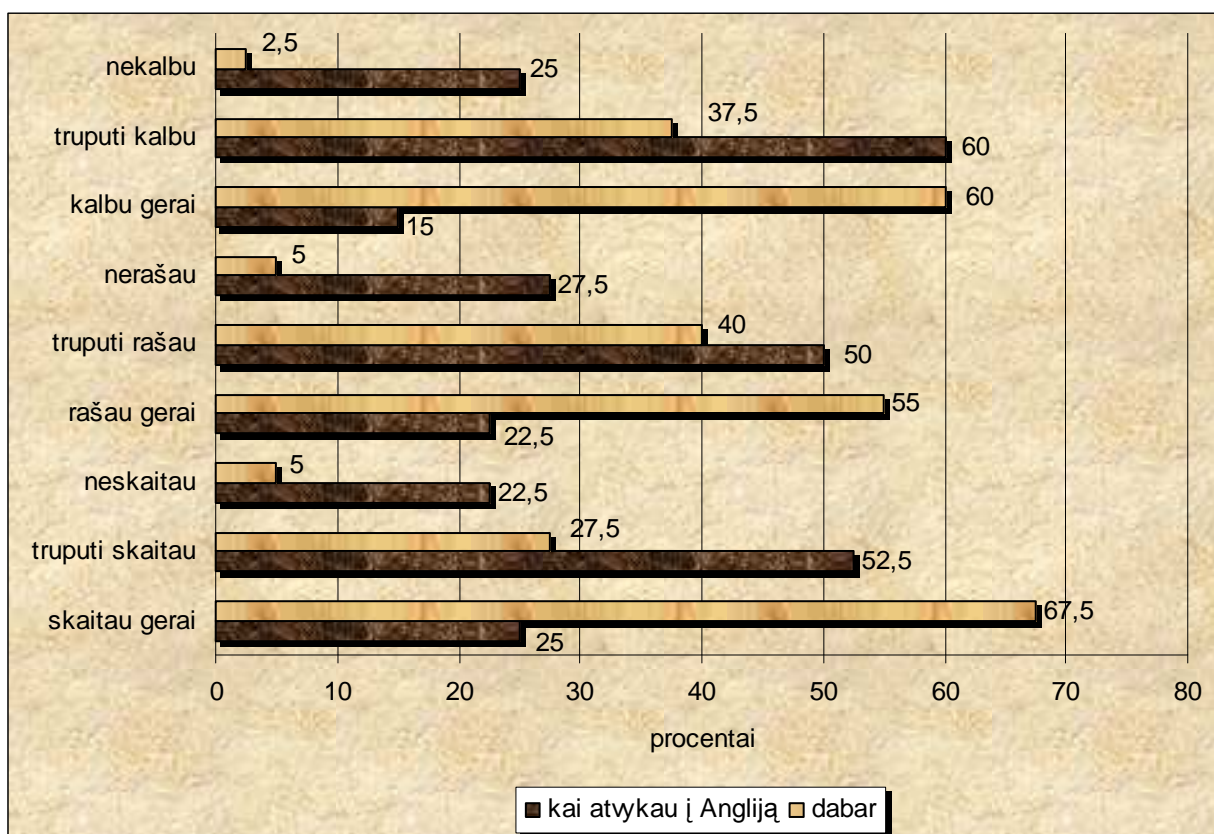
Laiko paskirstymas per savaitę:	0h.	Iki 5h.	6-20h.	21-40h.	41+
85. Namams/ bučiai	☐	☐	☐	☐	☐
86. Laisvalaikui	☐	☐	☐	☐	☐
87. Šeimai	☐	☐	☐	☐	☐
88. Mokslams	☐	☐	☐	☐	☐
89. Darbui	☐	☐	☐	☐	☐
90. Kita(nurodyti)	☐	☐	☐	☐	☐

3 priedas

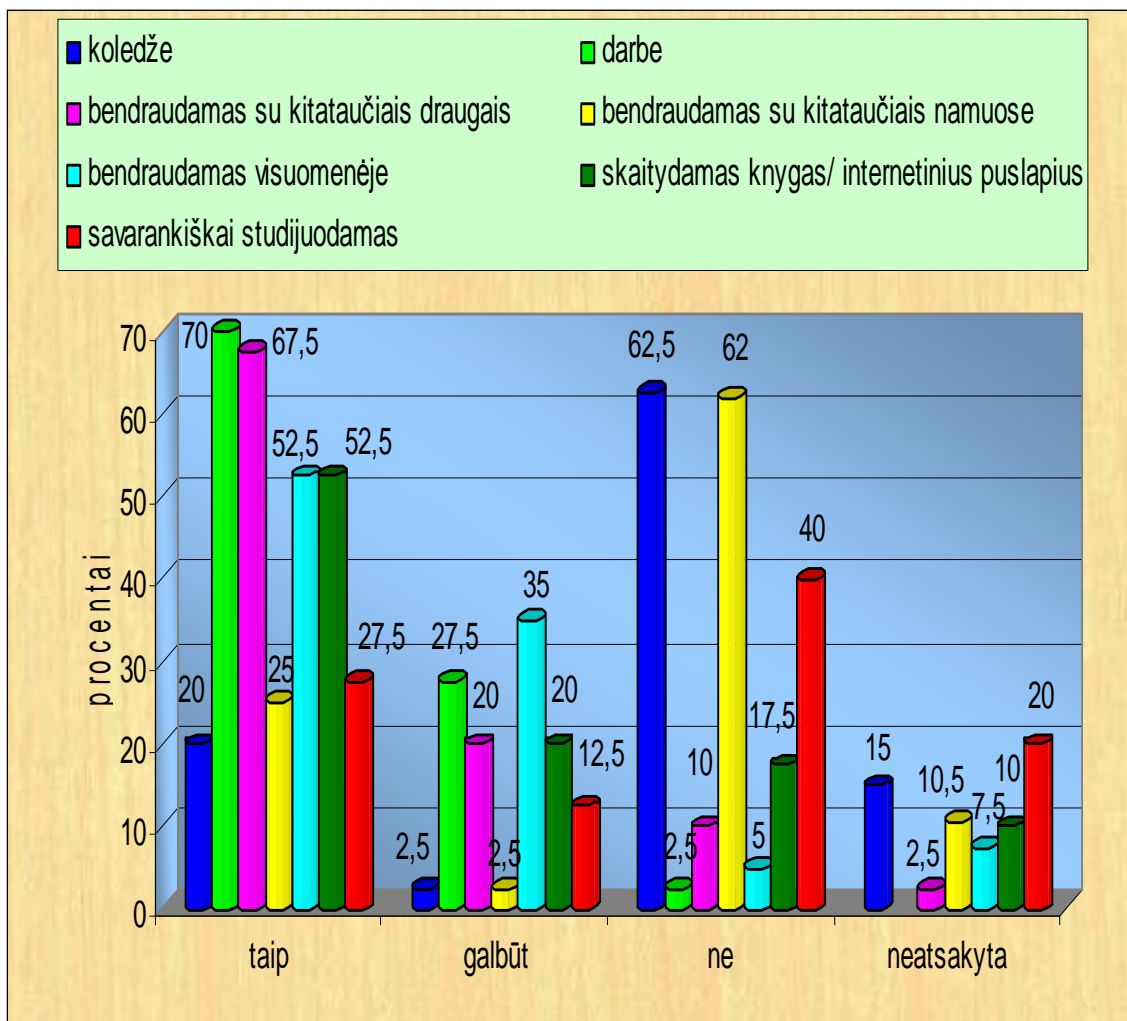
4. Lytis: ☐ moteris ☐ vyras	5. Amžius: ☐ iki 25 ☐ 26- 35 ☐ 36 +	6. Išsilavinimas: ☐ vidurinis ☐ profesinis; aukštesnysis; kolegija; aukštasis; ☐ nebaigtas aukštasis; aukštesnysis	4. Vaikai: ☐ neturiu ☐ 1 - 2 ☐ 3 ir +
5. Šeimyninė padėtis: ☐ vienišas ☐ turiu partnerį ☐ vedęs/ ištekėjusi	6. Gyvenu UK: ☐ iki 5 m. ☐ nuo 5m. iki 10m. ☐ 10m. ir +	7. Ateityje planuoju gyventi: ☐ UK ☐ Lietuvoje ☐ Kitur(nurodyti)...	

4 priedas

Tyrimo dalyvių anglų kalbos lygis(N=200), %

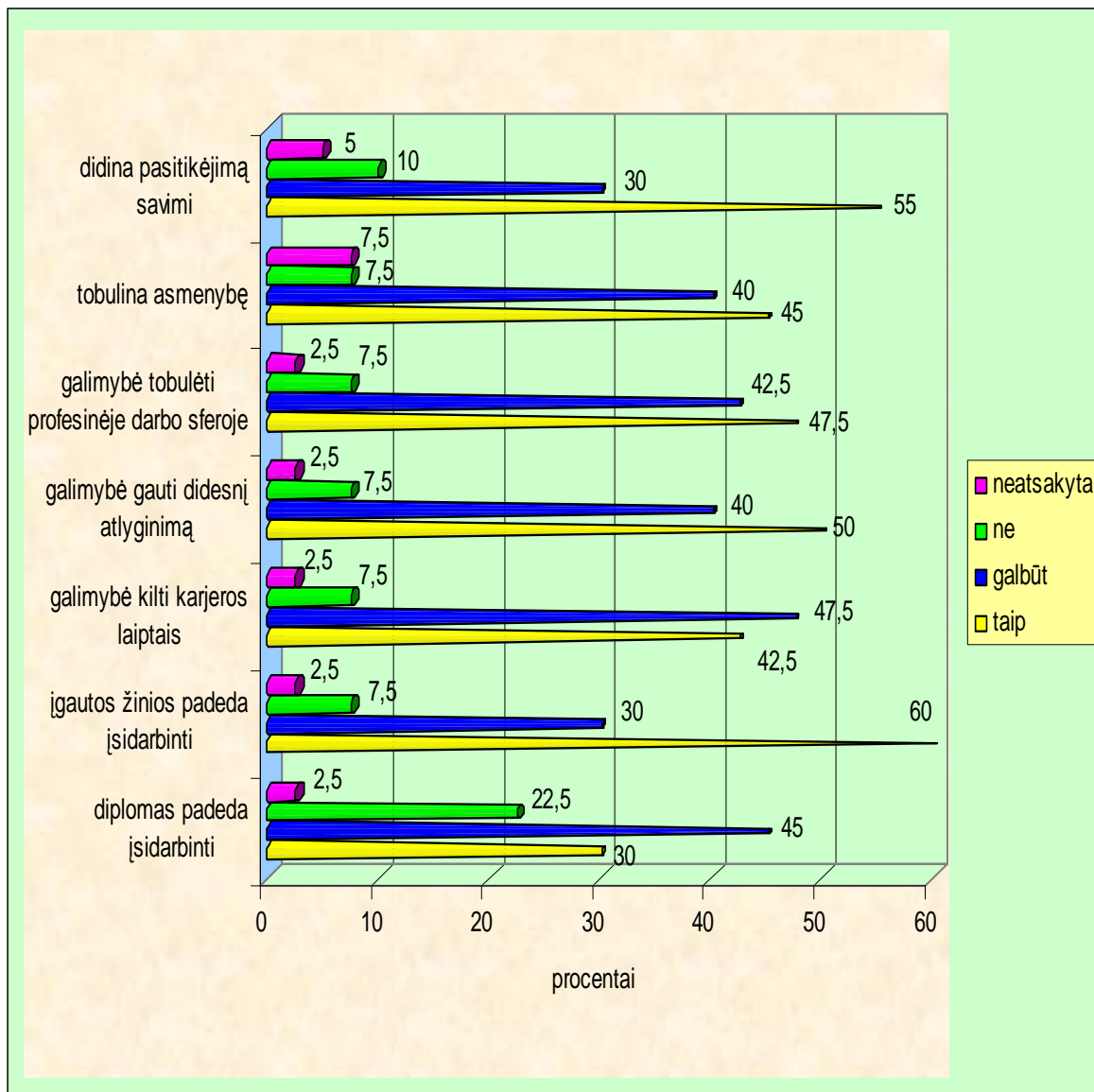
Tyrimo dalyvių anglų kalbos mokymosi būdai ir priemonė. (N=200), %

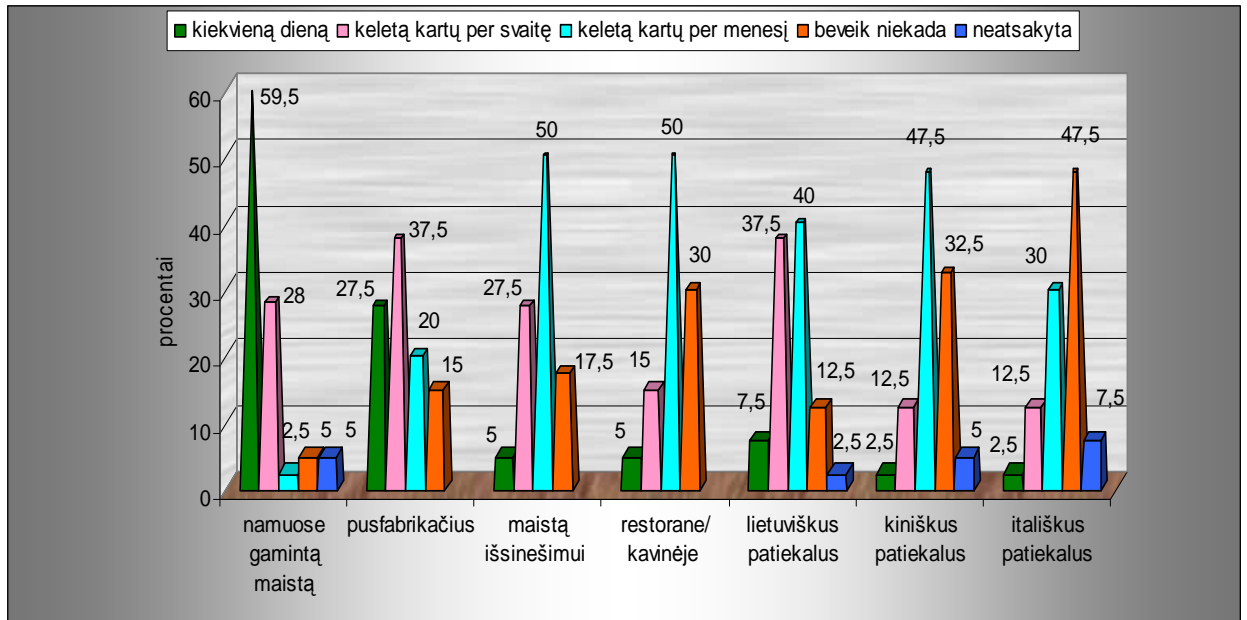
6 priedas

Tyrimo dalyvių nuomonė apie mokslą (N=200), %

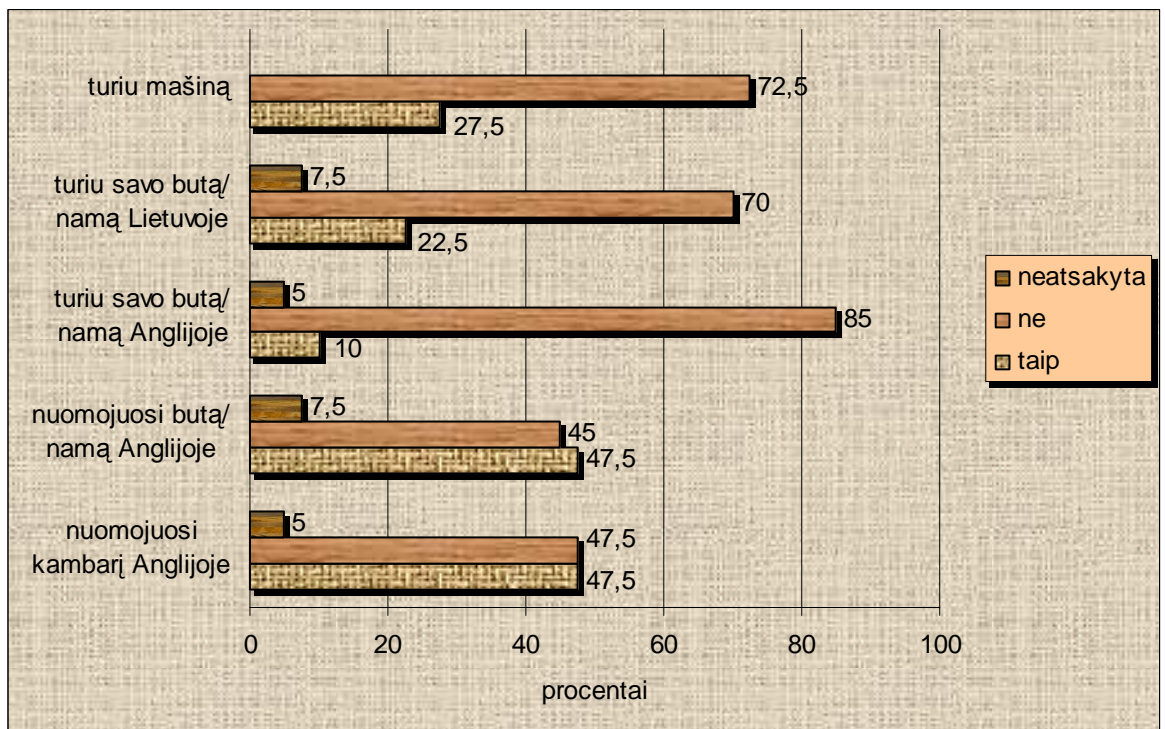
7 priedas

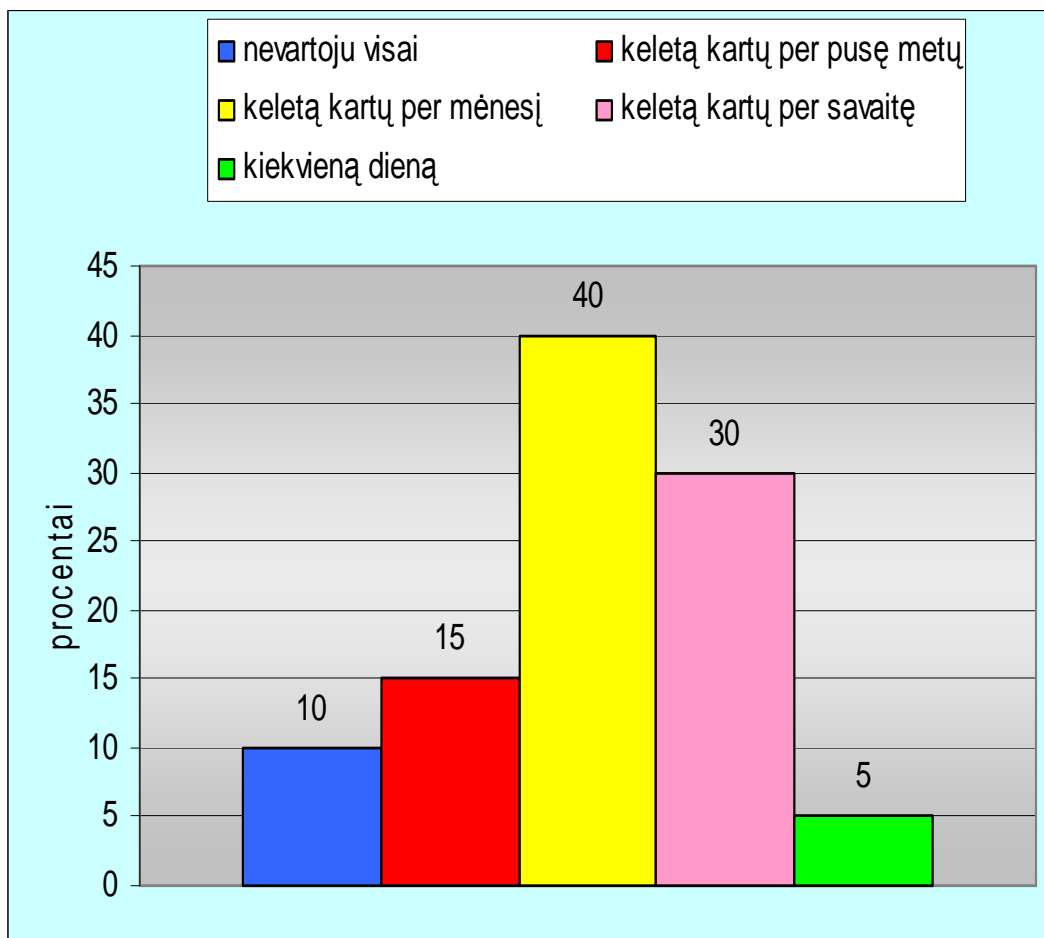
Tyrimo dalyvių valgomas maistas (N=200), %

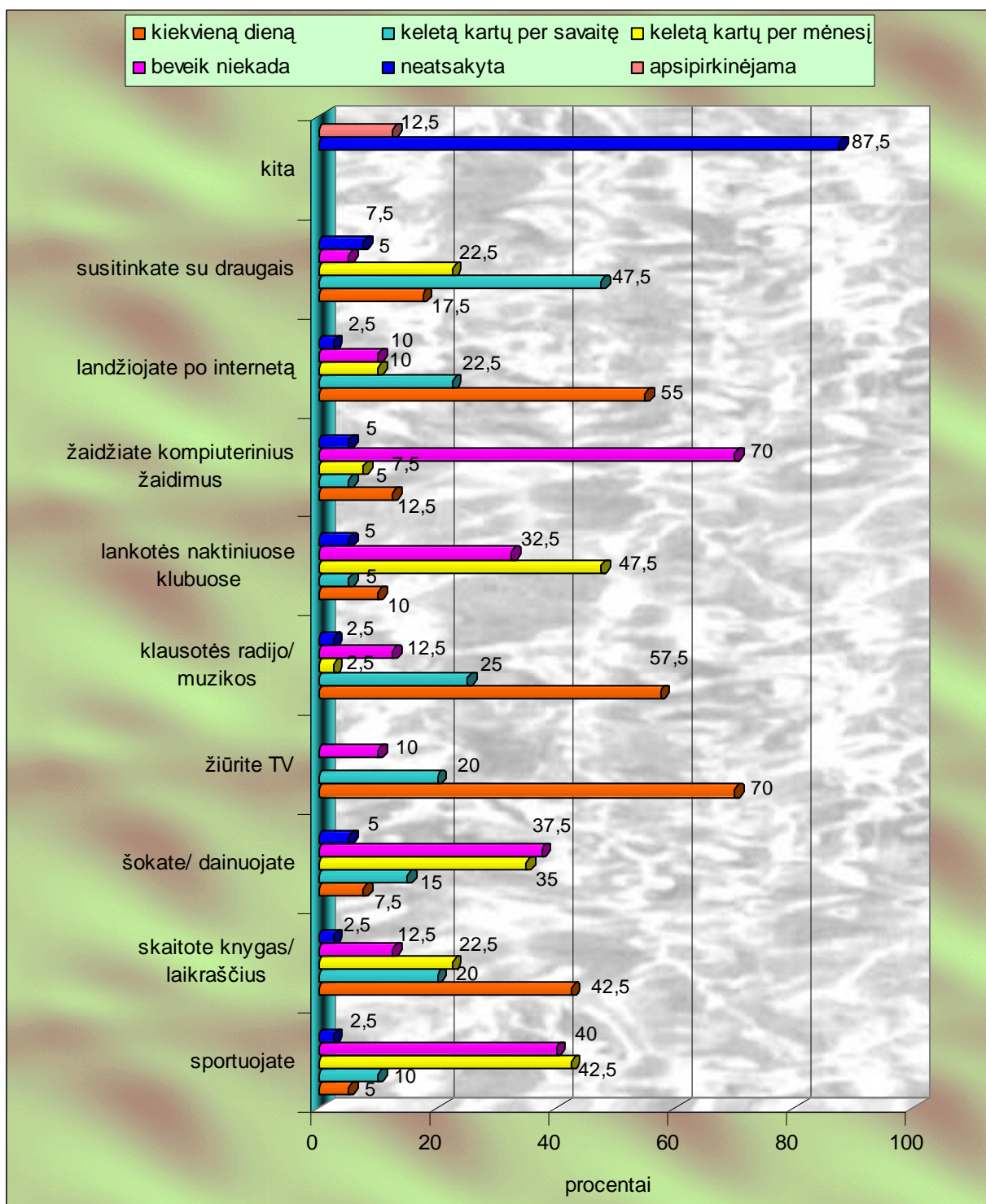
8 priedas

Tyrimo dalyvių gyvenamas būstas (N=200), %

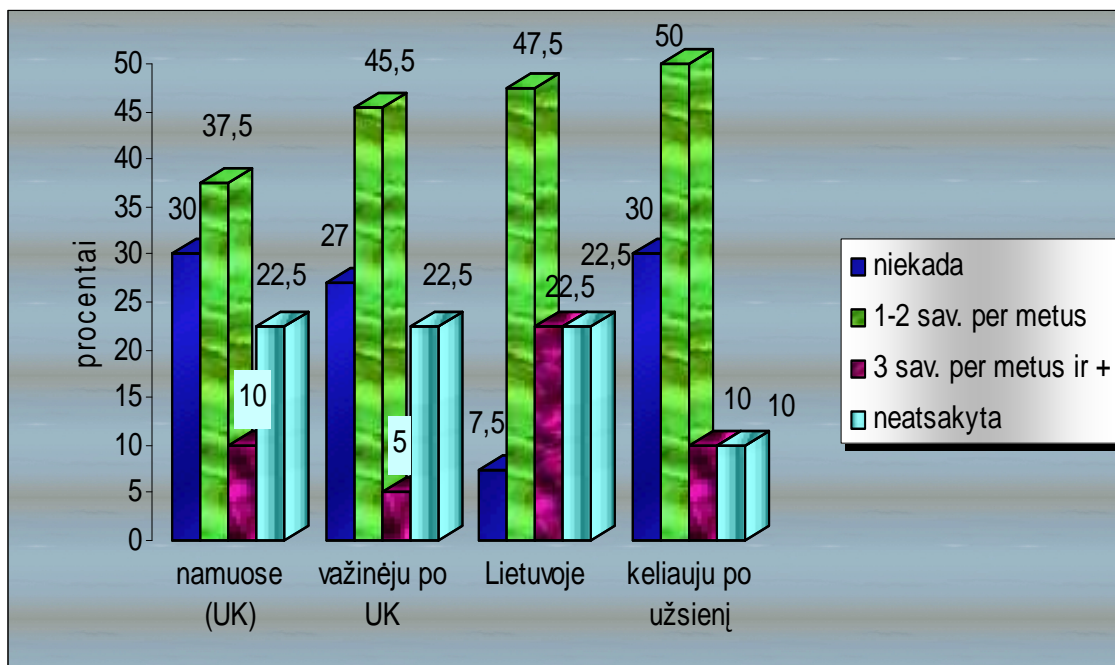

Tyrimo dalyvių priklausomybė alkoholiui (N=200), %

Tyrimo dalyvių laisvalaikis (N=200), %

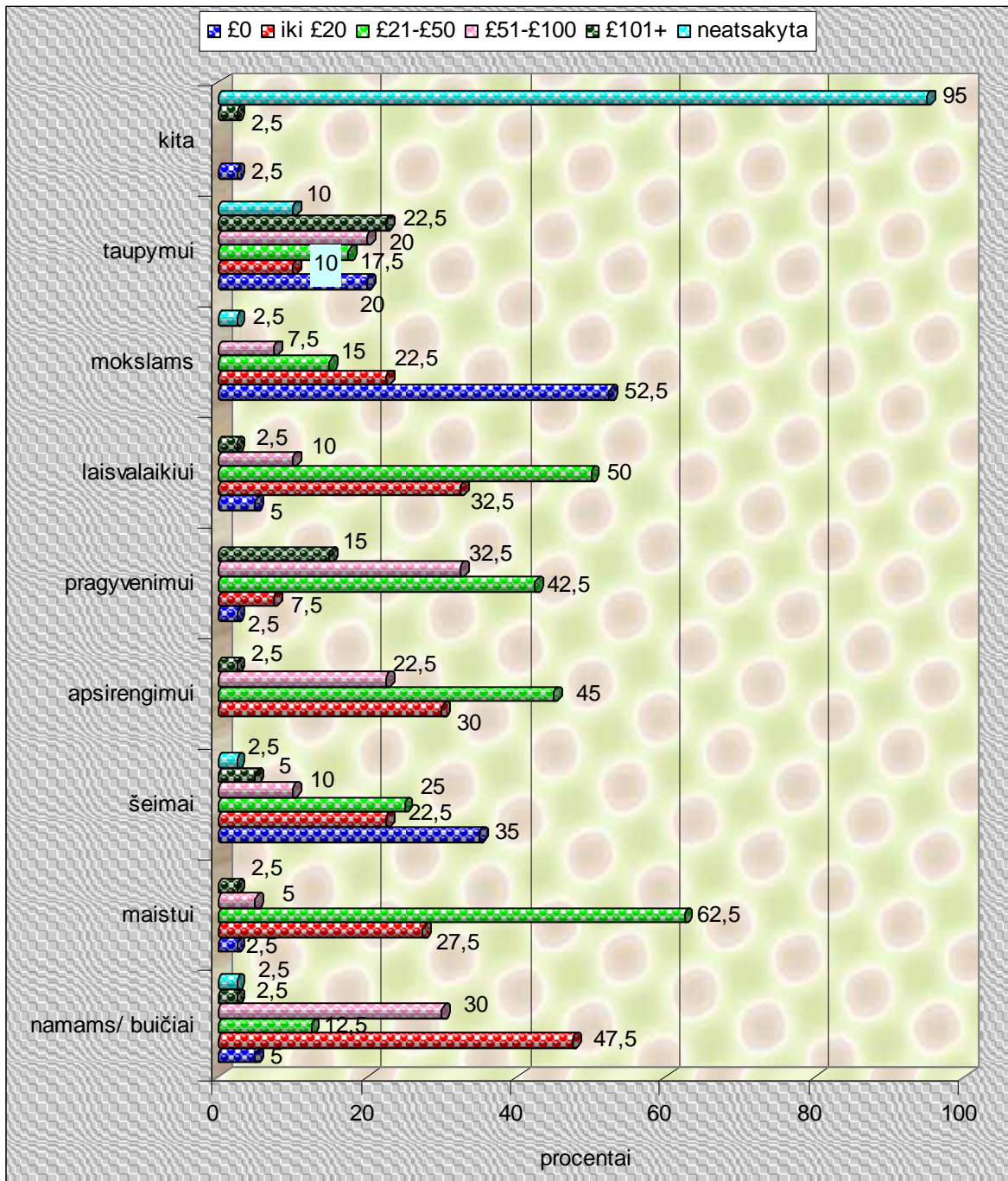

Tyrimo dalyvių atostogos (N=200), %

12 priedas

Tyrimo dalyvių biudžeto paskirstymas per savaitę (N=200), %

Tyrimo dalyvių laiko paskirstymas per savaitę (N=200), %

